

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ
ІНСТИТУТ СПЕЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ
ІМЕНІ МИКОЛИ ЯРМАЧЕНКА НАПН УКРАЇНИ

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ 5-10 КЛАСІВ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

**НАВЧАЛЬНО-
МЕТОДИЧНИЙ
ПОСІБНИК**

КИЇВ - 2019

Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів 5-10 класів з порушеннями інтелектуального розвитку розроблено відповідно до Програми спільної діяльності Міністерства освіти і науки України, Інституту модернізації змісту освіти, Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, спрямованої на виконання завдань Концепції «Нова українська школа» та реформування змісту освіти дітей з особливими освітніми потребами.

Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів 5-10 класів з порушеннями інтелектуального розвитку /навчально-методичний посібник/
авт.: О.В. Чеботарьова, Г.О. Блеч, І.В. Гладченко, С.В. Трикоз, І.В. Бобренко, Н.А. Ярмола та ін.: за ред.: О.В. Чеботарьової. – К., ІСП НАПН України, 2019. – 120 с.

© Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка
НАПН України

ЗМІСТ

ВСТУП	4
1. ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ 5-10 КЛАСІВ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЗМІН В ОСВІТІ	9
2. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ З ОСНОВНИХ НАВЧАЛЬНИХ ПРЕДМЕТІВ	13
2.1. УКРАЇНСЬКА МОВА	13
2.2. УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА	28
2.3. МАТЕМАТИКА	38
2.4. ПРИРОДОЗНАВСТВО	45
2.5. Я У СВІТІ	51
2.6. ГЕОГРАФІЯ	57
2.7. ІСТОРІЯ УКРАЇНИ	63
2.8. ОСНОВИ ПРАВОЗНАВСТВА	70
2.9. ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО	75
2.10. МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО	83
2.11. ТРУДОВЕ НАВЧАННЯ	88
2.12. ІНФОРМАТИКА	94
2.13. ОСНОВИ ЗДОРОВ'Я	98
2.14. ФІЗИКА І ХІМІЯ У ПОБУТІ	105
2.15. ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА	112

ВСТУП

Реалізація Закону України «Про освіту»¹, Концепції «Нова українська школа»² на засадах компетентнісної парадигми навчання обумовлює удосконалення змісту та форм освіти дітей з особливими потребами, посилення уваги щодо забезпечення оптимальних умов їхнього навчання, виховання та розвитку. У цьому полі актуальним є розроблення Критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів 5-10 класів з порушеннями інтелектуального розвитку.

Проведений аналіз стану дослідження проблем **здобуття** освіти учнів 5-10 класів з порушеннями інтелектуального розвитку у контексті сучасних реформаційних поступів засвідчує основні тенденції їх реалізації. Зокрема, мова йде про розширення спектра освітніх послуг, що обумовлено зміною контингенту учнів з особливими потребами закладів **загальної середньої освіти**; забезпечення різноманітних форм освітньої інтеграції засобами спеціального, корекційно-розвиткового, компенсаторно-реабілітаційного, компетентнісного та інклюзивного навчання; запровадження оновленого програмного змісту на основі нової особистісно-компетентнісної моделі оцінювання навчальних досягнень школярів.

Існуюча в Україні система освіти учнів з порушеннями інтелектуального розвитку повинна забезпечити отримання ~~повної~~ загальної середньої освіти у відповідності до Закону України «Про освіту». Оцінювання має ґрунтуватися на методологічній переорієнтації **освітнього** процесу—~~навчання~~ на розвиток особистості кожного учня, гуманного ставлення до нього, на позитивному підході до найменших навчальних успіхів, постійній підтримці прагнень до самостійності, саморозвитку, всебічної допомоги з боку педагогів, батьків для досягнення можливих найвищих результатів навчання. Тому оцінювання навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку повинно враховувати їх психофізичного особливості та пізнавальні можливості. Дотримання цих вимог у процесі навчання та **відповідне** оцінювання рівня навчальних досягнень допоможе кожній дитині з порушеннями інтелектуального розвитку здобути базову середню освіту, набути тих основних компетентностей, які необхідні для сучасного життя.

Компетентність особистості узагальнює в собі як суму набутих завдяки навчанню **компетентностей** (знань, умінь і навичок, досвіду, цінностей, ~~низку~~

¹ Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2145-19>

² Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої освіти / Міністерство освіти і науки України. – 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>.

особистісних якостей), які формуються в учня на основі опанування змісту освіти та внаслідок спеціального корекційного впливу.

До ключових компетентностей³, які повинні сформуватися в учнів з порушеннями інтелектуального розвитку, відносяться такі:

- *володіння державною мовою*; що передбачає елементарні уміння та навички (в межах мовленнєвих можливостей) усно і письмово висловлювати свої думки, усвідомлення ролі мови для спілкування та культурного самовираження;

- *можливість спілкуватися рідною мовою* (в межах пізнавальних можливостей), що передбачає використання рідної мови в різних комунікативних ситуаціях, зокрема в побуті, освітньому процесі, культурному житті громади;

- *математична компетентність*, що передбачає застосування (в межах пізнавальних можливостей) математичних знань та вмінь в особистому і суспільному житті людини;

- *компетентності у галузі природничих наук*, що передбачають формування пізнавального досвіду, прагнення самотійно чи в групі спостерігати та досліджувати, пізнавати себе і навколишній світ шляхом спостереження та дослідження;

- *соціально-трудова компетентність*, що передбачає формування трудових умінь та навичок, що забезпечують подальшу здатність до успішного опанування основ професійно-трудової діяльності, набуття навичок практичної життєдіяльності;

- *екологічна компетентність*, що передбачає сформованість уявлень щодо екологічного природокористування, дотримання правил природоохоронної поведінки, ощадного використання та збереження природних ресурсів;

- *інформаційно-комунікаційна компетентність*, що передбачає опанування елементарними основами цифрової грамотності для розвитку і спілкування, можливість безпечного використання інформаційно-комунікаційних засобів у навчанні та інших життєвих ситуаціях;

- *навчання впродовж життя*, що передбачає опанування життєво необхідними базовими уміннями і навичками, що сприятимуть подальшій соціальної адаптації та інтеграції в суспільство;

- *громадянські та соціальні компетентності*, що передбачають уміння діяти (в межах своїх можливостей) в життєвих ситуаціях, ідентифікувати себе як громадянина України, дбайливе ставлення до власного здоров'я та здоров'я інших людей, дотримання здорового способу життя;

- *культурна компетентність*, що передбачає залучення до різних видів мистецької творчості (образотворче, музичне та інші види мистецтв) шляхом розкриття і розвитку природних здібностей, творчого вираження особистості, формування навичок культури поведінки в соціумі;

³ Типова освітня програма початкової освіти дітей з порушеннями інтелектуального розвитку / Міністерство освіти і науки України. – 2018. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/5b1/f8c/51b/5b1f8c51bfafc547660613.pdf>

- *основи фінансової грамотності*, що передбачає формування уявлень про грошові одиниці, необхідні для здійснення та організації побутової життєдіяльності, залучення до сфери соціально-побутової та елементарної економічної діяльності.

Спільними для всіх ключових компетентностей є такі **вміння?**: спілкуватися, взаємодіяти та співпрацювати з дорослим та однолітками, сприймати інструкції та навчальні завдання, керувати емоціями, регулювати власну поведінку.

Життєва компетентність є інтегрованим результатом ~~навчальної діяльності~~ — **освітнього процесу** учнів із порушеннями інтелектуального розвитку та проведеної з ними корекційно-розвиткової роботи.

Особливостями компетентнісного підходу до змісту освіти учнів з різним ступенем порушення інтелектуального розвитку полягають у максимальному урахуванні можливостей їхнього психофізичного розвитку та особливостей опанування ними навчальним матеріалом. Враховано діапазон порушень розвитку пізнавальної діяльності учнів у закладах освіти, що в свою чергу, обумовлює рівень засвоєння навчального матеріалу та особливості сформованості життєв**их** компетентност**ей**.

Навчальні досягнення оцінюються за сукупністю критеріїв, саме тому особливої уваги заслуговує диференціація та характеристика рівнів навчальних досягнень учнів зазначеної категорії, які представлено як інструментарій моніторингу, підтримки і заохочення позитивних змін у знаннях, уміннях, мотиваціях і реальних досягненнях учнів з інтелектуальними порушеннями.

Об'єктами контролю у процесі навчання є: знання, уміння та навички визначені навчальними програмами; навчально-пізнавальні знання та вміння; власне діяльність; емоційно-ціннісні риси особистості, значущі для життєдіяльності в суспільстві.

Основними функціями представлених критеріїв є: *мотиваційна, діагностико-коригуюча, контролююча, навчальна, розвив**итково**-виховна, соціальна*.

Здійснення оцінювання учнів з порушеннями інтелектуального розвитку в процесі навчання визначається такими дидактичними принципами:

а) систематичності та послідовності, зумовлених необхідністю здійснювати оцінювання та моніторинг впродовж усіх етапів навчання;

б) всебічності, який передбачає визначення в учнів результативності корекції навчально-пізнавальної діяльності та власне діяльності, рівня **очікуваних результатів навчання** (опанування знаннями, уміннями та навичками відповідно до навчальних цілей);

в) диференційованості та індивідуалізації, що зумовлені поліморфністю проявів порушень навчально-пізнавальної діяльності учнів із порушеннями інтелектуального розвитку.

Науково-практичне значення розроблених Критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку полягає у ~~висвітленні орієнтовного змісту~~ визначенні психолого-педагогічних, методичних підходів до оцінювання набутих предметних компетентностей, зокрема, мовленнєвої, комунікативної, природознавчої, математичної, музичної, образотворчої, здоров'язбережувальної, предметно-практичної та соціально-побутової, необхідних для формування особистості школяра.

При розробленні Критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів 5-10 класів важливими позиціями є:

- урахування нових освітніх тенденцій в закладах освіти відповідно нового Закону «Про освіту», Концепції «Нова українська школа»;
- урахування особистісно зорієнтованого та компетентнісного підходів у процесі вивчення досягнень учнів;
- використання критеріїв оцінювання як підґрунтя моніторингу динаміки розвитку навчальної діяльності здобувачів освіти;
- урахування критеріїв оцінювання для виявлення, вимірювання та оцінювання навчальних досягнень на основі опанування змісту навчальних програм за предметами.

Стосовно дітей з інтелектуальними порушеннями помірного ступеня, об'єктом оцінювання **їхніх навчальних досягнень** є позитивна динаміка особистісного розвитку кожного учня по відношенню до його попередніх індивідуальних досягнень та рівня сформованості адаптаційних умінь. Результатом **навчальних досягнень** школярів даної категорії можна вважати їхнє просування за предметно-орієнтованим напрямом та сформованістю життєвої компетентності у відповідності до визначеного індивідуального освітнього маршруту. Провідну роль відіграють не лише ~~навчальні дисципліни~~ **освітні галузі**, а й предмети, що сприяють формуванню та розвитку життєво необхідних умінь та навичок⁴.

Оцінювання навчальних досягнень ~~таким~~ учнів **з інтелектуальними порушеннями помірного ступеня** здійснюється за допомогою різних методів, вибір яких зумовлюється особливостями змісту навчального матеріалу, індивідуальними особливостями розвитку учнів зазначеної категорії. При цьому додатковим засобом для оцінювання можуть бути технічні засоби навчання, засоби допоміжної та альтернативної комунікації.

Одним із засобів визначення стану психофізичного розвитку дитини є заповнення індивідуальної програми розвитку, що складається з діагностики емоційно-вольової, фізичної, когнітивної, мовленнєвої, соціальної сфери та

⁴ Психолого-педагогічний супровід навчання дітей з інтелектуальними порушеннями: Навчально-методичний посібник / Авт.: О. В. Чеботарьова, Г. О. Блеч, І. В. Гладченко, С. В. Трикоз, Н. А. Ярмола, І. В. Сухіна: За наук. ред. О. В. Чеботарьової. - Харків: Видавництво «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018. - 256 с.

відповідного визначення напрямів корекційно-розвиткової роботи, психолого-педагогічного супроводу шляхом особистісно зорієнтованого та компетентнісного навчання з урахуванням **особливостей** пізнавальної діяльності дитини.

Використання Критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку в практиці роботи закладів освіти сприятиме корекційному спрямуванню навчального процесу, зосередженню педагогічної уваги на розвитку особистості учнів з інтелектуальними порушеннями; формуванню у них відповідних **рівня** життєвих компетентностей, **зокрема**, професійно-трудової адаптації.

1. ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ 5-10 КЛАСІВ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЗМІН В ОСВІТІ

Оцінювання навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня 5-10 класів здійснюється бально з усіх предметів інваріантної складової: «Українська мова», «Українська література», «Математика», «Природознавство», «Я у світі», «Географія», «Історія України», «Інформатика», «Фізика і хімія у побуті», «Основи здоров'я», «Музичне мистецтво», «Образотворче мистецтво», «Фізична культура», «Трудове навчання».

Навчальні досягнення учнів з ~~помірним ступенем~~ порушеннями інтелектуального розвитку **помірного ступеня** оцінюються вербально. При вербальному оцінюванні використовуються як усні, так і письмові оцінні судження, які характеризують процес навчання і відображають кількісний і якісний його результати: ступінь засвоєння елементарних знань і вмінь з навчальних предметів та характеристику особистісного розвитку учнів. Характеристика особистісного розвитку **учня** відображає **рівень** самостійності, комунікативності, уміння працювати в групі, ставлення до навчальної праці, рівень прикладених зусиль, сформованість навчально-пізнавальних інтересів, ціннісних орієнтирів та загальнонавчальних умінь, тощо та здійснюється вербально під час поточного контролю.

Об'єктами контролю у процесі навчання є складники предметних та життєвої компетентностей: знання про предмети і явища навколишнього світу, взаємозв'язки і відношення між ними; вміння та навички застосовувати засвоєні знання; досвід діяльності; ціннісні ставлення.

Основними **функціями контролю** навчальних досягнень учнів є: *мотиваційна, діагностико-коригуюча, контролююча, навчальна, розви~~тково~~-виховна, соціальна.*

1. *Мотиваційна*, що визначає таку організацію оцінювання навчальних досягнень учнів, коли його проведення стимулює бажання поліпшити свої результати, розвиває відповідальність, формує позитивні мотиви навчання;

2. *Діагностико-коригуюча*, що передбачає з'ясування сильних сторін навчально-пізнавальної діяльності, а також причин труднощів, які виникають в учнів під час навчання, виявлення прогалин в знаннях і вміннях та внесення коректив, спрямованих на усунення цих прогалин;

3. *Контролююча*, що передбачає визначення рівня досягнень окремого учня (класу, групи), виявлення рівня готовності до засвоєння нового матеріалу, що дає змогу вчителю відповідно планувати й викладати навчальний матеріал;

4. *Навчальна*, що зумовлює таку організацію оцінювання навчальних досягнень учнів, коли його проведення сприяє повторенню, уточненню, систематизації, застосуванню знань, навичок і вмінь;

5. *розвитково-виховна*, що полягає у формуванні вміння зосереджено й цілеспрямовано працювати, застосовувати прийоми контролю й самоконтролю, сприяє розвитку відповідальності, працелюбності, активності, самостійності, акуратності та інших якостей особистості;

6. *Соціальна функція*, що передбачає об'єктивне оцінювання досягнень учнів, а не їх недоліків. Рівнева градація враховує індивідуальні психофізичні особливості, можливості кожного учня, **водночас** зміцнюючи його статус в освітньому середовищі, соціумі.

Оцінювання навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку за основними рівнями в руслі реформування загальної середньої освіти передбачає:

- оцінювання у межах навчального матеріалу, визначеного навчальними програмами для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку;
- оцінювання **стану засвоєння учнями** програмового матеріалу **у межах відповідно до** пізнавальних можливостей, зумовлених особливостями їх психічного та фізичного розвитку;
- оцінювання відповідних розвитку учнів якісних характеристик навчальних досягнень, необхідних для формування їхньої життєвої компетентності;
- оцінювання на позитивному принципі, тобто врахування рівня досягнень учня, а не його невдач.

Об'єктами оцінювання учнів у процесі вивчення основних навчальних предметів є передусім структурні компоненти його навчальної діяльності, а саме: змістовий, операційно-організаційний, емоційно-мотиваційний.

1. Зміст навчання (змістовий компонент) – знання про об'єкт вивчення (уявлення, поняття, явище тощо, в т. ч. про правила, засоби перетворення об'єкта, про вимоги до результату; про складові та послідовність виконання завдання як одиниці навчальної діяльності і т. д.). Змістовий компонент конкретизується відповідно до змісту навчання кожного навчального предмета.

При оцінюванні підлягають аналізу такі *характеристики знань*:

- повнота (від фрагментарного відтворення навчального матеріалу до відтворення матеріалу у повному обсязі);
- правильність (від не завжди точного до правильного відтворення навчального матеріалу);

- усвідомленість (від розуміння в основному, переказу до вміння пояснити, виокремити головне та другорядне);
- застосування знань: адекватність; самостійність в умовах різної міри новизни (за зразком, аналогічні, відносно нові); надання допомоги.

2. Практичні навички та вміння (операційно-організаційний компонент) – дії, способи дій (вміння, навички), діяльність:

- 1) предметні (відповідно до змісту основних навчальних предметів у спеціальних закладах **освіти** для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку);
- 2) розумові (порівнювати, абстрагувати, класифікувати, узагальнювати тощо) та загальнонавчальні (аналізувати, планувати, організовувати, контролювати процес і результати виконання завдання, діяльності в цілому; вміння користуватися підручником та іншими доступними джерелами інформації).

При оцінці підлягають аналізу такі *характеристики:*

виконання дій:

а) правильність;

виконання завдань:

а) розуміння завдання;

б) новизна умов завдання (за зразком, аналогічне, відносно нове);

в) самостійність виконання (контроль, допомога: *практична* – спільне виконання дії з вчителем, показ дії; *вербальна* – повторний інструктаж, аналіз, пояснення завдання, запитання, підказка, вказівка; *загальна* – стимулювання, підтримка, схвалення, активізація уваги);

г) усвідомленість способу виконання завдання (від переказу до пояснення);

д) якість виконаної роботи;

є) цілеспрямованість, поетапність виконання та ін.

3. Ставлення до навчання (емоційно-мотиваційний компонент). При оцінці підлягають аналізу такі його *характеристики:*

а) характер і сила (байдуже, недостатньо виразне позитивне, зацікавлене, виразне позитивне),

б) дієвість (від споглядального (пасивного) до дієвого),

в) сталість (від епізодичного до сталого).

В основному ці характеристики змістового, операційно-організаційного та емоційно-мотиваційного компонентів навчання **учнів з порушеннями інтелектуального розвитку** покладено в основу визначення **рівнів навчальних досягнень** (I - початковий, II – середній, III – достатній) та **критеріїв оцінювання навчальних досягнень**, відповідних їм диференційних балів в ~~учнів загальноосвітнього закладу~~ з кожного навчального предмета.

Для учнів з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня розроблено диференційовані рівні навчальних досягнень (I – початковий, II – середній, III – достатній), які характеризують особливості життєвої компетентності та обумовлюють їхню соціалізацію.

Загальна характеристика рівнів навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня

I рівень – початковий.

Учень (учениця) з допомогою вчителя фрагментарно, неточно відтворює окремі елементи, ознаки об'єкта вивчення; з допомогою вчителя виконує окремі дії, елементарні завдання. Ставлення до навчання байдуже. Потребує контролю, допомоги та стимулювання з боку вчителя.

II рівень – середній.

Учень (учениця) в основному здатний відтворити більшу частину навчального матеріалу, але допускає окремі неточності. Матеріал розуміє, може виокремити головне і другорядне, частково чи за допомогою вчителя пояснити. Виконує дії та завдання в аналогічних умовах (під керівництвом вчителя). Достатньо stále зацікавлене ставлення до навчання. В окремих випадках потребує контролю та допомоги з боку вчителя.

III рівень – достатній.

Учень відтворює матеріал, визначений навчальною програмою. Матеріал розуміє, може виокремити головне і другорядне, пояснити. Застосовує знання, вміння й навички в аналогічних та відносно нових умовах. Здатний самостійно і правильно виконувати дії, аналогічні та відносно нові завдання. Здатний пояснити використаний спосіб виконання завдання та застосувати для розв'язання іншого. Стале, виразно-позитивне ставлення до навчання.

Загальна характеристика рівнів навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня

I – початковий.

Учень (учениця) за допомогою вчителя фрагментарно впізнає (показує або називає) предмет вивчення. За повної підтримки вчителя намагається виконати елементарні практичні дії, переважно пасивного характеру. Ставлення до навчання байдуже. Потребує значної постійної допомоги, повної підтримки та супроводу з боку вчителя.

II – середній.

Учень (учениця) за допомогою учителя частково розпізнає об'єкт вивчення. Виконує окремі дії предметно-практичного змісту на рівні копіювання способу виконання. Виявляє епізодичний інтерес до навчання, має байдуже або слабковиразне позитивне ставлення до навчально-практичної діяльності. Потребує схвалення, постійної допомоги, супроводу, контролю та стимулювання.

III – достатній.

Учень (учениця) має уявлення про об'єкт вивчення. З використанням наочності відтворює (не завжди точно) основні змістові елементи навчального матеріалу. Матеріал в основному розуміє, але пояснити, виокремити в ньому суттєве та другорядне не може. За наслідуванням і словесною інструкцією епізодично виконує прості завдання предметно-практичного змісту. Має слабковиразне позитивне ставлення до навчально-практичної діяльності. Потребує стимуляції та постійної значної допомоги щодо виконання предметно-практичних дій, завдання, організації робочого місця.

Основними **видами оцінювання** навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку є *поточне, тематичне та підсумкове*.

Враховуючи особливості навчальної діяльності учнів з порушеннями інтелектуального розвитку, тематична оцінка здійснюється за результатами поточного оцінювання. При цьому поточне оцінювання виконує діагностико-коригуючу, стимулюючу функції. Кожному рівню навчальних досягнень відповідає своя шкала диференційованих балів (див. таблиці).

Особливості оцінювання учнів з порушеннями інтелектуального розвитку за допомогою портфоліо представлено у навчально-методичних посібниках співробітників Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України. В посібниках охарактеризовано якісні показники індивідуального оцінювання, представлено технологію портфоліо⁵.

⁵ Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка Національної академії педагогічних наук України Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/view/divisions/ins=5Fspe=5Fped/>

2. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ З ОСНОВНИХ НАВЧАЛЬНИХ ПРЕДМЕТІВ

2.1. УКРАЇНСЬКА МОВА (5-10 класи)

Українська мова – важлива складова загального змісту освіти в основній школі, оскільки є не тільки окремим навчальним предметом **освітньої галузі «Мови і літератури»**, а й найважливішим засобом навчання, виховання і розвитку особистості у процесі опанування всіх інших навчальних дисциплін.

Метою навчання української мови як навчального предмета є формування у учнів навичок і вмінь вільно, комунікативно доцільно користуватися засобами української мови в усіх видах мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письмо), забезпечення достатнього рівня комунікативної компетентності з урахуванням інтересів і можливостей учнів середніх і старших класів, корекція недоліків психофізичного розвитку.

В основу розробки критеріїв і норм оцінювання навчальних досягнень учнів середніх і старших класів з порушеннями інтелектуального розвитку з української мови покладено компетентнісний підхід до побудови шкільного мовного курсу, який передбачає розвиток в учнів умінь ефективно користуватися мовою з метою розв'язання комунікативних завдань. Для цього важливо забезпечити таке співвідношення мовної теорії і мовної практики, за якого пріоритетним є розвиток умінь мовленнєвої діяльності: аудіювання, говоріння, читання, письма.

Оцінювання результатів навчання **української** мови здійснюється на основі:

- особистісного мовленнєвого розвитку дитини;
- освітнього змісту навчального предмета, який розподіляється на чотири види мовленнєвої діяльності:

- аудіювання;
- говоріння;
- читання;
- письма.

Об'єктами перевірки й оцінювання є:

- знання про мову й мовлення;

- мовленнєві вміння й практичні навички та уміння, якими учні оволоділи з читання і письма (відповідно до програмних вимог на кожний рік навчання);
- ставлення до навчально-практичної діяльності.

Змістовий компонент характеризується відповідно до змісту навчання української мови:

звуки і букви; алфавіт; склад, наголос; слово (*лексичне значення слова, будова слова, частини мови, іменник, прикметник, дієслово, займенник, службові слова, звертання*); речення, словосполучення; текст.

Аудіювання (слухання і розуміння прослуханого)

Оцінюється здатність розуміти незнайоме за змістом висловлювання після одного прослуховування (кількість повторень може бути змінена, в залежності від індивідуальних особливостей дитини). Оцінюванню підлягають: розуміння теми, основної думки, причинно-наслідкових зв'язків.

Для перевірки використовується незнайомий текст художнього стилю (прості короткі казки, оповідання).

Говоріння (діалогічне та монологічне висловлювання (усний переказ)

Під час перевірки сформованості діалогічного мовлення увага звертається на: уміння відповідати на запитання за змістом прослуханого, прочитаного, побаченого (за умови підтримки та стимулювання з боку вчителя); вміння відповісти на запитання співбесідника або запитати його; уміння висловлювати емоційне ставлення до описуваних подій (за умови допомоги вчителя), вміння підтримувати та ініціювати діалоги з учителем, однокласниками; вміння брати участь в інсценуванні діалогів (1-3 репліки), які стосуються знайомих навчальних та побутових ситуацій, діалогів з казок, оповідань тощо.

Під час перевірки сформованості монологічного мовлення увага звертається на: уміння розповідати про виконане завдання, побачене, почуте (за умови опори на попередній діалог з вчителем, з його допомогою та під його контролем; знання і застосовування на практиці певної форми мовленнєвого етикету).

Читання

Навчання української мови на певному етапі передбачає читання завдань, вправ тощо, перевірки розуміння сприйнятого. Тому у роботі з розвитку читання, як одного з найважливіших видів мовленнєвої діяльності, слід звертати увагу на розуміння учнями прочитаного, а також правильне вимовляння звуків і слів, наголошування слів, інтонсування різних за метою висловлювання речень, дотримання пауз як у середині речень, так і між реченнями та частинами тексту.

Під час перевірки звертається увага на смислову і технічну сторони

читання. Технічна сторона читання полягає у перевірці способу читання: побуквений, відривний складовий, плавний складовий, читання цілими словами, групами слів. Показники: а) правильність – відсутність замінів, пропусків, додавань (повторів, «вигадувань»), перестановок; б) виразність – інтонація, паузи, наголоси.

Смислова сторона читання передбачає розуміння значень слів, змісту речень, основного смислу прочитаного (теми, основної думки), розуміння фактичного змісту прочитаного (дійові особи, події, факти, зв'язки). Смислова сторона читання при визначенні рівня виступає головною, а технічна сторона другорядною.

Письмо

Розвиток письма як виду мовленнєвої діяльності має бути спрямованим на те, щоб навчити учнів користуватися писемним мовленням не лише на уроках української мови (виконання вправ; списування, в тому числі вибіркоче, нескладних слів, речень, текстів; написання під диктовку (з навчальною, а не контрольною метою) тощо), а й під час вивчення інших предметів.

Оцінюванню підлягають: правильність – вміння писати елементарні графічні елементи (лінії, палички, рисочки тощо); види поєднання букв, орфографічні навички; дотримання правил правопису; спосіб списування: побуквений з коментуванням, побуквений, поскладовий, цілими словами після другого, першого їх прочитання; письмо під диктування; ставлення до виконуваної роботи; уміння використовувати допомогу; дотримання гігієнічних навичок письма. Щодо оцінювання орфографічних умінь, основною формою перевірки є диктант. Якщо учень **через** мовленнєві порушення не може писати диктант, оцінюванню підлягає контрольне списування.

Оцінюванню підлягають знання, мовленнєві й практичні навички та уміння, якими учні оволоділи з читання і письма, ставлення до навчально-практичної діяльності, що були покладені в основу визначення рівнів навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку (І - початковий, II - середній, III – достатній) та критеріїв їх оцінювання, відповідних їм оцінок у балах (див. таблицю 1) та відповідно, для учнів з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня, рівнів (I – початковий, II – середній, III – достатній) (див. таблицю 2).

Загальна характеристика рівнів навчальних досягнень

учнів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня

I рівень – початковий.

Аудіювання. Учень (учениця) будує 1-2 простих непоширених речення, зміст яких свідчить про елементарні уявлення про предмет мовлення. Потребує постійного стимулювання діяльності.

Говоріння. Учень (учениця) підтримує діалог лише зацікавленим ставленням до співрозмовника, реагуючи на репліки співрозмовника. Здатний побудувати коротке монологічне звернення. Правил спілкування не дотримується. Потребує стимулу до мовленнєвої діяльності.

Читання. Учень (учениця) зливає букви у склади під час читання, переходить до поскладового способу, припускається різних видів помилок. Значення багатьох слів та змісту речень не розуміє. Байдужий до читання. Потребує постійного контролю вчителя.

Письмо. Учень (учениця) пише букви, допускаючи порушення у їх поєднанні, у розмірах, не дотримується обмежувальних ліній. Списує по буквах, допускає пропуски, перестановки. Допомогу у вигляді інструкції та зразка не сприймає. Потребує посиленої допомоги.

II рівень – середній.

Аудіювання. Учень (учениця) зміст прослуханого відтворює під контролем вчителя з опорою на ілюстрації, план. Проявляє зацікавленість до теми висловлювання.

Говоріння. Учень (учениця) підтримує діалог, добирає потрібні слова, але не висловлює свого ставлення до предмета обговорення. Намагається дотримуватися правил культури спілкування. Будує монологічний текст, який відзначається зв'язністю, але збіднений за змістом. Потребує контролю за діяльністю.

Читання. Учень (учениця) читає повільно, намагається читати цілими словами, правильно зливає звуки у склади. Іноді допускає помилки у вигляді повтору складів, слів. Інтонування речень, наголосів, логічних пауз під час читання не дотримується. Потребує стимулу, заохочення. Відтворює частину віршованого твору (за допомогою педагога).

Письмо. Учень (учениця) намагається писати пропорційно. Допускає незначні порушення в дотриманні графічної сітки. Списує по складах, двоскладові, трискладові слова – з проговорюванням. Допускає пропуски букв, недописування. Потребує стимулу з боку вчителя. До роботи ставиться позитивно.

III рівень – достатній.

Аудіювання. Учень (учениця) з допомогою вчителя розкриває тему, основну думку висловлювання.

Говоріння. Учень (учениця) ініціює і підтримує діалог відповідно до ситуації спілкування, демонструє належну культуру спілкування, впевнено висловлює свою думку з приводу всіх аспектів предмета розмови. Потребує стимулу у вигляді заохочення.

Читання. Учень (учениця) читає плавно, цілими словами, з дотриманням правильного їх наголошення. Присутні виразність та емоційне забарвлення.

Зміст прочитаного розуміє. Переказує за запитаннями (з опорою на план, малюнки). Відтворює віршований твір, передбачений програмою.

Письмо. Учень (учениця) пише букви пропорційні, іноді допускає помилки у поєднанні букв; намагається дотримуватись гігієнічних правил письма; списує цілими словами після першого їх прочитування. Під диктування пише словами, словосполученнями. Допускає незначні помилки або кілька охайних виправлень. Знання свідомі, правильні, повні. До роботи ставиться з інтересом; намагається працювати самостійно, потребує заохочення.

Таблиця 1

Рівень	Бали	Характеристика навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня
I - початковий	1	<i>Аудіювання:</i> Учень (учениця) фрагментарно звертає увагу на повідомлення, запитання, спонукання співрозмовника, байдужий до їх змісту. Допомогу у вигляді запитань, наочності, інших стимулюючих засобів не використовує. <i>Говоріння:</i> Учень (учениця) на запитання по змісту прослуханого чи прочитаного відповісти не може. Допомогу у вигляді запитань, наочності, інших стимулюючих засобів не використовує. До розмови байдужий, в діалог не вступає. Не вміє складати репліки відповідно до запропонованої ситуації і мети спілкування. <i>Читання:</i> Учень (учениця) намагається зливати звуки у склади під час читання, переходить на побуквений спосіб, робить заміни букв. Змісту прочитаного не розуміє. На запитання до змісту тексту не відповідає. Байдужий до читання. Потребує постійної допомоги і контролю вчителя. <i>Письмо:</i> Учень (учениця) порушує графіку букв, їх поєднання, дотримання обмежувальних ліній. Гігієнічних норм не дотримується. Під диктування не пише. Не має елементарних уявлень про мовні одиниці: не виділяє, не називає. Зразком не користується. Допомогу вчителя не сприймає. До роботи байдужий. Потребує постійного контролю, посиленої допомоги.

		<i>Аудіювання:</i> Учень (учениця) реагує (звертає увагу) на репліки співрозмовника, відповідаючи лише на окремі запитання лише —так чи —ні. Потребує постійного стимулювання діяльності. <i>Говоріння:</i> Учень (учениця) прослухане чи прочитане переказати не може; на запитання до малюнків за змістом прослуханого або прочитаного відповідає одним словом. Активності та зацікавленості в підтриманні розмови не виявляє. Не здатен побудувати монологічного звернення. Потребує постійного стимулювання діяльності. <i>Читання:</i> Учень (учениця) зливає звуки у склади під час читання, переходить на побуквений спосіб, припускає різних типів помилок. Значення багатьох слів та змісту речень не розуміє. На запитання до змісту тексту не відповідає. Байдужий до читання. Потребує постійного контролю вчителя. Намагається відтворити фрагмент віршованого твору (за підтримки педагога). <i>Письмо:</i> Учень (учениця) намагається писати букви, допускаючи порушення у їх поєднанні, у розмірах, не дотримується обмежувальних ліній. Списує по буквах, допускає пропуски, перестановки. Допомогу у вигляді інструкції та зразка не сприймає. До роботи байдужий. Потребує постійного контролю, посиленої допомоги.
	2	

	3	<i>Аудіювання:</i> Учень (учениця) будує 1-2 простих непоширених речення, зміст яких свідчить про елементарні уявлення про предмет мовлення. Відповідає, переважно повторюючи відповіді за співрозмовником. Допомогу у вигляді ілюстрацій, навідних запитань сприймає частково. Потребує постійного стимулювання діяльності. <i>Говоріння:</i> Учень (учениця) підтримує діалог лише зацікавленим ставленням до співрозмовника, реагуючи на репліки співрозмовника (повідомлення, запитання, спонування), не ініціюючи розмови. Повторює слова та відповіді за співрозмовником. Не концентрується на змісті. Здатен побудувати коротке монологічне звернення. <i>Читання:</i> Учень (учениця) називає букви, читає побуквено. Допускає заміну, перестановку окремих букв, складів. Припускається багатьох помилок у вимові звуків, слів, інтонуванні речень. Зміст прочитаного не завжди розуміє. Потребує допомоги вчителя в поясненні незнайомих слів. До читання байдужий, потребує постійного контролю та активізації діяльності. <i>Письмо:</i> Учень (учениця) списує по буквах, допускає пропуски, перестановки, недописування, допускає помилки у поєднанні букв, у їх розмірах. Плує написання букв зі схожими елементами (<i>м-л, ш-и, т-п</i> та інші). Може допускати дзеркальне написання букв. Письмо неохайне. Ставлення до роботи байдуже. Потребує спонування і допомоги.
--	---	--

II – серед ній	4	Аудіювання: Учень (учениця) намагається визначити тему висловлювання, фрагментарно сприймає сюжетну лінію, встановлює окремі елементарні причинно-наслідкові зв'язки, не диференціює в змісті головне і другорядне. У висловлюваннях спостерігаються порушення послідовності викладу, повтори вже висловленого. Сприймає допомогу у вигляді навідних запитань, ілюстрацій. Потребує стимулу і контролю з боку вчителя. Говоріння: Учень (учениця) будує збіднений за змістом текст із 2-х і більше речень. У висловлюваннях наявні недоліки: порушена структура мовлення (відсутні зачин або кінцівка), збіднена лексика, є мовні помилки. Діалог на задану тему часто до кінця не підтримує. Не висловлює свого ставлення до предмета обговорення. Сприймає допомогу щодо виправлення мовних помилок, інструкції щодо використання норм мовного етикету. Читання: Учень (учениця) читає повільно, протяжно по складах. Допускає помилки у вигляді перестановки букв, складів, постановки наголосів. Інтонації речень не дотримується. Конкретизує факти, узагальнює події з допомогою вчителя. Лексику твору не використовує. З допомогою вчителя орієнтується у структурі твору. Починає проявляти інтерес до читання. Сприймає допомогу вчителя у вигляді навідних запитань. Відтворює частину віршованого твору (з допомогою педагога). Письмо: Учень (учениця) намагається дотримуватися графічної сітки, пропорцій у написанні букв. Допускає порушення у поєднанні букв. Списує по складах, слова зі збігом приголосних – по буквах. Допускає помилки на вивченні правила правопису. Правил переносу слів не дотримується. Під диктування пише склади, прості слова без збігу приголосних, подвоєнь та пом'якшень. Гігієнічних норм письма не дотримується. Намагається самостійно виділяти мовні одиниці, проте знання про них безсистемні, неточні, неповні. Використовує знання з допомогою вчителя. Проявляє зацікавленість до виконання завдань.
--------------------------------------	-----------------	--

	5	<i>Аудіювання:</i> Учень (учениця) з допомогою вчителя визначає тему висловлювання, самостійно розкрити її не може. Фрагментарно сприймає сюжетну лінію. Зміст відтворює за планом з допомогою вчителя не в повному об'ємі. В основному дотримується структури висловлювання. Не висловлює свого ставлення до прослуханого, емоції поверхові. Потребує стимулу і контролю з боку вчителя. <i>Говоріння:</i> Учень (учениця) намагається підтримати діалог відповідно до ситуації спілкування, достатньо швидко добирає потрібні слова, але не висловлює свого ставлення до предмета обговорення. Репліки непоширені, неповні, монотонні. Будує текст, який відзначається певною зв'язністю, але збіднений за змістом; у висловлюванні спостерігається відхилення від авторського тексту (переказ), порушення послідовності викладу, відсутні зачин або кінцівка, збіднена лексика, є мовні помилки. Не завжди дотримується правил культури спілкування. Потребує стимулу і контролю з боку вчителя. <i>Читання:</i> Учень (учениця) читає повільно, протяжно по складах. Намагається читати цілими словами. Спостерігаються окремі повтори складів, слів, заміни букв. Читання монотонне, розділових знаків не дотримується. Намагається правильно відповідати на питання до змісту прочитаного. З допомогою вибірково переказує. З допомогою вчителя орієнтується у структурі твору. Виявляє вибірковий інтерес до прочитаного. Відтворює частину віршованого твору (за допомогою педагога). Потребує стимулу до діяльності. <i>Письмо:</i> Учень (учениця) пише майже пропорційно, але часто спостерігається різний нахил складових елементів букв. Намагається дотримуватися графічної сітки. Допускає порушення у поєднанні. Списує по складах, слова зі збігом приголосних, апострофом, подвоєнням – по буквах. Допускає окремі помилки на вивчені орфограми. Правил переносу слів дотримується частково. Присутні виправлення, наведення. Письмо намагається контролювати. Самостійно виділяє значну частину мовних одиниць, розрізняє граматичні поняття. Знання безсистемні, незагальнені. Потребує допомоги та контролю у виконання завдань. До роботи ставиться позитивно.
--	---	--

	6	<i>Аудіювання:</i> Учень (учениця) може розкрити тему висловлювання, але не основну думку. В основному дотримується структури висловлювання, композиції. Намагається спиратися на елементарні причинно-наслідкові зв'язки. Зміст прослуханого відтворює під контролем вчителя з опорою на ілюстрації, план. Проявляє зацікавленість до теми висловлювання. <i>Говоріння:</i> Учень (учениця) підтримує діалог, досить швидко добирає потрібні слова, але не висловлює свого ставлення до предмета обговорення. Намагається дотримуватися правил культури спілкування. Будує текст, який відзначається зв'язністю, але збіднений за змістом; у висловлюванні спостерігається відхилення від авторського тексту (переказ), порушення послідовності викладу, збіднена лексика. Не завжди дотримується правильного інтонування речень. Припускається кількох мовних помилок. <i>Читання:</i> Учень (учениця) читає повільно, намагається читати цілими словами, правильно зливає звуки у склади. Іноді допускає помилки у вигляді повтору складів, слів. Інтонування речень, наголосів, логічних пауз під час читання не дотримується. Намагається відповідати самостійно на запитання по тексту, але лексику твору для відповіді не використовує. Оцінює ставлення до прочитаного не виявляє. Відтворює частину віршованого твору (за допомогою педагога). Потребує стимулу, заохочення. Цікавиться оцінкою власної діяльності. <i>Письмо:</i> Учень (учениця) Пише майже пропорційно. Дотримується більшості типів поєднання букв. Допускає незначні порушення в дотриманні графічної сітки. Списує по складах, двоскладові, трискладові слова – з коментуванням. Допускає пропуски букв, недописування. При списуванні речень дотримується знаків пунктуації. Потребує допомоги в переносі слів. Письмо намагається контролювати. При диктуванні допускає помилки в написанні слів з подвоєннями, з <i>я, ю, є</i> після приголосних, з <i>-ьо-, -йо-</i>. Самостійно виділяє значну частину мовних одиниць, намагається оперувати граматичними поняттями. Завдання виконує при незначній допомозі. До роботи ставиться позитивно.
--	---	---

III-до статн ій	7	<i>Аудіювання:</i> Учень (учениця) з допомогою розкриває тему, основну думку. Намагається слідкувати за послідовністю і логічністю висловлювання. Спирається на елементарні причинно-наслідкові зв'язки. Текст переказує з опорою на ілюстрації, план з допомогою вчителя. Може відтворити окремі факти, фрагменти тексту з допомогою вчителя. Висловлює своє ставлення до сприйнятого висловлювання. <i>Говоріння:</i> Учень (учениця) ініціює і підтримує діалог відповідно до ситуації спілкування, демонструє належну культуру спілкування, висловлює своє ставлення, але невпевнено і з приводу попередньо засвоєних, але не всіх аспектів спілкування. Репліки носять побутовий характер. У висловлюваннях використовує складні речення, припускається помилок у мовному оформленні. <i>Читання:</i> Учень (учениця) читає монотонно, цілими словами у доступному темпі. З допомогою вчителя намагається інтонувати речення. Орієнтується у фактичному змісті та структурі тексту. Відповіді на запитання вчителя намагається підтвердити словами (уривками) з тексту. Виявляє інтерес до читання, активність під час роботи над змістом. Відтворює віршований твір, передбачений програмою. Намагається виконувати усі завдання та рекомендації вчителя. Потребує стимулювання. <i>Письмо:</i> Учень (учениця) графіку букв переважно не порушує, пише пропорційно. Є незначні помилки у поєднанні букв, особливо у словах зі збігом приголосних. Графічна сітка витримується. Письмо розбірливе, охайне. Списує по складах, окремі слова цілісно після першого читання. Допускає окремі пропуски у словах зі збігом приголосних. Намагається контролювати правильність списування. Під диктування пише словами. Самостійно виділяє більшу частину мовних одиниць. У виконанні завдань намагається спиратися на знання граматичних понять. В роботі користується інструкцією. Потребує незначної допомоги та підтримки вчителя.
--------------------------------	----------	---

8	<i>Аудіювання:</i> Учень (учениця) з допомогою розкриває тему, основну думку висловлювання. Розуміє і дотримується елементарних причинно-наслідкових зв'язків. У власних висловлюваннях використовує складні та поширені речення. Висловлює свою думку з приводу предмета розмови, однак не дуже впевнено, потребує стимулу і допомоги вчителя. <i>Говоріння:</i> Учень (учениця) ініціює і підтримує діалог відповідно до ситуації спілкування, демонструє належну культуру спілкування, висловлює свою думку з приводу предмета розмови, однак не дуже впевнено. У висловлюваннях намагається дотримуватися правильної інтонації. Правильно будує (переказує) текст, розкриваючи його загальний зміст і головну думку. Припускається незначних помилок у мовному оформленні. <i>Читання:</i> Учень (учениця) читає повільно цілими словами. Дотримується правильності наголосів у словах. Намагається пояснити причинно-наслідкові зв'язки між подіями у творі. Може скласти деякі оцінні судження. Використовує ілюстрації до творів. Відтворює віршований твір, передбачений програмою. На запитання до змісту знаходить текстові підтвердження. Користується лексикою твору. Потребує стимулу з боку вчителя. <i>Письмо:</i> Учень (учениця) пише букви пропорційно, іноді допускає помилки у поєднанні букв; гігієнічних правил письма дотримується. Письмо розбірливе, охайне. Списує по 1-2 коротких слова. Під диктування пише словами, словосполученнями. Допускає 2-3 незначні помилки, виправлення. Диференціює кожен мовну одиницю. Граматичні знання повні, свідомі, але неглибокі. Спостерігається відсутність системності знань. До роботи ставиться з інтересом; намагається працювати самостійно, потребує заохочення.
---	---

		<i>Аудіювання:</i> Учень (учениця) розкриває тему, основну думку висловлювання. Розуміє елементарні причинно-наслідкові зв'язки. Може будувати власні висловлювання за змістом прослуханого, використовуючи складні та поширені речення. Висловлює свою думку з приводу предмета розмови, емоційно реагує на зміст. <i>Говоріння:</i> Учень (учениця) ініціює і підтримує діалог відповідно до ситуації спілкування, демонструє належну культуру спілкування, висловлює свою думку з приводу всіх аспектів предмета розмови. Речення-репліки діалогу інтонує. Вправно будує (переказує) текст, розкриває його зміст і головну думку, висловлює своє ставлення до висловлюваного. <i>Читання:</i> Учень (учениця) читає плавно, цілими словами, з дотриманням правильного їх наголошення. Присутні виразність та емоційне забарвлення. Зміст прочитаного розуміє. Відтворює віршований твір, передбачений програмою. Переказує за запитаннями (з опорою на план, малюнки). <i>Письмо:</i> Учень (учениця) пише букви пропорційні, з однаковим нахилом, правильно поєднані; дотримується гігієнічних правил письма; списує цілими словами їх прочитування. Під диктування пише словами, словосполученнями. Допускає 1-2 помилки або кілька охайних виправлень. Знання свідомі, правильні, повні. До роботи ставиться з інтересом; намагається працювати самостійно, потребує заохочення.
	9	

Таблиця 2

Рівень	Характеристика навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня
I - початковий	<i>Аудіювання:</i> Учень (учениця) фрагментарно звертає увагу на повідомлення, запитання, спонукання співрозмовника, байдужий до їх змісту. Допомогу у вигляді запитань, наочності, інших стимулюючих засобів не використовує. <i>Говоріння:</i> Учень (учениця) на запитання по змісту прослуханого чи прочитаного відповісти не може. Допомогу у вигляді запитань, наочності, інших стимулюючих засобів не використовує. До розмови байдужий, в діалог не вступає. Не здатен скласти коротке монологічне звернення. Не вміє складати репліки відповідно до запропонованої ситуації і мети спілкування.

	<i>Читання:</i> Учень (учениця) змісту прочитаного не розуміє. На запитання до змісту тексту не відповідає. Байдужий до читання. Потребує постійної допомоги і контролю вчителя. <i>Письмо.</i> Учень (учениця) намагається писати графічні елементи букв, їх поєднання. Гігієнічних норм не дотримується. Зразком не користується. Допомогу вчителя не сприймає. До роботи байдужий. Потребує постійного контролю, посиленої допомоги.
II – середній	<i>Аудіювання:</i> Учень (учениця) елементарно орієнтується у змісті предмету мовлення. Реагує (звертає увагу) на репліки співрозмовника, відповідаючи на окремі запитання лише — так чи — ні. Потребує постійної підтримки та стимулювання діяльності. <i>Говоріння:</i> Учень (учениця) прослухане чи прочитане переказати не може; на запитання до малюнків за змістом прослуханого або прочитаного відповідає одним словом. Активності та зацікавленості в підтриманні розмови не виявляє. Потребує постійного стимулювання діяльності. <i>Читання:</i> Учень (учениця) зливає звуки у склади під час читання, переходить на побуквений спосіб, робить заміни букв. Значення багатьох слів та змісту речень не розуміє. До читання ставиться пасивно; потребує постійної допомоги і контролю за діяльністю з боку вчителя. <i>Письмо:</i> Учень (учениця) пише букви, допускаючи порушення у їх поєднанні, у розмірах, не дотримується обмежувальних ліній. Списує по буквах, допускає пропуски, перестановки. Допомогу у вигляді інструкції та зразка не сприймає. До роботи байдужий. Потребує постійного контролю, посиленої допомоги.
III – достатній	<i>Аудіювання:</i> Учень (учениця) будує 1-2 простих непоширених речення, зміст яких свідчить про елементарні уявлення про предмет мовлення. Відповідає, переважно повторюючи відповіді за співрозмовником. Допомогу у вигляді ілюстрацій, навідних запитань сприймає частково. Потребує постійного стимулювання діяльності. <i>Говоріння:</i> Учень (учениця) підтримує діалог лише зацікавленим ставленням до співрозмовника, реагуючи на репліки співрозмовника (повідомлення, запитання, спонукання), не ініціюючи розмови. Повторює відповіді за співрозмовником. Будує прості непоширені речення. Потребує постійного стимулювання діяльності. <i>Читання:</i> Учень (учениця) допускає заміну, перестановку окремих букв. Читає по буквах. Припускається багатьох помилок у вимові звуків, складів, слів. Потребує допомоги вчителя в поясненні незнайомих слів. Зміст прочитаного

	розуміє з допомогою потребує постійного контролю та активізації діяльності. <i>Письмо.</i> Учень (учениця) допускає помилки у поєднанні букв, у їх розмірах. Орієнтується у написанні букв зі схожими елементами. Може допускати дзеркальне написання букв. Списує окремі слова. Письмо неохайне. Ставлення до роботи позитивне. Потребує спонукання стимулювання і допомоги з боку вчителя.
Сформованість життєвої компетентності	
- уважно слухає, орієнтується у ситуації спілкування; - знає, що державною мовою є українська; - слухає і читає прості слова і речення (відповідно мовленнєвих можливостей); - розуміє ситуацію, описану в прослуханому (прочитаному) творі; - взаємодіє з іншими особами усно (відповідно мовленнєвих можливостей); - сприймає і використовує інформацію для досягнення життєвих цілей у різних комунікативних ситуаціях; - пише під диктування слова, речення (відповідно пізнавальних можливостей); - дотримується вивчених правил письма (під контролем вчителя); - правильно списує речення і розділові знаки в кінці речення (під контролем вчителя); - переказує простий знайомий текст за планом, з допомогою вчителя.	

Оцінювання навчальних досягнень учнів зазначеної категорії передбачає:

- оцінювання у межах матеріалу, визначеного навчальною програмою з української мови;
- оцінювання у межах можливостей засвоєння учнями програмового матеріалу, зумовлених особливостями їх психофізичного та мовленнєвого розвитку;
- оцінювання якісних характеристик навчальних досягнень учнів відповідно їхньому розвитку;
- оцінювання на позитивному принципі, тобто врахування рівня досягнень учня, а не його невдач.

У навчанні застосовуються такі види оцінювання: поточне, тематичне,

підсумкове.

Поточне оцінювання здійснюється під час вивчення учнем теми уроку.

Тематичне оцінювання передбачає виявлення навчальних досягнень учнів після вивчення однієї або кількох програмових тем.

Підсумкове оцінювання здійснюється в кінці семестру і навчального року.

2.2. УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА (5-10 класи)

Навчальний предмет «Українська література» для учнів з порушеннями інтелектуального розвитку враховує особливості пізнавальної діяльності цих дітей. Він спрямований на різнобічний розвиток особистості учнів, сприяє їхньому розумовому розвитку, етичному, естетичному вихованню, що допомагає учням досягти того рівня загальноосвітніх знань, умінь та навичок, який необхідний їм для соціальної адаптації.

Оцінювання результатів навчання української літератури здійснюється на основі компетентнісного підходу, який насамперед має забезпечити учням отримання знань як засобу пізнання та комунікації, передбачає формування мовної та літературознавчої культури особистості, сприяє формуванню громадянської позиції, національної самосвідомості.

Контроль результативності навчання засобами моніторингу та оцінювання є важливим аспектом навчального процесу і значною мірою визначають його якість. На уроках літератури провідною формою навчання і здійснення контролю за досягнутими результатами є діалог, який відбувається на всіх етапах навчальної діяльності і до якого учнів залучає вчитель, спонукаючи розмірковувати, робити узагальнення і висновки, висловлювати власні думки, оцінювати у межах можливостей. Під час такого оцінювання обов'язковим має стати контроль за прочитанням (ознайомленням) кожним учнем програмових творів, визначення рівня засвоєння їхнього змісту та вироблення вмінь і навичок їхнього аналізу, перевірка виконання усних і письмових робіт.

Структурними компонентами контролю навчальних досягнень учнів є перевірка та оцінювання результатів навчальної діяльності.

Оцінюванню підлягають засвоєні знання, мовленнєві й практичні навички та уміння, ставлення до навчально-практичної діяльності, що були покладені в основу визначення рівнів навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку (I - початковий, II- середній, III – достатній) та критеріїв їх оцінювання, відповідних їм оцінок у балах (див. таблицю 1) та відповідно, для учнів з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня – рівнів (I – початковий, II – середній, III – достатній) (див. таблицю 2).

Об'єктами перевірки й оцінювання є:

Аудіювання (слухання і розуміння прослуханого)

Оцінюється здатність сприймати та аналізувати (здійснювати смислову обробку інформації), розуміти усне висловлювання чи прочитане педагогом. Оцінюванню підлягають: розуміння почутого, вміння визначити основну думку, причинно-наслідкових зв'язків (аналіз).

Для успішного здійснення аудіювання потрібно бути уважним, уміти швидко актуалізувати весь попередній мовленнєвий та інформаційний досвід, концентрувати увагу на змісті висловлювання при мінімальному контролі за його мовною формою, мати треновану короткочасну і розвинену довготривалу пам'ять, здатність результативно працювати у визначених часових межах.

Говоріння (діалогічне та монологічне висловлювання (усний переказ))

Об'єктами перевірки є складені учнями висловлювання (побудова діалогів, усний переказ творів, формулювання запитань до текстів, визначення головної думки, встановлення причинно-наслідкових зв'язків, узагальнення тощо). Ураховується ступінь повноти розкриття теми, міра самостійності виконання роботи, вміння особистісної оцінки твору.

Під час перевірки звертається на: уміння відповідати на запитання за змістом прослуханого, прочитаного, побаченого (самостійно або за підтримки з боку вчителя); вміння відповісти на запитання співбесідника; уміння висловлювати емоційне ставлення до описуваних подій (за допомогою вчителя), вміння підтримувати та ініціювати діалоги з учителем, однокласниками; вміння брати участь в інсценуванні діалогів (1-3 репліки), які стосуються знайомих навчальних та побутових ситуацій, діалогів з казок, оповідань тощо.

Під час перевірки сформованості монологічного мовлення увага звертається на: уміння розповідати (за умови опори на попередній діалог з вчителем, з його допомогою та під його контролем; знання і застосовування на практиці певної форми мовленнєвого етикету).

Читання

Об'єктами оцінювання навички читання є **спосіб читання** (свідоме читання вголос цілими словами з переходом до фразового читання (залежно від мовленнєвих можливостей учня); **читання тихо та мовчки** доступних за змістом текстів; темп (швидкість) читання; **дотримання необхідного темпу** читання вголос (нормально, повільно); **правильність читання** (звукова культура мовлення: звуковимова, дикція, плавне дихання, гучність голосу, наголошування слів).

Під час перевірки звертається увага на **сміслову і технічну сторони** читання. **Технічна сторона** читання полягає у перевірці способу читання: побуквений, відривний складовий, плавний складовий, читання цілими словами, групами слів. Показники: а) правильність – відсутність замін, пропусків, додавань (повторів, «вигадувань»), перестановок; б) виразність – інтонація, паузи, наголоси.

Смістова сторона читання передбачає розуміння значень слів, змісту речень, основного смислу прочитаного, усвідомлення смислових зв'язків між словами в реченні, між реченнями, частинами тексту, окремими епізодами,

висловами та ілюстраціями, послідовності розгортання подій у творі; уміння визначити дійових осіб твору, надати оцінку їхнім вчинкам.

Також оцінюється **виразність читання**, що передбачає дотримання розділових знаків, логічних пауз і наголосів, потрібної інтонації під час читання (початок і кінець речення, паузи між реченнями та в середині речення, обумовлені розділовими знаками).

Виконання письмових завдань

Правильне, грамотне і охайне виконання письмових завдань привчає учня до систематичної праці, формує повагу до неї, звичку до чистоти, охайності та порядку. ~~А в першу чергу~~ **Насамперед, це** дає можливість закріпити отриманні знання та проявити їх на практиці (виявити власну компетентність з означеного предмета). Це можуть бути наступні завдання:

- письмова відповідь на поставлене в підручнику або вчителем запитання;
- тестування;
- складання планів (простих і складних);
- складання таблиць, схем, написання конспектів (у старших класах), робота з цитатним матеріалом, з літературними джерелами, додатковою словниково-довідковою літературою та інші види робіт, передбачені чинними програмами;
- написання мінітворів (у старших класах).

Оцінюючи письмові роботи з літератури, слід ураховувати наступні критерії:

- наявність результату роботи;
- грамотність (якість виконання робіт);
- охайність;
- дотримання правил оформлення роботи (дотримання вимог орфографічного режиму).

Таблиця 1

Рівень	Бали	Характеристика навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня
I - початк овий	1	Учень (учениця) намагається зливати звуки у склади під час читання, переходить на побуквений спосіб, робить заміни букв. Текст літературного твору прочитаний частково. Змісту прочитаного не розуміє. Учень (учениця) не може переказати текст. Мовлення не розвинене. Велика кількість мовленнєвих та граматичних помилок. Текст розуміє частково. На запитання по змісту прослуханого чи прочитаного відповісти не може. Допомогу у вигляді запитань, наочності, інших стимулюючих засобів не приймає. У діалог не вступає. Не вміє складати репліки відповідно до запропонованої ситуації і мети спілкування. Письмових завдань не виконує.
	2	Учень (учениця) читає уповільнено, по складах, робить заміни букв. Текст прочитаний не в повному обсязі, зрозумілий частково. Учень не може переказати прочитане. Мовлення не розвинуте. Потребує постійного контролю та підтримки вчителя. Допомогу у вигляді запитань, наочності, інших стимулюючих засобів приймає частково. В діалог не вступає. Не вміє складати репліки відповідно до запропонованої ситуації і мети спілкування. Письмових завдань не виконує, допомогу у вигляді інструкції та зразка не сприймає.
	3	Учень (учениця) читає по буквах, на елементарному рівні (за допомогою та підтримкою педагога) відтворює матеріал, називаючи окремий літературний факт або явище (автора, назву твору, окремих літературних персонажів тощо). Допускає заміну, перестановку окремих букв, складів. Припускається багатьох помилок у вимові звуків, слів, інтонуванні речень. Зміст прочитаного не завжди розуміє. Потребує допомоги вчителя в поясненні незнайомих слів. До читання байдужий, потребує постійного контролю та активізації діяльності. Письмові завдання виконує частково, неправильно, допомогу у вигляді інструкції та зразка сприймає частково.

II – серед ній	4	Учень(учениця) намагається читати складовим способом, читає уповільнено. Твір прочитано, сприйнято емоційно, але відтворюється неусвідомлено, фрагментарно: учень не бачить зв'язку між епізодом і характером героя. Намагається переказати окремі епізоди чи частини змісту за ілюстраціями, навідними запитаннями при значній допомозі вчителя. Структура висловлювань порушена. Спостерігаються повтори окремих складів, слів. Допускає значні порушення у постановці наголосів, інтонуванні. У змісті тексту орієнтується з допомогою вчителя. Добирає ілюстрації. З допомогою вчителя відповідає на питання до змісту, знаходить підтвердження словами тексту, орієнтується у структурі твору. Учень (учениця) вступає в діалог відповідно до запропонованої ситуації, мети спілкування. Мотиви спілкування низькі. Будує 2 і більше речень або переказує окремі фрагменти змісту зі значною допомогою вчителя. Фрази незавершені, непоширені. Лексичний запас обмежений, припускається мовленнєвих помилок. Може сприймати допомогу щодо виправлення мовленнєвих помилок. Лексику твору не використовує. Сприймає допомогу вчителя. Намагається відтворити фрагмент віршованого твору (за підтримки педагога). Намагається відтворити фрагмент віршованого твору (за підтримки педагога). Учень (учениця) письмові завдання виконує із великою кількістю помилок, не дотримується вивчених правил правопису. Допускає пропуски, перестановки, недописування. Намагається самостійно контролювати письмо. Намагається застосовувати знання в діяльності. Потребує контролю та допомоги.
--------------------------------------	-----------------	---

	5	Учень (учениця) читає цілими словами повільно, монотонно; темп читання нерівномірний. Інтонації речень не дотримується. Не диференціює у змісті головне і другорядне. У висловлюваннях спостерігаються порушення послідовності викладу, повтори вже висловленого. Сприймає допомогу у вигляді навідних уточнюючих запитань, ілюстрацій. Потребує стимулювання і контролю з боку вчителя. Частково орієнтується в структурі тексту, за допомогою вчителя складає простий план твору, на питання за змістом тексту відповідає неточно. Частково, разом з учителем називає послідовність описаних подій, намагається встановити часові та причиново-наслідкові зв'язки між подіями. За допомогою вчителя називає головних і другорядних персонажів твору, розповідає про їхні вчинки (за питаннями вчителя). Лексику твору для підтвердження власної думки не використовує, не може дати характеристики герою, подій, висловлювання незв'язні, самостійно висновки про прочитане сформулювати не може. У висловлюваннях наявні недоліки: порушена структура мовлення (відсутні зачин або кінцівка), збіднена лексика, є мовленнєві помилки. Діалог на задану тему часто до кінця не підтримує. Не висловлює свого ставлення до предмета обговорення. Сприймає допомогу щодо виправлення мовних помилок. Учень (учениця) письмові завдання виконує після кількох роз'яснень. Проявляє зацікавленість до виконання завдань. Допускає пропуски, перестановки, недописування. Намагається самостійно контролювати письмо. Намагається застосовувати знання в діяльності. Потребує контролю та допомоги.
--	---	--

	6	Учень (учениця) читає цілими словами повільно, монотонно; темп читання нерівномірний. Намагається не дотримуватися правильної інтонації речень. Має уявлення про зміст твору, може переказати незначну його частину та з допомогою вчителя визначає основні сюжетні елементи, на репродуктивному рівні відтворює фактичний матеріал. Фрагментарно сприймає сюжетну лінію. Зміст відтворює за планом за допомогою вчителя не в повному об'ємі. В основному дотримується структури висловлювання. Висловлює стереотипне просте ставлення до прослуханого, емоції поверхові. Потребує стимулу і контролю з боку вчителя. Учень (учениця) намагається підтримати діалог відповідно до ситуації спілкування, достатньо швидко добирає потрібні слова, але не висловлює свого ставлення до предмета обговорення. Репліки непоширені, неповні, монотонні. Будує текст, який відзначається певною зв'язністю, але збіднений за змістом; у висловлюванні спостерігається відхилення від авторського тексту (переказ), порушення послідовності викладу, відсутні зачин або кінцівка, збіднена лексика, є мовленнєві помилки. За допомогою вчителя знаходить у тексті слова, вислови, речення, які розкривають тему та основну думку твору, підтверджують висловлену думку. Разом з учителем називає послідовність описаних подій, встановлює часові та причинно-наслідкові зв'язки між подіями. Називає головних і другорядних персонажів твору, розповідає про їхні вчинки (за питаннями вчителя). Потребує стимулювання і контролю з боку вчителя. Учень (учениця) самостійно впізнає і розрізняє прозові та віршовані твори (на слух та за графічною формою тексту). Відтворює частину віршованого твору (за допомогою педагога). Потребує стимулу до діяльності. Учень (учениця) письмові завдання виконує після додаткових роз'яснень та за підтримки вчителя. Проявляє зацікавленість до виконання завдань. Допускає неточності у виконанні. Намагається самостійно контролювати письмо. Намагається застосовувати знання в діяльності. Потребує контролю та допомоги.
--	---	--

III – доста тній	7	Учень (учениця) читає повільно, намагається читати цілими словами, правильно зливає звуки у склади. Іноді допускає помилки у вигляді повтору складів, слів. Інтонування речень, наголосів, логічних пауз під час читання не дотримується. Намагається відповідати самостійно на запитання по тексті, але лексику твору для відповіді не використовує. Оцінює ставлення до прочитаного не виявляє. Учень (учениця) знає зміст твору, переказує окрему його частину, за допомогою знаходить у тексті приклади відповідно до сформульованого завдання, висловлює примітивне оцінювальне судження і доводить його одним-двома аргументами, використовує лексику твору. Називає (за допомогою) послідовність описаних подій, встановлює часові та причинно-наслідкові зв'язки між подіями. Називає головних і другорядних персонажів твору, розповідає про їхні вчинки (за питаннями вчителя). Відтворює частину віршованого твору (за допомогою педагога). Потребує стимулу, заохочення. Цікавиться оцінкою власної діяльності. Учень (учениця) в основному дотримується структури висловлювання. Намагається аналізувати елементарні причинно-наслідкові зв'язки. Проявляє зацікавленість до теми висловлювання. Учень (учениця) підтримує діалог, добирає потрібні слова, але не висловлює свого ставлення до предмета обговорення. Будує текст, який відзначається зв'язністю, але збіднений за змістом; у висловлюванні спостерігається відхилення від авторського тексту (переказ), порушення послідовності викладу, збіднена лексика. Не завжди дотримується правильного інтонування речень. Припускається кількох мовних помилок. Учень (учениця) письмові завдання виконує після додаткових роз'яснень та за незначної підтримки вчителя. Проявляє зацікавленість до виконання завдань. Допускає неточності у виконанні. Намагається самостійно контролювати письмо. Намагається застосовувати знання в діяльності.
--	-----------------	--

	8	Учень (учениця) читає монотонно, цілими словами у достатньому темпі. За допомогою вчителя намагається інтонувати речення. Орієнтується у фактичному змісті та структурі тексту (інколи плутається у послідовності). Відповіді на запитання вчителя може підтвердити словами (уривками) з тексту. Виявляє інтерес до читання, активність під час роботи над змістом. Має уявлення про назву та автора твору. За допомогою вчителя виділяє основне у творі і характеристики персонажів. Називає (за незначної допомоги) послідовність описаних подій, встановлює часові та причинно-наслідкові зв'язки між подіями. Називає головних і другорядних персонажів твору, розповідає про їхні вчинки (за питаннями вчителя). Відтворює віршований твір, передбачений програмою. Учень (учениця) з допомогою розкриває тему, основну думку. Намагається слідкувати за послідовністю і логічністю висловлювання. Спирається на елементарні причинно-наслідкові зв'язки. Текст переказує з опорою на ілюстрації, план з допомогою вчителя. Може відтворити окремі факти, фрагменти тексту з допомогою вчителя. Висловлює своє ставлення до сприйнятого висловлювання. Учень (учениця) ініціює і підтримує діалог відповідно до ситуації спілкування. У висловлюваннях використовує складні речення, припускається помилок у мовному оформленні. Намагається виконувати усі завдання та рекомендації вчителя. Потребує стимулювання. Учень (учениця) письмові завдання виконує за незначної підтримки вчителя. Проявляє зацікавленість до виконання завдань. Допускає неточності у виконанні. Намагається самостійно контролювати письмо. Намагається застосовувати знання в діяльності. В роботі користується інструкцією. Потребує незначної допомоги та підтримки вчителя.
--	---	---

	9	Учень (учениця) читає повільно цілими словами. Дотримується правильності наголосів у словах. Намагається інтонувати речення. Читає розбірливо виразно (відповідно до мовленнєвих можливостей), достатньо гучно. Орієнтується у фактичному змісті та структурі тексту. Відповіді на запитання вчителя намагається підтвердити словами (уривками) з тексту. Виявляє інтерес до читання, активність під час роботи над змістом. Учень (учениця) самостійно впізнає і розрізняє прозові та віршовані твори (на слух та за графічною формою тексту, уміє користуватися методичним і довідковим матеріалом підручника, Учень (учениця) з допомогою розкриває тему, основну думку висловлювання. Розуміє і дотримується елементарних причинно-наслідкових зв'язків. У власних висловлюваннях використовує складні та поширені речення. Висловлює свою думку з приводу предмета розмови, однак не дуже впевнено, потребує стимулу і допомоги вчителя. Учень (учениця) ініціює і підтримує діалог відповідно до ситуації спілкування, демонструє належну культуру спілкування, висловлює свою думку з приводу предмета розмови. У висловлюваннях намагається дотримуватися правильної інтонації. Правильно будує (переказує) текст, розкриваючи його загальний зміст і головну думку. Учень (учениця) письмові завдання виконує самостійно. Проявляє зацікавленість до виконання завдань. Намагається самостійно контролювати написане. Застосовує знання в діяльності. До роботи ставиться з інтересом.
--	---	--

Таблиця 2

Рівень	Характеристика навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня
I - початковий	Учень (учениця) навичкою читання не володіє. Змісту прочитаного не розуміє. На запитання до змісту тексту не відповідає. Байдужий до читання. Потребує постійної допомоги і контролю вчителя. Учень (учениця) фрагментарно звертає увагу на повідомлення, запитання, спонукання співрозмовника, байдужий до їх змісту. Допомогу у вигляді запитань, наочності, інших стимулюючих засобів не використовує.

	Учень (учениця) на запитання по змісту прослуханого чи прочитаного відповісти не може. Допомогу у вигляді запитань, наочності, інших стимулюючих засобів не використовує. До розмови байдужий, в діалог не вступає. Не здатен скласти коротке монологічне звернення. Не вміє складати репліки відповідно до запропонованої ситуації і мети спілкування. Письмові завдання не виконує, не розуміє поставлених задач. Зразком не користується. Допомогу вчителя не сприймає. До роботи байдужий. Потребує постійного контролю, посиленої допомоги.
II – середній	Учень (учениця) знає букви, зливає звуки у склади під час читання, переважно використовує побуквений спосіб, робить заміни букв. Значення багатьох слів та змісту речень не розуміє. До читання ставиться пасивно, потребує постійної допомоги і контролю за діяльністю з боку вчителя. Учень (учениця) елементарно орієнтується у змісті предмету мовлення. Реагує (звертає увагу) на репліки співрозмовника, відповідаючи на окремі запитання лише —так чи —ні. Потребує постійної підтримки та стимулювання діяльності. Учень (учениця) прослухане чи прочитане переказати не може; на запитання до малюнків за змістом прослуханого або прочитаного відповідає одним словом. Активності та зацікавленості в підтриманні розмови не виявляє. Потребує постійного стимулювання діяльності. Письмові завдання не виконує, здатний списувати зі зразка з великою кількістю помилок. Допомогу у вигляді інструкції та зразка не сприймає. До роботи байдужий. Потребує постійного контролю, посиленої допомоги.
III – достатній	Учень (учениця) знає букви, зливає звуки у склади під час читання, переважно використовує побуквений спосіб, робить заміни букв. Припускається помилок у вимові звуків, складів, слів. Потребує допомоги вчителя у поясненні незнайомих слів. Зміст прочитаного розуміє з допомогою вчителя. Потребує постійного контролю та активізації діяльності. Учень (учениця) будує прості непоширені речення, зміст яких свідчить про елементарні уявлення про прочитане (почуте, побачене). <i>Мовлення.</i> Відповідає на запитання, переважно повторюючи відповіді за співрозмовником. Сприймає допомогу у вигляді ілюстрацій, навідних запитань. Потребує постійного стимулювання діяльності. За суттєвої допомоги вчителя учень (учениця) підтримує діалог лише зацікавленим ставленням до співрозмовника,

	реагуючи на репліки співрозмовника (повідомлення, запитання, спонукання), не ініціюючи розмови. Повторює відповіді за співрозмовником. Будує прості непоширені речення. Потребує постійного стимулювання діяльності. Письмові прості завдання виконує, здатний списувати зі зразка з великою кількістю помилок. Письмо неохайне. Ставлення до роботи позитивне. Потребує спонукання і допомоги з боку вчителя.
Сформованість життєвої компетентності	
– уважно слухати, розуміти звернене мовлення; – знати букви, володіти навичкою читання (у межах можливостей); – знати, що державною мовою є українська; – слухати і читати прості слова і речення, тексти (залежно від мовленнєвих можливостей); – розуміти зміст (у межах можливостей), описаний в прослуханому (прочитаному) творі; – переказувати простий знайомий текст за планом, за допомогою вчителя; – користуватися зразком та допомогою вчителя.	

Оцінювання навчальних досягнень учнів зазначеної категорії з передбачас:

- оцінювання у межах матеріалу, визначеного навчальною програмою з української літератури з урахуванням психофізичного та мовленнєвого розвитку учня;
- оцінювання якісних характеристик навчальних досягнень учнів відповідно їхнього розвитку;
 - застосування стимулюючого оцінювання;
 - орієнтування на сильні сторони дитини.

У навчанні застосовуються такі види оцінювання: поточне, тематичне, підсумкове.

Поточне оцінювання здійснюється під час вивчення учнем теми уроку.

Тематичне оцінювання передбачає виявлення навчальних досягнень учнів після вивчення однієї або кількох програмових тем.

Підсумкове оцінювання здійснюється в кінці семестру і навчального року.

2.3. МАТЕМАТИКА (5-10 класи)

Предмет «Математика» має мету – формування доступних кількісних, просторових, часових уявлень та понять, знань про величини, основи наочної геометрії; корекція та розвиток психічних процесів, пізнавальної діяльності, особистості учня; формування практичних умінь та навичок, що створюють умови інтеграції учнів з порушеннями інтелектуального розвитку у суспільство.

Оцінювання навчальних досягнень учнів здійснюється на основі врахування рівня сформованості математичних компетентностей:

- здатність розуміти роль математики у пізнанні дійсності;
- здатність користуватися математичною термінологією;
- здатність усвідомлено користуватися обчислювальними прийомами і виконувати арифметичні дії додавання, віднімання, множення, ділення;
- здатність застосовувати обчислювальні навички та досвід вимірювання величин у практичних ситуаціях;
- здатність розв'язувати прості і складені арифметичні задачі;
- здатність орієнтуватися у просторі та на площині.

Об'єктами оцінювання в учнів з порушеннями інтелектуального розвитку є структурні компоненти їх навчальної діяльності, а саме:

1. Змістовий компонент:

- знання про об'єкти вивчення (уявлення, поняття, правила про вимоги до результату);
- про складові та послідовність виконання завдання.

Змістовий компонент характеризується відповідно до змісту навчання математики:

- усна і письмова нумерація багатоцифрових чисел;
- арифметичні дії (додавання, віднімання, множення, ділення багатоцифрових чисел, іменованих чисел, десяткових дробів);
- рівняння, нерівності, відсотки;
- геометричні фігури (кут, відрізок, промінь, круг, коло, трикутник, чотирикутник, квадрат, п'ятикутник); тіла (куб, конус (правильний), циліндр, піраміда, куля, прямокутний паралелепіпед);
- розв'язування арифметичних задач на обчислення площ прямокутної і квадратної форми;
- величини та співвідношення між одиницями вимірювання, залежності між величинами.

Знання оцінюються за: а) повнотою, б) правильністю, в) логічністю, г) усвідомленістю (розуміння, виділення головного; вербалізація: відтворення (переказ), пояснення).

При оцінці аналізу підлягають такі характеристики знань:

- повнота (від фрагментарного відтворення навчального матеріалу до відтворення матеріалу у повному обсязі);

- правильність (не завжди точно та правильно відтворюється навчальний матеріал);
- усвідомленість (від розуміння в основному, переказу до вміння пояснити, виокремити головне та другорядне);
- застосування знань: адекватність, самостійність (за зразком, аналогічні, відносно нові).

2. Операційно-організаційний компонент - дії, способи дій (вміння, навички), діяльність:

- предметні (відповідно до змісту навчального предмету «Математика»);
- розумові (порівнювати, узагальнювати, класифікувати, абстрагувати) та загальнонавчальні (аналізувати, планувати, контролювати дії та результат виконання завдання, діяльності в цілому), вміння користуватися підручником та іншими джерелами інформації.

Уміння оцінюються за показниками:

- вміння виконувати дії, завдання в різних умовах новизни (за зразком, аналогічні, відносно нові);
- самостійність виконання завдання, надана допомога (практична – спільне виконання дії з вчителем, показ дії; вербальна – повторний інструктаж, аналіз, пояснення завдання, запитання, підказка, вказівка; загальна – стимулювання, підтримка, схвалення, активізація уваги);
- усвідомленість способу виконання завдання (розуміння, вербалізація: відтворення (переказ), пояснення);
- виправлення помилок (за допомогою вчителя, самостійно);
- правильність виконаної роботи;
- цілеспрямованість, поетапність виконання завдання (аналіз, планування, організація, практичне виконання, контроль), повнота виконання завдання.

При оцінці підлягають аналізу такі характеристики дій:

- правильність;
- швидкість (норми часу визначає вчитель).

Слід враховувати такі особливості виконання математичних завдань, зокрема:

- розуміння завдання;
- новизна умов завдання (за зразком, аналогічне, відносно нове);
- самостійність виконання (контроль, допомога);
- усвідомленість способу виконання завдання (від переказу до пояснення);
- якість виконання роботи;
- цілеспрямованість, поетапність виконання.

3. Емоційно-мотиваційний компонент – ставлення до навчання. При оцінці підлягають аналізу такі його характеристики:

- характер і сила (байдуже, недостатньо виразне, позитивне, зацікавлене, виразно-позитивне);
- дієвість (від споглядального (пасивного до дійового);
- сталість (від епізодичного до сталого).

Зазначені характеристики змістового, операційно-організаційного та емоційно-мотиваційного компонентів учіння дитини покладаються в основу визначення рівнів навчальних досягнень (I – початковий, II – середній, III – достатній) та критеріїв оцінювання навчальних досягнень відповідних їм оцінок (у балах) в учнів 5-10 класів з навчального предмету «Математика» (див. таблицю 1) та відповідно, для учнів з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня – рівнів (I – початковий, II – середній, III – достатній), характеристики навчальних досягнень та сформованості життєвої компетентності (див. таблицю 2).

Загальна характеристика рівнів навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня

I рівень – початковий.

Учень фрагментарно, неточно відтворює окремі математичні елементи, ознаки об'єкта вивчення. З допомогою вчителя виконує окремі дії, елементарні завдання. Ставлення до навчання байдуже чи слабо виразне-позитивне. Потребує контролю, допомоги та стимулювання з боку вчителя.

II рівень – середній.

Учень відтворює більшу частину навчального матеріалу. Матеріал усвідомлює, може виокремити головне та другорядне, частково чи з допомогою вчителя пояснити, здатний застосовувати знання в аналогічних умовах. Достатньо стале зацікавлене ставлення до навчання. Потребує допомоги вчителя в окремих випадках. Достатньо володіє математичною мовою.

III рівень – достатній.

Учень повно відтворює математичний матеріал, визначений навчальною програмою. Матеріал розуміє, усвідомлює, може виокремити головне та другорядне, пояснити. Застосовує знання, вміння та навички в аналогічних та відносно нових умовах. Здатний самостійно і правильно виконувати аналогічні та відносно нові завдання. Здатний пояснити спосіб виконання завдання та застосувати його для розв'язання іншого. Вміє самостійно розв'язувати приклади і задачі, складає приклади і задачі за зразком або з допомогою вчителя. Зацікавлене, виразно позитивне ставлення до навчання.

Таблиця 1

Рівень	Бали	Характеристика навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку
---------------	-------------	--

		легкого ступеня
I - початк овий	1	Учень (учениця) володіє елементарними уміннями на рівні копіювання зразка способу дій. Дії переважно пасивного характеру. Ставлення до навчання байдуже. Потребує повної підтримки та супроводу з боку вчителя.
	2	За повної підтримки вчителя, спільно з ним учень (учениця) намагається розв'язувати найпростіші задачі та приклади на конкретному матеріалі в межах навчальної програми. Розпізнає числа, які одержують при лічбі та вимірюванні однією одиницею виміру. Потребує постійного контролю та стимулювання. Ставлення до навчання байдуже, поведінка ситуативна.
	3	Учень (учениця) за допомогою вчителя фрагментарно відтворює незначний обсяг навчального матеріалу. За словесною інструкцією, зразком і допомогою вчителя учень розв'язує найпростіші (окремі) приклади і задачі без переходу через розряд. Ставлення до навчання байдуже або недостатньо позитивне. Потребує постійного контролю, значної допомоги та стимулювання з боку вчителя.
II – серед ній	4	Учень (учениця) відтворює матеріал половини обсягу навчальної програми. Матеріал здебільшого усвідомлює. За допомогою вчителя може пояснити свою відповідь. За вказівкою (інструкцією) вчителя здатний самостійно, за допомогою алгоритму, але не завжди правильно виконати прості завдання, елементарно переказати спосіб виконання математичного завдання. За допомогою вчителя розв'язує задачі, передбачені програмою; називає і порівнює числа, отримані при вимірюванні. Виконує геометричні завдання в межах теми з частковою допомогою вчителя. виправляє помилки, на які вказує вчитель після додаткового виконання математичного завдання з опорою на алгоритм. Потребує контролю та стимулювання з боку вчителя.

	5	Учень (учениця) в основному правильно відтворює більшу частину навчального матеріалу. Математичний матеріал розуміє. За допомогою вчителя аналізує розв'язок прикладів та задач (практичні завдання), передбачених програмою. За незначної допомоги вчителя застосовує наявні уміння та навички в процесі виконання математичних завдань. Розв'язує прості арифметичні задачі на знаходження результату дії, виконує обчислення без переходу через розряд, завдання геометричного характеру з незначною допомогою вчителя. В основному володіє математичною термінологією. Потребує стимулювання вчителя за ситуацією. Демонструє достатньо стале зацікавлене ставлення до навчання.
	6	Учень (учениця) в основному правильно відтворює більшу частину навчального матеріалу. Матеріал розуміє, може пояснити частково самостійно або за допомогою вчителя спосіб виконання завдання. Під керівництвом вчителя застосовує наявні знання, уміння в процесі розв'язку аналогічних математичних завдань. Демонструє достатньо стале зацікавлене ставлення до навчання.
III-до статн ій	7	Учень (учениця) в основному правильно і повно відтворює знання в програмовому обсязі, елементарно пояснює і під контролем вчителя аналізує розв'язування задач і прикладів. Виконує завдання в аналогічних ситуаціях, розв'язує арифметичні задачі, приклади в межах програми з незначною допомогою вчителя. Володіє математичною термінологією. Виконує завдання за аналогією. Розв'язує з незначною допомогою вчителя складені арифметичні задачі. Визначає порядок дій і розв'язує приклади з круглими дужками, передбачені програмовим матеріалом. Володіє математичною термінологією. Розв'язує з допомогою вчителя складені арифметичні задачі, приклади, передбачені програмовим матеріалом. Демонструє зацікавлене ставлення до навчання.

	8	Учень (учениця) правильно, послідовно і повно відтворює матеріал, визначений навчальною програмою. Матеріал розуміє, може пояснити і проаналізувати спосіб виконання математичного завдання. Самостійно застосовує наявні знання, вміння та навички в аналогічних ситуаціях. Правильно висловлює математичні міркування. Розв'язує складені арифметичні задачі, приклади з круглими дужками, геометричні завдання. Математичні завдання підвищеної складності виконує під контролем чи з вербальною допомогою вчителя. Демонструє позитивне ставлення до навчання.
	9	Учень (учениця) правильно, логічно і повністю відтворює матеріал, визначений навчальною програмою. Матеріал розуміє, вільно ним оперує, використовує знання та вміння в аналогічних та відносно нових умовах. Усвідомлено засвоює навчальний матеріал і може використовувати засвоєні математичні уміння у процесі навчання. Правильно виконує та перевіряє обчислення, розв'язує складені арифметичні задачі, вміє використовувати раціональні прийоми розв'язання. Демонструє стале, виразно позитивне ставлення до навчання.

Таблиця 2

Рівень	Характеристика навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня
I - початковий	Учень (учениця) володіє елементарними уміннями на рівні копіювання зразка способу дій. Дії пасивного характеру. Потребує повної підтримки та супроводу з боку вчителя.
II – середній	За допомогою вчителя учень (учениця) фрагментарно відтворює незначний обсяг навчального матеріалу. За зразком, словесною інструкцією і допомогою вчителя учень розв'язує найпростіші приклади і задачі. Ставлення до навчання байдуже або недостатньо позитивне. Потребує постійного контролю, значної допомоги та стимулювання з боку вчителя.
III – достатній	Учень (учениця) з використанням наочності відтворює (не завжди точно) навчальний матеріал. Матеріал частково розуміє, пояснити спосіб розв'язку, виділити суттєве і другорядне не може. За наслідуванням, зразком і словесною інструкцією виконує прості математичні завдання. Записує і розв'язує

	прикладі і прості арифметичні задачі, виконує геометричні завдання з допомогою вчителя. Проявляє епізодичний інтерес до навчання. Потребує стимулювання, постійної активізації, контролю.
Сформованість життєвої компетентності	
– має уявлення про роль математики у пізнанні навколишнього світу; – частково використовує математичну термінологію; – може застосовувати обчислювальні прийоми і виконувати арифметичні дії додавання, віднімання, множення, ділення; – здатний застосовувати обчислювальні навички та досвід вимірювання величин у практичних ситуаціях; – може розв’язувати прості і складені арифметичні задачі; – здатний орієнтуватися у просторі та на площині. – співпрацює у команді (групі) – застосовує досвід математичної діяльності у побутових ситуаціях.	

Оцінювання навчальних досягнень учнів зазначеної категорії передбачає:

- оцінювання у межах матеріалу, визначеного навчальною програмою з математики;
- оцінювання у межах можливостей засвоєння учнями програмового матеріалу, зумовлених особливостями їх психофізичного розвитку;
- оцінювання якісних характеристик навчальних досягнень учнів відповідно їхньому розвитку;
- оцінювання на позитивному принципі, тобто врахування рівня досягнень учня, а не його невдач.

У навчанні застосовуються такі види оцінювання: поточне, тематичне, підсумкове.

Поточне оцінювання здійснюється під час вивчення учнем теми уроку.

Тематичне оцінювання передбачає виявлення навчальних досягнень учнів після вивчення однієї або кількох програмових тем.

Підсумкове оцінювання здійснюється в кінці семестру і навчального року.

2.4. ПРИРОДОЗНАВСТВО (5-9 класи)

Вивчення природознавства передбачає ознайомлення учнів з доступними для них елементами неживої природи, будовою і життям рослин і тварин, а також організмом людини.

Зміст навчання з природознавства складає самостійні розділи: рідний край (5-й клас), нежива природа (6-й клас), рослини (7-й клас), тварини (8-й клас), людина (9-й клас).

Об'єктом оцінювання в процесі навчання природознавства учнів 5-9 класів спеціальних закладів освіти для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку є структурні компоненти їх навчально-практичної діяльності, а саме:

1. Змістовий компонент, який характеризується відповідно до змісту навчання природознавства (емпіричні факти, уявлення, елементарні поняття) про об'єкти природи, основні ознаки живої та неживої природи; взаємозв'язки в природі; про Україну, рідний край; охорону і збереження природи; значення рослин та тварин у природі та у житті людини; особливості будови рослини; способи життя тварин; організм людини.

Знання оцінюються за:

а) правильністю (від не завжди точного до правильного відтворення навчального матеріалу);

б) повнотою: фрагментарні, неповні, повні;

в) усвідомленістю: розуміння, виокремлення головного і другорядного; переказ, пояснення;

г) дієвістю: адекватність; самостійність в умовах різної міри новизни (за зразком, аналогічні, відносно нові); надання допомоги.

2. Операційно-організаційний компонент - практичні навички та вміння, дії :

- здійснювати спостереження за змінами у природному середовищі;
- порівнювати тіла і явища природи;
- проводити елементарний дослід;
- називати деякі основні етапи виконання практичної роботи;
- працювати з підручником (текстом, ілюстрацією, планом, схемою, картою), занотовувати результати спостережень, дослідів у робочому зошиті, дотримуватися правил поведінки у природному середовищі.

Практичні навички та вміння оцінюються:

а) за рівнем сформованості практичних умінь та навичок учня: виконує за зразком, поясненням, за аналогією, в нових ситуаціях;

б) за ступенем самостійності навчально-практичної діяльності учня: спільно з учителем, під керівництвом, з частковою допомогою вчителя, самостійно.

3. Емоційно-мотиваційний компонент - ставлення до навчально-практичної діяльності з природознавства: ставлення до природи, до людей, до самого себе, показниками якого є:

- характер: байдуже, недостатньо виразне позитивне, зацікавлене, виразне позитивне;

- дієвість: від споглядального (пасивного) до дійового.
- сталість: від епізодичного до сталого.

Характеристики змістового, операційно-організаційного та емоційно-мотиваційного компонентів навчання дитини покладаються в основу визначення **рівнів навчальних досягнень** (I - початковий, II - середній, III – достатній) та **критеріїв їх оцінювання**, відповідних їм оцінок у **балах** (див. таблицю 1) та відповідно, для учнів з помірним ступенем інтелектуального порушення - рівнів (I – початковий, II – середній, III – достатній) (див. таблицю 2).

Загальна характеристика рівнів навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня

I рівень – початковий.

Учень (учениця) за безпосередньою допомогою вчителя звертає увагу на об'єкти природного оточення. За допомогою вчителя може показати природні об'єкти на великому малюнку, схемі, муляжі на парті. Допомогу сприймає не одразу, а після кількох разів детального пояснення і повторення. Ставлення до природи, до людей, до праці, до навчання байдуже.

II рівень – середній.

Учень (учениця) в основному здатний відтворити більшу частину навчального матеріалу, але допускає окремі неточності. За допомогою вчителя відповідь ілюструє прикладами з підручника/книги; за допомогою визначає окремі суттєві ознаки об'єктів, порівнює їх. Матеріал в основному розуміє, за запитаннями вчителя частково може пояснити, визначити головне і другорядне, виокремити суттєві ознаки об'єктів.

За нагадуванням вчителя проводить спостереження, виконує за зразком досліди, практичні роботи, завдання у зошиті, хоч результати їх не зовсім точні або неакуратно оформлені. Частково потребує контролю та допомоги з боку вчителя. Виявляє позитивне, достатньо стале ставлення до навчання, прагне дотримуватись правил поведінки на природі.

III рівень – достатній.

Учень (учениця) відтворює навчальний матеріал, правильно відповідає на запитання у межах програмового матеріалу. Виявляє свідоме засвоєння навчального матеріалу; встановлює найпростіші закономірності природних явищ; самостійно виконує завдання, що містяться у зошиті, підручнику. За запитаннями може пояснити практичну сутність правил охорони і збереження природи.

Виконує досліди, практичні роботи, спостереження, записи у зошиті за незначною допомогою вчителя чи самостійно. За допомогою вчителя формулює висновки.

Виявляє стале, виразно позитивне ставлення до навчання, навколишнього

світу, морально-ціннісне ставлення до природи, до тварин, людей, до самого себе.

Таблиця 1

Рівень	Бали	Характеристика навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня
I – початковий	1	Учень (учениця) за допомогою вчителя фрагментарно впізнає (показує або називає) об'єкти природного оточення. Допомогу сприймає не одразу, а після кількох разів детального пояснення. Потребує постійної допомоги, стимулювання діяльності з боку вчителя. Виявляє байдуже ставлення до навчання, людей, живої природи.
	2	Учень (учениця) за допомогою вчителя епізодично показує об'єкти природного оточення. Спільно з учителем виконує окремі дії, не усвідомлюючи їх суті. Потребує постійної допомоги, стимулювання діяльності з боку вчителя. Ставлення до навчання, праці, людей, природи байдуже.
	3	Учень (учениця) за безпосередньою допомогою вчителя звертає увагу на об'єкти природного оточення, вибирає (показує/називає) природний об'єкт з декількох запропонованих. Потребує кількох разів детального пояснення і повторення з боку вчителя. Потребує постійної допомоги, стимулювання діяльності з боку вчителя. Має байдуже ставлення до навчання, праці, людей, живої природи.
II – середній	4	Учень (учениця) відтворює (не завжди точно) до половини обсягу навчального матеріалу у межах вимог навчальної програми. За допомогою вчителя частково може пояснити, визначити окремі суттєві ознаки об'єктів. За допомогою вчителя, але не завжди правильно (допускаючи помилки) виконує досліди, спостерігає, виконує практичні роботи, завдання в зошиті, підручнику. Виявляє позитивне ставлення до навчання, праці, людей, природи.

Ш-до статн ій	5	Учень (учениця) в основному правильно відтворює до половини обсягу навчального матеріалу, але допускає неточності. За наведеними питаннями вчителя може охарактеризувати природний об'єкт чи явище, вказати їх суттєві ознаки. З допомогою вчителя виконує прості завдання, застосовує набуті знання. З незначною допомогою виконує досліди, спостерігає, виконує аналогічні практичні роботи, завдання в підручнику, зошиті, хоч результати їх не зовсім точні або неакуратно оформлені. Виявляє позитивне, зацікавлене ставлення до навчання, праці, людей, природи.
	6	Учень (учениця) в основному правильно відтворює більшу частину навчального матеріалу. Матеріал в основному розуміє, за наведеними питаннями вчителя доповнює й уточнює свою відповідь, може за алгоритмом охарактеризувати об'єкт чи явище, виокремити істотні ознаки, частково встановити причинно-наслідкові зв'язки. За поясненням вчителя виконує прості завдання, застосовує набуті знання. З незначною допомогою, але не завжди точно виконує досліди, спостерігає, виконує аналогічні практичні роботи, завдання в підручнику, зошиті. Виявляє позитивне, зацікавлене ставлення до навчання, праці, людей, природи.
	7	Учень (учениця) здатний в основному правильно, відтворити матеріал, визначений навчальною програмою. Навчальний матеріал розуміє, майже не помиляється у відтворенні конкретних відомостей. З незначною допомогою вчителя виконує досліди, спостерігає, виконує практичні роботи, завдання в зошиті, в підручнику. Виявляє позитивне, зацікавлене ставлення до навчання, праці, людей, моральних норм, природи.
	8	Учень (учениця) правильно, в основному повно відтворює матеріал, визначений навчальною програмою. Виявляє свідоме засвоєння навчального матеріалу. Майже не помиляється у відтворенні конкретних відомостей. З допомогою вчителя відповідь ілюструє прикладами з підручника; виокремлює суттєві ознаки об'єктів, порівнює їх. За зразком правильно виконує досліди, практичні роботи, завдання в підручнику, зошиті. Нові завдання виконує з незначною допомогою вчителя. Має виразне стійке позитивне ставлення до навчання. Виявляє інтерес до навколишнього світу, морально-ціннісне ставлення до природи, людей, самого себе.

	9	Учень (учениця) правильно, в основному повно відтворює матеріал, визначений навчальною програмою. Не помиляється у відтворенні конкретних відомостей, виявляє свідоме засвоєння навчального матеріалу, пояснює, виокремлює головне і другорядне. З незначною допомогою вчителя відповідь ілюструє прикладами з підручника; виокремлює суттєві ознаки об'єктів, порівнює їх, розуміє взаємозв'язки у природі, між людиною і природою. Самостійно і правильно виконує дослід, практичні роботи, завдання в підручнику, зошиті, за допомогою формулює висновки. Нові завдання виконує з незначною допомогою вчителя, переказує спосіб його виконання. Виявляє інтерес до навколишнього світу, морально-ціннісне ставлення до природи, людей, самого себе.
--	---	--

Таблиця 2

Рівень	Характеристика навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня
I - початковий	Учень (учениця) за допомогою вчителя фрагментарно впізнає (показує або називає) об'єкти природного оточення. Допомогу сприймає не одразу, а після кількаразового детального пояснення. Виявляє байдуже ставлення до навчання, праці, людей, норм моралі, природи.
II – середній	Учень (учениця) за допомогою вчителя відтворює (не точно) незначну частину навчального матеріалу. Під керівництвом учителя може виконати за зразком прості завдання. Потребує постійної допомоги вчителя у проведенні спостережень, дослідів, практичних робіт. Виявляє епізодичний інтерес до навчання, праці людей, природи, правил поведінки.
III – достатній	Учень (учениця) відтворює (не завжди точно) до половини обсягу навчального матеріалу. Потребує допомоги вчителя у проведенні спостережень, дослідів, практичних робіт, виконання завдань у зошиті. Виявляє слабковиразне позитивне ставлення до навчання, праці, людей, природи.
Сформованість життєвої компетентності	

- називає населений пункт, у якому проживає;
- за запитаннями визначає частини доби;
- має уявлення про залежність рослин, тварин, погоди від Сонця;
- знає пори року;
- використовує знання про особливості погоди у повсякденному житті;
- має уявлення про значення води, повітря, ґрунту для життя рослин і тварин;
- має уявлення про значення корисних копалин у повсякденному житті;
- має уявлення про різні групи рослин;
- розрізняє вивчені рослини за назвами, малюнками;
- за малюнками наводить приклади/показує зернові, овочеві, технічні, плодові, ягідні рослини;
- має уявлення про правила охорони рослин;
- має уявлення про різні групи тварин;
- розрізняє вивчені тварини за назвами, малюнками;
- за малюнками наводить приклади/показує звірів, птахів, плазунів, риб, комах;
- має уявлення про правила охорони тварин;
- має уявлення про значення фізкультури, спорту та ранкової гімнастики;
- має уявлення про здоровий спосіб життя; харчування; режим дня;
- має уявлення та намагається дотримуватись правил особистої гігієни.
- має уявлення про вплив навколишнього середовища на організм людини.

Оцінювання навчальних досягнень учнів зазначеної категорії передбачає:

- оцінювання у межах матеріалу, визначеного навчальною програмою з природознавства;
- оцінювання у межах можливостей засвоєння учнями програмового матеріалу, зумовлених особливостями їх психофізичного розвитку;
- оцінювання якісних характеристик навчальних досягнень учнів відповідно їхньому розвитку;
- оцінювання на позитивному принципі, тобто врахування рівня досягнень учня, а не його невдач.

У навчанні застосовуються такі види оцінювання: поточне, тематичне, підсумкове.

Поточне оцінювання здійснюється під час вивчення учнем теми уроку.

Тематичне оцінювання передбачає виявлення навчальних досягнень учнів після вивчення однієї або кількох програмових тем.

Підсумкове оцінювання здійснюється в кінці семестру і навчального року.

2.5. Я У СВІТІ

(5 клас)

Навчальний предмет «Я у світі» є складовою освітньої галузі «Суспільствознавство».

Метою навчального предмета «Я у світі» є особистісний розвиток учня, формування його соціальної і громадянської компетенцій шляхом засвоєння різних видів соціального досвіду, що складається із загальнолюдських, загальнокультурних та національних цінностей, соціальних норм, громадянської активності, прийнятої в суспільстві поведінки, толерантного ставлення до відмінностей культур, традицій і різних думок.

Тому при оцінюванні навчальних досягнень учнів необхідно враховувати володіння ними соціальною і громадянською компетенціями, що виражаються у дієвості знань, умінь і навичок, мотивацій щодо засвоєння різних видів соціального досвіду.

При оцінюванні навчальних досягнень з предмета «Я у світі» враховуються:

1. **Знання /компетентність** (емпіричні факти, уявлення, елементарні поняття) про себе, українське суспільство, довкілля, в якому живе дитина, способи пізнання й орієнтації в навколишньому середовищі; певні моральні уявлення й поняття.

Оцінці підлягають: а) правильність; б) повнота: фрагментарні, неповні, повні; в) дієвість

2. Навички та вміння/компетенції:

- здійснювати спостереження за змінами у природному і соціальному середовищах; проводити елементарні дослід;

- працювати з підручником (текстом, ілюстрацією, планом, схемою, картою), занотовувати результати спостережень, дослідів у робочому зошиті.

- дотримуватися правил поведінки у соціальному середовищі. Оцінці підлягають:

- а) рівень сформованості практичних умінь та навичок: виконує за зразком, поясненням, за аналогією, в нових ситуаціях;

- б) ступінь самостійності навчально-практичної діяльності учня: спільно з вчителем, під керівництвом, з частковою допомогою вчителя, самостійно.

3. **Ставлення до навчально–практичної діяльності**, до людей, до самого себе, показниками якого є:

- характер: байдуже, недостатньо виразне позитивне, зацікавлене, виразне позитивне;

- дієвість: від споглядального (пасивного) до дійового.

- сталість: від епізодичного до сталого.

Характеристики знань, навичок та вмінь, емоційно-мотиваційного ставлення до навчально-практичної діяльності дитини покладаються в основу визначення рівнів навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку (І - початковий, II - середній, III – достатній) та критеріїв їх оцінювання, відповідних їм оцінок у балах (див. таблицю 1) та відповідно, для учнів з помірним ступенем інтелектуального порушення – рівнів (І – початковий, II – середній, III – достатній) (див. таблицю 2).

**Загальна характеристика рівнів навчальних досягнень
учнів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня**

I рівень – початковий.

Учень під безпосереднім керівництвом учителя фрагментарно сприймає та відтворює об'єкти природного і суспільного оточення. Допомогу не може сприйняти одразу, потребує детального кількаразового пояснення та стимулювання діяльності. Має байдуже або слабко виразне позитивне ставлення до навчально-практичної діяльності.

II рівень – середній.

Учень здатний усвідомлювати більшу частину тематичного матеріалу, але знання недостатньо міцні. Матеріал в основному розуміє, може виділити окремі істотні ознаки, частково встановити причинно-наслідкові зв'язки. За допомогою вчителя відповідь ілюструє прикладами з підручника; визначає окремі суттєві ознаки об'єктів, порівнює їх, встановлює взаємозв'язки у природі, між людиною і природою, між людьми. За допомогою вчителя формулює висновки. Виявляє позитивне достатньо стале ставлення до навчання, доброзичливе та уважне ставлення до своїх однокласників і шкільних товаришів; прагне дотримуватись загальноприйнятих норм поведінки.

III рівень – достатній.

Учень відтворює навчальний матеріал, відповідає на запитання у межах програмового матеріалу. Має достатній рівень засвоєних навичок; пояснює найпростіші закономірності природних і суспільних явищ; виконує завдання, що вміщені у зошиті, підручнику. Пояснює практичне значення моральних правил, висловлює власне ставлення до події, вчинку. Відносно нові завдання, практичні роботи виконує за допомогою вчителя. Виявляє стале, виразно позитивне ставлення до навчання, навколишнього світу, морально-ціннісне ставлення до природи, до людей, до самого себе.

Таблиця 1

Рівень	Бали	Характеристика навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня
I - початк овий	1	В учня (учениці) сформовані епізодичні уявлення та поняття про об'єкти природного і суспільного оточення. Дії переважно пасивного характеру. Ставлення до навчання байдуже. Потребує повної підтримки та супроводу збоку вчителя.
	2	Учень(учениця) за допомогою вчителя фрагментарно не завжди правильно впізнає об'єкти природного і суспільного оточення. Допомогу сприймає не одразу, а після кількох разів пояснення. Потребує постійної допомоги, стимулювання діяльності з боку вчителя. Ставлення до навчання, праці, людей, норм моралі байдуже. Поведінка ситуативна.
	3	Учень (учениця) під безпосереднім керівництвом учителя фрагментарно не завжди правильно впізнає, сприймає об'єкти природного і суспільного оточення. Потребує постійного контролю, значної допомоги та стимулювання з боку вчителя. Має байдуже ставлення до навчання, праці, людей, норм моралі, природи.
III– серед ній	4	Учень (учениця) в основному здатний відтворити частину навчального матеріалу, але припускає неточності. За допомогою вчителя частково може пояснити, визначити окремі суттєві ознаки об'єктів. За незначною допомогою вчителя, але не завжди правильно (допускаючи помилки), спостерігає, виконує практичні роботи, завдання в зошиті. Виявляє позитивне, достатньо зацікавлене ставлення до навчання праці, людей, моральних норм, природи.

	5	Учень (учениця) в основному правильно відтворює більшу частину навчального матеріалу. Матеріал розуміє, може виділити головне та другорядне. З допомогою вчителя частково може пояснити причинно-наслідкові зв'язки у природі, між людиною і природою, між людьми. За незначної допомоги вчителя виконує аналогічні практичні роботи, завдання в зошиті, відтворюючи кілька основних етапів виконання та здійснює частково контроль за своєю роботою. В окремих випадках потребує контролю та допомоги з боку вчителя. Проявляє позитивне, достатньо стале зацікавлене ставлення до навчання, праці, людей, моральних норм, природи.
	6	Учень (учениця) здатний усвідомлювати більшу частину тематичного матеріалу, але знання недостатньо міцні. Матеріал розуміє, може виділити окремі істотні ознаки, частково встановити причинно-наслідкові зв'язки. За допомогою вчителя відповідь ілюструє прикладами з підручника; визначає окремі суттєві ознаки об'єктів, порівнює їх, встановлює взаємозв'язки у природі, між людиною і природою, між людьми. Самостійно, але не завжди точно виконує аналогічні практичні роботи, завдання в зошиті. Виявляє позитивне, достатньо стале ставлення до навчання, праці, людей, природи, моральних норм, виявляє доброзичливе та уважне ставлення до своїх однокласників і шкільних товаришів; прагне дотримуватись моральних правил.
III - достатній	7	Учень (учениця) здатний в основному повно відтворювати матеріал, визначений навчальною програмою. Учень відтворює конкретні відомості, виявляє свідоме засвоєння навчального матеріалу, пояснює, може виділити істотні ознаки, виокремити головне та другорядне. Не завжди доцільно робить найпростіші висновки та узагальнення. Вказані неточності може виправляти. Правильно виконує практичні роботи, завдання в зошиті. Нове завдання виконує з незначною допомогою вчителя, переказує спосіб його виконання. Виявляє стійке позитивне ставлення до навчально-практичної діяльності, інтерес до навколишнього світу, морально-ціннісне ставлення до природи, людей, самого себе; пояснює практичну сутність моральних правил; висловлює своє ставлення до події, вчинку.

	8	Учень (учениця) правильно в основному повністю відтворює матеріал, визначений навчальною програмою. Навчальний матеріал розуміє, може пояснити, виокремити в ньому головне та другорядне. Майже не помиляється у відтворенні конкретних відомостей. Правильно виконує практичні роботи, завдання в зошиті, встановлює найпростіші зв'язки і залежності об'єктів природи, формулює висновки. Нове завдання виконує з незначною допомогою вчителя, переказує спосіб його виконання. Має виразне стійке позитивне ставлення до навчання. Виявляє інтерес до навколишнього світу, морально-ціннісне ставлення до природи, людей, самого себе; пояснює практичну сутність моральних правил; висловлює своє ставлення до події, вчинку.
	9	Учень (учениця) здатний правильно відтворити навчальний матеріал, правильно відповідає на запитання у межах програмового матеріалу. Має достатній рівень правильності та свідомості засвоєних навичок; виявляє свідоме засвоєння навчального матеріалу; пояснює найпростіші закономірності природних і суспільних явищ; сприймає завдання, що вміщені у зошиті, підручнику. Практичні завдання, спостереження, досліди, самостійні роботи виконує за незначною допомогою вчителя. Виявляє виразне стійке позитивне ставлення до навчання, інтерес до навколишнього світу, морально-ціннісне ставлення до природи, людей, самого себе.

Таблиця 2

Рівень	Характеристика навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня
I - початковий	В учня (учениці) не сформовані уявлення та поняття про об'єкти природного і суспільного оточення. Дії переважно пасивного характеру. Ставлення до навчання байдуже. Потребує повної підтримки та супроводу з боку вчителя
II – середній	Учень (учениця) під безпосереднім керівництвом учителя фрагментарно не завжди правильно впізнає, сприймає об'єкти природного і суспільного оточення. Потребує постійного контролю, значної допомоги та стимулювання з боку вчителя. Має байдуже ставлення до навчання, праці, людей, норм моралі, природи.

III – достатній	Учень (учениця) за допомогою вчителя здатний відтворити незначний обсяг навчального матеріалу у формі елементарних уявлень. Потребує допомоги вчителя у виконанні завдань у зошиті. Під керівництвом вчителя може виконати за зразком прості завдання. Потребує стимулювання, постійної активізації та контролю з боку вчителя. Проявляє епізодичний інтерес до навчання, праці, людей, природи, правил поведінки.
Сформованість життєвої компетентності	
- має уявлення про те, що людина є частиною природи, членом суспільства; - за вимогою вчителя виявляє моральні якості та позитивні риси характеру у повсякденному житті; - має уявлення про державні символи; - за нагадуванням вчителя правильно поводить себе у суспільстві; - за малюнками наводить приклади збереження природних багатств.	

2.6. ГЕОГРАФІЯ

(5-9 класи)

Метою вивчення географії як навчального предмету є формування в учнів з порушеннями інтелектуального розвитку елементарних географічних знань про природу, населення і господарство свого краю, України та зарубіжних країн; розкриття взаємодії людини і природи, взаємозв'язків і відношень між природними і суспільними явищами для забезпечення повноцінного функціонування особистості в оточуючому світі.

При оцінюванні навчальних досягнень з предмета «Географія» враховуються:

1. Знання /компетентність (емпіричні факти, уявлення, елементарні поняття) про себе, українське суспільство, довкілля, в якому живе дитина, способи пізнання й орієнтації в навколишньому середовищі; певні моральні уявлення й поняття.

Оцінці підлягають: а) правильність; б) повнота: фрагментарні, неповні, повні; в) дієвість.

2. Навички та вміння/компетенції:

- здійснювати спостереження за змінами у природному середовищі;
- порівнювати тіла і явища природи;
- проводити елементарний дослід;
- називати деякі основні етапи виконання практичної роботи;
- працювати з підручником (текстом, ілюстрацією, планом, схемою, картою), занотовувати результати спостережень, дослідів у робочому зошиті, дотримуватися правил поведінки у природному середовищі.

Оцінці підлягають:

а) рівень сформованості практичних умінь та навичок: виконує за зразком, поясненням, за аналогією, в нових ситуаціях;

б) ступінь самостійності навчально-практичної діяльності учня: спільно з вчителем, під керівництвом, з частковою допомогою вчителя, самостійно.

3. Ставлення до навчально–практичної діяльності; до людей, до самого себе, показниками якого є:

- характер: байдуже, недостатньо виразне позитивне, зацікавлене, виразне позитивне;
- дієвість: від споглядального (пасивного) до дійового.
- сталість: від епізодичного до сталого.

Характеристики знань, навичок та умінь, емоційно-мотиваційного ставлення до навчально-практичної діяльності дитини покладаються в основу визначення рівнів навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку (I - початковий, II - середній, III – достатній) та критеріїв їх

оцінювання, відповідних їм оцінок у балах (див. таблицю 1) та відповідно, для учнів з помірним ступенем інтелектуального порушення – рівнів (I – початковий, II – середній, III – достатній) (див. таблицю 2).

Загальна характеристика рівнів навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня

I рівень - початковий

Учень/учениця :

- матеріал з підручника, картки читає не усвідомлено;
- за допомогою вчителя показує певний об'єкт, не називаючи його або плутаючи назву;
- має ~~поверхневі~~ **поверхові**, часткові уявлення про предмети, явища оточуючої дійсності;
- на поставлене запитання відповідає одним словом;
- роботи виконує під керівництвом педагога, після детального інструктажу;
- географічні об'єкти на карті показує вибірково, часто неправильно;
- збіднений словниковий запас, важко висловити думку;
- часто відхиляється від відповіді;
- навчальний матеріал сприймає з деформацією як змісту, так і послідовності.
- інтересу до навчання не виявляє,
- переважний емоційний стан – байдужість;

II рівень – середній

Учень/учениця :

- розуміє суть поставленого запитання, відповідає на нього, іноді за допомогою ~~направних~~ **навідних** запитань;
- навчальний матеріал викладає непослідовно, інколи плутаючи або опускаючи факти;
- недостатньо чітко відтворює матеріал;
- вивчену термінологію використовує не повністю, необхідна опора на наочні посібники;
- уява про предмети і явища дійсності носить узагальнюючий характер;
- орієнтується у карті, визначає об'єкти, іноді плутаючи їх;
- головне і другорядне визначає з допомогою;
- встановлює відмінність, не помічаючи подібність;
- факти фіксує без аналізу, синтезу;
- порівнює об'єкти, факти лише за зовнішніми ознаками;
- елементарно пояснює особливості певних об'єктів, іноді потребує допомоги з боку педагога;
- необхідні об'єкти наносить на контурну карту після детальної інструкції;

- прості завдання виконує самостійно, більш складні потребують допомоги;
- досліди, практичні роботи виконує під керівництвом педагога;
- результати роботи оформлює недостатньо охайно;
- виявляє позитивне ставлення до навчання.

III рівень – достатній

Учень/учениця :

- усвідомлює мету і завдання вивчення курсу;
- спостерігає і фіксує явища природи;
- після аналізу самостійно виконує завдання;
- встановлює подібні та відмінні риси заданого об'єкту;
- розуміє і пояснює умовні кольори і знаки карти;
- зіставляє карти різних типів (фізична, політична);
- визначає за картою місцезнаходження заданих об'єктів;
- знаходить на карті об'єкти, після незначної допомоги переносить їх на контурну карту;
- розуміє, майже правильно виконує інструкцію;
- самостійно знаходить помилки, виправляє їх;
- складає нескладні плани, описи з незначними помилками;
- вміє розв'язувати проблемні завдання, робити висновки за аналогією;
- точні системні уявлення використовує практично; самостійно веде календар погоди;
- дотримується інструкції під час виконання дослідів, експериментів;
- під час екскурсій виявляє певні особливості об'єктів, що вивчаються;
- володіє географічною номенклатурою;
- самостійні і практичні роботи виконує охайно;
- географічні назви на карті підписує згідно стандарту;
- використовує додаткову літературу;
- за бажанням виконує ілюстрації до певних розділів, тем;
- виявляє інтерес до предмету, морально-ціннісне ставлення до оточуючого середовища;
- виявляє ініціативу під час виготовлення макетів.

Таблиця 1

Рівень	Бали	Характеристика навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня
I - початковий	1	Учень (учениця) за допомогою вчителя фрагментарно впізнає (показує або називає) об'єкти природного оточення. Допомогу сприймає не одразу, а після кількарразового детального пояснення. Потребує постійної допомоги, стимулювання діяльності з боку вчителя. Виявляє байдуже ставлення до навчання.
	2	Учень (учениця) за допомогою вчителя епізодично показує об'єкти природного оточення. Спільно з учителем виконує окремі дії, не усвідомлюючи їх суті. Потребує постійної допомоги, стимулювання діяльності з боку вчителя. Ставлення до навчання, праці, людей, природи байдуже.
	3	Учень (учениця) за безпосередньою допомогою вчителя звертає увагу на об'єкти природного оточення, вибирає (показує/називає) природний об'єкт з декількох запропонованих. Потребує кількарразового детального пояснення і повторення з боку вчителя. Потребує постійної допомоги, стимулювання діяльності з боку вчителя. Має байдуже ставлення до навчання, праці, людей, живої природи.
II – середній	4	Учень (учениця) відтворює (не завжди точно) до половини обсягу навчального матеріалу у межах вимог навчальної програми. За допомогою вчителя частково може пояснити, визначити окремі суттєві ознаки об'єктів. За допомогою вчителя, але не завжди правильно (допускаючи помилки) виконує досліди, спостерігає, виконує практичні роботи, завдання в зошиті, карті, підручнику. Виявляє позитивне ставлення до навчання, праці, людей, природи.

Ш-до статн ій	5	Учень (учениця) в основному правильно відтворює до половини обсягу навчального матеріалу, але допускає навчальний матеріал у межах вимог навчальної програми. За наведеними питаннями вчителя може охарактеризувати природний об'єкт чи явище, вказати їх суттєві ознаки. З допомогою вчителя виконує прості завдання, застосовує набуті знання. З незначною допомогою виконує досліди, спостерігає, виконує аналогічні практичні роботи, завдання в підручнику, карті, зошиті, хоч результати їх не зовсім точні або неакуратно оформлені. Виявляє позитивне, зацікавлене ставлення до навчання, праці, людей, природи.
	6	Учень (учениця) в основному правильно відтворює більшу частину навчального матеріалу. Матеріал в основному розуміє, за наведеними питаннями вчителя доповнює й уточнює свою відповідь, може за алгоритмом охарактеризувати об'єкт чи явище, виокремити істотні ознаки, частково встановити причинно-наслідкові зв'язки. За поясненням вчителя виконує прості завдання, застосовує набуті знання. З незначною допомогою, але не завжди точно виконує досліди, працює з картами та атласом, виконує аналогічні практичні роботи, завдання в підручнику, зошиті. Виявляє позитивне, зацікавлене ставлення до навчання, праці, людей, природи.
	7	Учень (учениця) здатен в основному правильно, відтворити матеріал, визначений навчальною програмою. Навчальний матеріал розуміє, майже не помиляється у відтворенні конкретних відомостей. З незначною допомогою вчителя виконує досліди, працює з картами та атласом, виконує практичні роботи, завдання в зошиті, в підручнику. Виявляє позитивне, зацікавлене ставлення до навчання, праці, людей, природи.
	8	Учень (учениця) правильно, в основному повно відтворює матеріал, визначений навчальною програмою. Виявляє свідоме засвоєння навчального матеріалу. Майже не помиляється у відтворенні конкретних відомостей. З допомогою вчителя відповідь ілюструє прикладами з підручника; виокремлює суттєві ознаки об'єктів, порівнює їх. За зразком правильно виконує досліди, практичні роботи, завдання в підручнику, зошиті, працює з картами та атласом. Нові завдання виконує з незначною допомогою вчителя. Має виразне стійке позитивне ставлення до навчання. Виявляє інтерес до навколишнього світу, до природи, людей, самого себе.

	9	Учень (учениця) правильно, в основному повно відтворює матеріал, визначений навчальною програмою. Не помиляється у відтворенні конкретних відомостей, виявляє свідоме засвоєння навчального матеріалу, пояснює, виокремлює головне і другорядне. З незначною допомогою вчителя відповідь ілюструє прикладами з підручника; виокремлює суттєві ознаки об'єктів, порівнює їх, розуміє взаємозв'язки у природі, між людиною і природою. Самостійно і правильно виконує досліди, практичні роботи, завдання в підручнику, зошиті, картах та атласах, за допомогою формулює висновки. Нові завдання виконує з незначною допомогою вчителя, переказує спосіб його виконання. Виявляє інтерес до навколишнього світу, до природи, людей, самого себе.
--	---	---

Таблиця 2

Рівень	Характеристика навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня
I - початковий	Учень (учениця) за допомогою вчителя фрагментарно впізнає (показує або називає) об'єкти природного оточення. Допомогу сприймає не одразу, а після кількох разів пояснення. Виявляє байдуже ставлення до навчання, праці, людей, природи.
II – середній	Учень (учениця) за допомогою вчителя відтворює (не точно) незначну частину навчального матеріалу. Під керівництвом учителя може виконати за зразком прості завдання. Потребує постійної допомоги вчителя у проведенні спостережень, дослідів, практичних робіт, у роботі з картами та атласом. Виявляє епізодичний інтерес до навчання, праці, людей, природи, правил поведінки.
III – достатній	Учень (учениця) відтворює (не завжди точно) до половини обсягу навчального матеріалу. Потребує допомоги вчителя у проведенні дослідів, практичних робіт, виконання завдань у зошиті, у роботі з картами та атласом. Виявляє слабковиразне позитивне ставлення до навчання, праці, людей, природи.

Сформованість життєвої компетентності

- має уявлення про форму Землі, її обертання навколо своєї осі, причини зміни дня і ночі,
- має уявлення про глобус, розрізняє умовні кольори, якими позначаються вода і суша на глобусі та карті півкуль;
- має уявлення про значення Сонця для життя на Землі; про Землю як планету, Місяць як супутник Землі;
- за допомогою вчителя знаходить на фізичній карті півкуль материки та океани;
- за допомогою вчителя й опорою на наочний матеріал називає типових представників рослинного та тваринного світу материків, України;
- розпізнає державні символи України;
- розрізняє види сучасного транспорту України;

Орієнтуючись на рівень навчальних досягнень учнів, педагог оцінює їхню роботу на уроці, беручи до уваги активність, точність і правильність відповідей, старанність, самостійність у виконанні завдань, охайність виконаних робіт, використання додаткової літератури, психоемоційний стан та інше.

Перевірка якості набутих знань здійснюється різними способами: індивідуальне, групове, фронтальне опитування; виконання самостійних і практичних робіт (досліди, робота з картою, нанесення на контурну карту назв вивчених об'єктів)

На уроках використовується поточний, тематичний, підсумковий контроль.

Поточний контроль здійснюється під час уроку, він є основною формою перевірки здобутих знань. Головне завдання поточного контролю – навчально-коригуюче.

Тематичний контроль проводиться після вивчення блоку тем, на які відведено певну кількість годин, його завдання – перевірка навчальних досягнень з певного розділу.

Основною функцією підсумкового контролю є перевірка й оцінювання навчальних досягнень учнів на кінець семестру, навчального року. Підсумковий контроль включає поточні, тематичні бали з географії.

2.7. ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

(7-9 класи)

Метою навчального предмета є формування у учнів з порушеннями інтелектуального розвитку понять про життя людей на території сучасної України з найдавніших часів до сьогодення, уявлень та елементарних понять про побут, звичаї, традиції, вірування, боротьбу за рідну землю наших предків з доби Київської Русі до незалежної України.

При оцінюванні навчальних досягнень з історії учнів з порушеннями інтелектуального розвитку необхідне враховуються основні критерії змістового, операційно-організаційного та стимулюючо-мотиваційного компонентів навчальної діяльності учнів.

1. **Знання /компетентність** (емпіричні факти, уявлення, елементарні поняття)

Оцінці підлягають: а) правильність (відповідність відтворюваного змісту історичного матеріалу, закладеного в навчальну програму (від не завжди точного до правильного відтворення);

б) повнота: фрагментарні, неповні, повні;

в) усвідомленість (виявлення в історичному матеріалі загальних, істотних властивостей та зв'язків і здобуття уявлень про них);

2. **Навички та вміння/компетенції**: оцінці підлягає рівень самостійності опрацювання навчального матеріалу, що передбачає:

- ступінь самостійності під час застосування теоретичних знань та пов'язаних з ними вмінь і навичок,

- використання допомоги на практичному (спільне виконання дії з учителем), вербальному (пояснення, підказка, вказівка), та загальному (підтримка, схвалення, активізація уваги) рівнях та допомогу в окремих випадках.

3. **Ставлення до навчальної діяльності** під вивчення історії України показниками якого є:

- характер: байдуже, недостатньо виразне позитивне, зацікавлене, виразне позитивне;

- дієвість: від споглядального (пасивного) до дійового.

- сталість: від епізодичного до сталого.

Характеристики знань, навичок та вмінь, емоційно-мотиваційного ставлення до навчально-практичної діяльності дитини покладаються в основу визначення рівнів навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня (I - початковий, II - середній, III – достатній) та критеріїв їх оцінювання, відповідних їм оцінок у балах (див. таблицю 1) та відповідно, для учнів з помірним ступенем інтелектуального порушення – рівнів (I – початковий, II – середній, III – достатній) (див. таблицю 2).

**Загальна характеристика рівнів навчальних досягнень
учнів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня**

I рівень – початковий

Учень (учениця) за безпосередньою допомогою вчителя звертає увагу на певні історичні події та явища. За посиленою допомогою вчителя може показати історичні об'єкти на великому малюнку, історичній карті.

Допомогу сприймає не одразу, а після кількаразового детального пояснення і повторення. Ставлення до навчання байдуже.

Потребує постійної допомоги і контролю з боку вчителя та посиленого спонування до навчальної діяльності.

II рівень – середній

Учень (учениця) в основному здатний відтворити більшу частину навчального матеріалу, але допускає окремі неточності. За допомогою вчителя відповідь ілюструє прикладами з підручника/книги; частково може пояснити, визначити окремі суттєві ознаки певних історичних подій та явищ, але не пов'язує їх в єдиний історичний процес. Матеріал в основному розуміє.

За нагадуванням вчителя здійснює записи у зошиті, виконує за зразком практичні завдання у контурній карті, хоч результати їх не зовсім точні або неакуратно оформлені. В окремих випадках потребує контролю та допомоги з боку вчителя.

Виявляє позитивне, достатньо стаке ставлення до навчання.

III рівень – достатній

Учень (учениця) відтворює навчальний матеріал, правильно відповідає на запитання у межах програмового матеріалу. Виявляє свідоме засвоєння навчального матеріалу; встановлює найпростіші закономірності історичних процесів; самостійно виконує завдання, що містяться у зошиті, підручнику, контурній карті.

Нові завдання виконує з незначною допомогою вчителя, переказує спосіб його виконання. Самостійно робить аналіз та узагальнення вивченого матеріалу. Висновки більш загального характеру робить за допомогою вчителя.

Має виразне стійке позитивне ставлення до навчання. Виявляє інтерес до різних історичних подій та явищ. Морально-ціннісне ставлення до минулого свого народу. Потребує вибіркового контролю вчителя.

Таблиця 1

Рівень	Бали	Характеристика навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня
--------	------	---

I - почат ковий	1	Учень (учениця) має фрагментарні елементарні уявлення з теми. Історичними поняттями не володіє. Допомогу сприймає не одразу, а після кількарразового детального пояснення. Потребує постійної допомоги, стимулювання діяльності з боку вчителя. Цікавості до вивчення історії не виявляє.
	2	Учень (учениця) за допомогою вчителя частково пізнає предмет, який вивчаємо. В певній мірі сприймає допомогу вчителя. Потребує постійної допомоги і контролю та посиленого стимулювання діяльності з боку вчителя. До вивчення історії ставиться пасивно.
	3	Учень (учениця) за безпосередньою допомогою вчителя сприймає певну частину матеріалу, але не відтворює його. Має фрагментарні уявлення про події та явища, які вивчаються. Здійснює певні записи у зошит після кількарразового детального пояснення і повторення з боку вчителя. Потребує постійної допомоги і контролю з боку вчителя та посиленого спонукання до навчальної діяльності. Має байдуже ставлення до навчання.
II – серед ній	4	Учень (учениця) за вербальної допомоги вчителя відтворює (не завжди точно) до половини обсягу навчального матеріалу у межах вимог навчальної програми. Розуміє інструкції. За допомогою вчителя частково може пояснити, визначити окремі суттєві ознаки певних історичних подій та явищ, але не пов'язує їх в єдиний історичний процес. Усвідомлює суть практичних завдань, виконує їх за зразком, але не завжди правильно (допускаючи помилки). Орієнтується в підручнику і атласі, самостійно списує з дошки. виправляє помилки відразу після зауважень. Потребує допомоги і помірного контролю з боку вчителя та часткового спонукання до навчальної діяльності. Виявляє позитивне ставлення до навчання.

	5	Учень (учениця) в основному правильно відтворює до половини обсягу навчального матеріалу, але допускає неточності. За наведеними питаннями вчителя може охарактеризувати певні історичні події та явища, не виокремлюючи причинно-наслідкових зв'язків. Відповідь не повна, недостатньо осмислена. Більшість конкретно-історичних понять розуміє, не завжди пояснюючи їх. З допомогою вчителя виконує прості завдання, застосовує набуті знання. З незначною допомогою виконує аналогічні практичні завдання в контурній карті, завдання в підручнику, зошиті, хоч результати їх не зовсім точні або неакуратно оформлені. Частково локалізує окремі історико-географічні об'єкти на історичній карті. Контролює певною мірою власні дії, здатний самостійно знайти типову помилку. Потребує допомоги і часткового контролю з боку вчителя. Виявляє позитивне, зацікавлене ставлення до навчання.
	6	Учень (учениця) за загальної підтримки вчителя в основному правильно відтворює більшу частину навчального матеріалу. Матеріал в основному розуміє, за наведеними питаннями вчителя доповнює й уточнює свою відповідь, може за алгоритмом охарактеризувати історичну подію чи явище. Намагається самостійно виокремлювати деякі причинно-наслідкові зв'язки. За поясненням вчителя виконує прості завдання, застосовує набуті знання, локалізує більшу частину історико-географічних об'єктів на історичній карті. Здатний самостійно виконати елементарні хронологічні завдання: співставити дату зі століттям. Конкретно-історичні поняття розуміє, але пояснює їх частково з допомогою вчителя. Потребує поточного контролю з боку вчителя. Виявляє позитивне, зацікавлене ставлення до навчання.

III-до статн ій	7	Учень (учениця) самостійно, лише у деяких випадках за загальної підтримки вчителя, розуміє і правильно відтворює матеріал, визначений навчальною програмою. Навчальний матеріал розуміє, майже не помиляється у відтворенні конкретних відомостей. Знання ще не мають певної системи. Сформовані знання застосовує у стандартних ситуаціях. Самостійно виокремлює більшість причинно-наслідкових зв'язків. Локалізує значну частину історико-географічних об'єктів на історичній карті. З незначною допомогою вчителя виконує практичні завдання в зошиті, контурній карті та в підручнику. Конкретно-історичні та деякі загальноісторичні поняття розуміє, але пояснює їх частково. За незначної допомоги вчителя робить аналіз та узагальнення. Виявляє позитивне, зацікавлене ставлення до навчання, потребує часткового контролю вчителя.
	8	Учень (учениця) самостійно і правильно відтворює матеріал, визначений навчальною програмою, у більшості випадків правильно оперує вивченими поняттями. Історичні знання свідомі, повні, але спостерігається порушення системи знань. Сформовані знання застосовує у стандартних ситуаціях. Самостійно виокремлює причинно-наслідкові зв'язки, локалізує історико-географічні об'єкти на історичній карті, виконує хронологічні завдання. Історичні поняття розуміє та пояснює їх. За зразком правильно виконує практичні завдання в підручнику, зошиті, та контурній карті. Нові завдання виконує з незначною допомогою вчителя. Знаходить потрібну інформацію у підручнику. Самостійно, але з незначними помилками, робить аналіз та узагальнення вивченого матеріалу. Потребує вибіркового контролю вчителя. Має виразне стійке позитивне ставлення до навчання. Виявляє інтерес до різних історичних подій та явищ. Морально- ціннісне ставлення до минулого свого народу.

	9	Учень (учениця) правильно, в основному повно відтворює матеріал, визначений навчальною програмою. Усвідомлює загальноісторичні поняття, правильно оперує ними, пояснює, виокремлює головне і другорядне. З незначною допомогою вчителя відповідь ілюструє прикладами з підручника; виокремлює суттєві ознаки певних історичних подій, порівнює їх. Історичні знання (відповідно до вимог навчальної програми) свідомі, повні, але у деяких випадках несистемні. Сформовані знання застосовує у стандартних ситуаціях. Самостійно виокремлює причинно-наслідкові зв'язки, локалізує історико-географічні об'єкти на історичній та сучасній карті, виконує хронологічні завдання. Знаходить потрібну інформацію у підручнику, активно користується словником, додатковими текстами. Самостійно робить аналіз та узагальнення вивченого матеріалу. Самостійно і правильно виконує практичні завдання в зошиті, контурній карті. Нові завдання виконує з незначною допомогою вчителя, переказує спосіб його виконання. Потребує вибіркового контролю вчителя. Має виразне стійке позитивне ставлення до навчання. Виявляє інтерес до різних історичних подій та явищ. Морально-ціннісне ставлення до минулого свого народу.
--	---	---

Таблиця 2

Рівень	Характеристика навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня
I - початковий	Учень (учениця) за допомогою вчителя фрагментарно впізнає або називає історичні події та явища. Допомогу сприймає не одразу, а після кількаразового детального пояснення. Виявляє байдуже ставлення до навчання. Потребує постійної допомоги і контролю та стимулювання діяльності з боку вчителя.
II – середній	Учень (учениця) за допомогою вчителя відтворює (не точно) незначну частину навчального матеріалу. Під керівництвом учителя може виконати за зразком прості завдання. Потребує постійної допомоги вчителя у вивченні нового матеріалу та при виконанні практичних завдань. Виявляє епізодичний інтерес до навчання. Потребує постійної допомоги і контролю з боку вчителя та посиленого спонукання до навчальної діяльності.

III – достатній	Учень (учениця) відтворює (не завжди точно) до половини обсягу навчального матеріалу. Потребує допомоги вчителя у виконанні практичних завдань у зошиті та в контурній карті. Виявляє позитивне ставлення до навчання. Потребує часткової допомоги і контролю з боку вчителя та спонукання до навчальної діяльності.
Сформованість життєвої компетентності	
– знаходить і показує на карті територію України, її столицю, рідний населений пункт; сусідні держави; – описує видатні пам'ятки архітектури України (на основі наочних посібників); – знає походження назви міста (села) в якому проживають (навчаються);	

Критерії оцінювання навчальних досягнень за рівнями і балами конкретизуються відповідно до навчальної програми для кожного етапу навчання.

Перевірка знань учнів здійснюється різними способами.

Найпоширенішими на уроках є усне опитування, виконання письмових і практичних завдань.

За допомогою усного опитування перевіряється засвоєння програмового матеріалу попередніх і поточних уроків. Учитель ураховує правильність відповіді, повноту знань, усвідомлення матеріалу, вміння застосовувати знання, послідовність викладу. Від учнів вимагають, щоб вони ілюстрували відповіді прикладами з підручника, могли охарактеризувати різні історичні події та явища. Робили узагальнення та висновки тощо.

Письмову перевірку здійснюють для виявлення рівня засвоєння знань, вміння відтворювати їх у певній послідовності, правильно фіксувати історичні події та явища. Певною мірою виявляється сформованість умінь і навичок, ставлення до навчальної діяльності, вчителя, самого себе. Відповідні завдання учні виконують в зошиті. Вимоги щодо оформлення записів аналогічні до оформлення зошитів з інших предметів. Зошит систематично перевіряють.

Практичні завдання дають змогу перевіряти вміння дітей використовувати набуті знання на практиці.

Можливі індивідуальне, групове і фронтальне опитування, поєднання усного і письмового способів перевірки знань, використання ігрових ситуацій, розв'язання ситуативних завдань, їх драматизація.

2.8. ОСНОВИ ПРАВОЗНАВСТВА (10 клас)

Метою навчального предмета «Основи правознавства» є формування у учнів з порушеннями інтелектуального розвитку елементів правової культури, правових орієнтирів та правомірної поведінки.

При оцінюванні навчальних досягнень з основ правознавства учнів з порушеннями інтелектуального розвитку необхідно враховувати основні критерії змістового, операційно-організаційного та стимулюючо-мотиваційного компонентів навчальної діяльності учнів.

1. Знання /компетентність (емпіричні факти, уявлення, елементарні поняття)

Оцінці підлягають: а) правильність (відповідність відтворюваного змісту матеріалу, закладеного у навчальну програму (від не завжди точного до правильного відтворення);

б) повнота: фрагментарні, неповні, повні.

2. Навички та вміння/компетенції. Оцінці підлягають уміння:

- дотримуватися правил поведінки у соціальному середовищі;
- використовувати допомогу на практичному (спільне виконання дії з учителем), вербальному (пояснення, підказка, вказівка), та загальному (підтримка, схвалення, активізація уваги) рівнях та допомогу в окремих випадках;

- уміння використовувати правові знання для реалізації і захисту своїх прав, свобод та законних інтересів.

3. Ставлення до навчальної діяльності, показниками якого є:

- характер: байдуже, недостатньо виразне позитивне, зацікавлене, виразне позитивне;

- дієвість: від споглядального (пасивного) до дійового;

- сталість: від епізодичного до сталого.

Характеристики знань, навичок та вмінь, емоційно-мотиваційного ставлення до навчально-практичної діяльності дитини покладаються в основу визначення **рівнів навчальних досягнень** учнів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня (І - початковий, ІІ - середній, ІІІ – достатній) та **критеріїв їх оцінювання**, відповідних їм оцінок у балах (див. таблицю 1), та, відповідно, **рівнів** для учнів з ~~помірним~~ **помірним ступенем**

~~інтелектуального — порушення~~ **порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня** (I – початковий, II – середній, III – достатній) (див. таблицю 2).

Загальна характеристика рівнів навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня

I рівень – початковий.

Учень під безпосереднім керівництвом учителя фрагментарно сприймає та відтворює основні поняття навчального предмету «Основи правознавства». Допомогу не може сприйняти одразу, потребує детального кількаразового пояснення та стимулювання діяльності. Має байдуже або слабко виразне позитивне ставлення до навчально-практичної діяльності.

II рівень – середній.

Учень навчальний матеріал в основному розуміє, може частково встановити причинно-наслідкові зв'язки між вчинками і відповідальністю. За допомогою вчителя відповідь ілюструє прикладами з підручника/книги; встановлює взаємозв'язки між правами і обов'язками. За допомогою вчителя формулює висновки. Виявляє позитивне достатньо стале ставлення до навчання, доброзичливе та уважне ставлення до своїх однокласників і шкільних товаришів; прагне дотримуватись загальноприйнятих норм поведінки, закону.

III рівень – достатній.

Учень відтворює навчальний матеріал, відповідає на запитання у межах програмового матеріалу. Має достатній рівень засвоєних навичок; пояснює найпростіші закономірності суспільних явищ; виконує завдання, вміщені у зошиті, підручнику. Пояснює практичне значення прав та обов'язків людини, має поняття про закон, про відповідальність та покарання, висловлює власне ставлення до події, вчинку.

Правильно застосовує вивчені поняття.

Виявляє стале, виразно позитивне ставлення до навчання, навколишнього світу, морально-ціннісне ставлення до людей, до самого себе.

Таблиця 1

Рівень	Бали	Характеристика навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня
I – початковий	1	В учня (учениці) сформовані епізодичні уявлення та поняття про права та обов'язки. Потребує повної підтримки та супроводу з боку вчителя. Ставлення до навчання байдуже.
	2	Учень (учениця) за допомогою вчителя фрагментарно, не завжди правильно застосовує поняття «право» і «закон». Допомогу сприймає не одразу, а після кількаразового детального пояснення. Потребує постійної допомоги, стимулювання діяльності з боку вчителя. Ставлення до навчання, праці, людей, норм моралі байдуже. Поведінка ситуативна
	3	Учень (учениця) під безпосереднім керівництвом учителя фрагментарно не завжди правильно пояснює основні права і свободи громадян. Потребує постійного контролю, значної допомоги та стимулювання з боку вчителя. Має байдуже ставлення до навчання, праці, людей, норм моралі, природи.
II – середній	4	Учень (учениця) в основному здатний відтворити частину навчального матеріалу, але припускає неточності. Має уявлення про основні права, свободи та обов'язки людини, види правопорушень і відповідальність за них. За допомогою вчителя частково може пояснити основні поняття розділу. Виявляє позитивне, достатньо зацікавлене ставлення до навчання, праці, людей, моральних норм.
	5	Учень (учениця) в основному правильно відтворює більшу частину навчального матеріалу. Матеріал розуміє, може виділити головне та другорядне. З допомогою вчителя частково може пояснити причинно-наслідкові, розуміє основні права, свободи та обов'язки людини, види правопорушень і відповідальність за них. За незначної допомоги вчителя порівнює окремі адміністративні та кримінальні правопорушення, встановлює їх різницю та подібність. В окремих випадках потребує контролю та допомоги з боку вчителя. Проявляє позитивне, достатньо стале зацікавлене ставлення до предмету вивчення.

	6	Учень (учениця) здатний усвідомлювати більшу частину тематичного матеріалу, але знання недостатньо міцні. Матеріал розуміє, може виділити окремі істотні ознаки, частково встановити причинно-наслідкові зв'язки. За допомогою вчителя відповідь ілюструє прикладами; встановлює взаємозв'язки. Виявляє позитивне, достатньо стале ставлення до предмету вивчення.
III - достатній	7	Учень (учениця) здатний в основному повно відтворювати матеріал, визначений навчальною програмою. Учень відтворює конкретні відомості, виявляє свідоме засвоєння навчального матеріалу, пояснює, може виділити істотні ознаки, виокремити головне та другорядне. Не завжди доцільно робить найпростіші висновки та узагальнення. Вказані неточності може виправляти. Виявляє стійке позитивне ставлення до інтерес до предмету вивчення, виявляє морально-ціннісне ставлення до людей, самого себе; пояснює практичну дотримання закону; висловлює своє ставлення до події, вчинку.
	8	Учень (учениця) правильно в основному повністю відтворює матеріал, визначений навчальною програмою. Навчальний матеріал розуміє, може пояснити, виокремити в ньому головне та другорядне. Майже не помиляється у відтворенні конкретних відомостей. Має виразне стійке позитивне ставлення до навчання. Виявляє інтерес до предмету вивчення, виявляє морально-ціннісне ставлення до людей, самого себе; пояснює практичну сутність дотримання закону; висловлює своє ставлення до події, вчинку.
	9	Учень (учениця) здатний правильно відтворити навчальний матеріал, правильно відповідає на запитання у межах програмового матеріалу. Має достатній рівень правильності та свідомості засвоєних навичок; виявляє свідоме засвоєння навчального матеріалу; пояснює найпростіші закономірності суспільних явищ; виконує завдання, що вміщені у зошиті, підручнику. Виявляє виразне стійке позитивне ставлення до навчання, інтерес до навколишнього світу, морально-ціннісне ставлення до людей, самого себе.

Таблиця 2

Рівень	Характеристика навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня
I - початковий	В учня (учениці) не сформовані уявлення та поняття з предмету вивчення. Дії переважно пасивного характеру. Ставлення до навчання байдуже. Потребує повної підтримки та супроводу з боку вчителя.
II – середній	Учень (учениця) під безпосереднім керівництвом учителя фрагментарно не завжди правильно називає/показує на малюнках права та обов'язки громадян. Потребує постійного контролю, значної допомоги та стимулювання з боку вчителя. Має байдуже ставлення до навчання, людей, норм моралі.
III – достатній	Учень (учениця) за допомогою вчителя здатний відтворити незначний обсяг навчального матеріалу у формі елементарних уявлень. Потребує стимулювання, постійної активізації та контролю з боку вчителя. Проявляє епізодичний інтерес до навчання, людей, правил поведінки.
Сформованість життєвої компетентності	
- правильно застосовує та пояснює поняття «право», «закон» (відповідно пізнавальних можливостей); - правильно розповідає про основні права, свободи та обов'язки людини, види правопорушень і відповідальність за них (відповідно пізнавальних можливостей); - усвідомлює себе громадянином України; - бере участь у житті шкільної спільноти.	

2.9. ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО (5–8 класи)

Метою образотворчої освіти є особистісний розвиток учнів з порушеннями інтелектуального розвитку на основі досягнення **цілей**: освітньої (засвоєння художньо-естетичних знань та оволодіння простими графічно-практичними уміннями і навичками) та корекційно-розвив**иткової** (розвиток і корекція пізнавальних процесів, сенсомоторний розвиток, формування особистісно-ціннісного ставлення до реального світу та творів мистецтва, здатності до цілісного аналітико-синтетичного сприймання, потреб і здібностей до елементарної художньо-естетичної самореалізації).

Оцінювання навчальних досягнень учнів здійснюється на основі врахування рівня сформованості ключових і предметних компетентностей, що розширює можливості реалізації освітнього та корекційно-розвив**иткового** потенціалу навчального предмета з образотворчого мистецтва: особистісних (наявність базових художньо-естетичних якостей: адекватні ціннісні орієнтації, усвідомлене художньо-естетичне сприймання дійсності та мистецтва, емоційно-естетичний досвід, цілісні оцінні судження), соціально-комунікативних (здатність до співпраці, до спілкування і взаєморозуміння) та функціональних (предметні образотворчі знання та вміння, здатність до самостійного пошуку та оперування сигналами художньо-естетичної інформації, вміння організувати та контролювати власну образотворчу діяльність).

Об'єктом контролю та оцінювання з образотворчого мистецтва учнів з порушеннями інтелектуального розвитку 5-8-х класів є структурні компоненти їхньої навчально-пізнавальної та практичної діяльності, а саме:

1. **Знання**, обсяг яких визначений навчальною програмою з образотворчого мистецтва:

- художньо-естетичні знання (художньо-естетичні уявлення і поняття; знання про образотворче мистецтво та його роль у житті суспільства, культурному середовищі; знання опорних понять образотворчої грамоти через сприймання композиції, форми, кольору, об'єму, простору, руху, ритму, симетрії, просторових і тональних відношень тощо; знання про специфіку художньо-образної мови різних видів образотворчого мистецтва та виражальні можливості деяких художніх технік і матеріалів);

- знання про графічні дії та послідовність їх виконання.

Знання оцінюються за усвідомленістю, правильністю, повнотою, міцністю.

2. **Вміння і навички.**

2.1. *Пізнавальні вміння і навички.*

Оцінці підлягають:

- рівень володіння прийомами розумової діяльності: аналіз сприйманого тематичного художнього матеріалу, порівняння об'єктів, предметів за подібністю і відрізненням, виділення та узагальнення істотних ознак художнього образу, встановлення логічних зв'язків, асоціювання творів образотворчого мистецтва з життєвими явищами, вербалізація, трансферація тощо;
- ступінь сформованості вмінь виконувати інтелектуальні операції у процесі сприймання, розуміння та створення художніх образів: осмислення художньо-образотворчих завдань і кінцевого результату майбутньої роботи, розуміння різного роду інструкцій, попереднє осмислення особливостей об'єкта зображення, цілеспрямованість і планування образотворчої діяльності, здійснення контролю за своєю роботою, самооцінка образотворчої діяльності та її результатів.

2.2. Практичні вміння і навички.

Оцінці підлягають:

- рівень сформованості навичок та вмінь при виконанні художньо-образотворчих завдань: новизна умов завдання (за зразком, аналогічне, відносно нове), самостійність виконання (контроль, допомога: практична – спільне виконання дії з вчителем, показ дії; вербальна – повторний інструктаж, аналіз, пояснення завдання, запитання, підказка, вказівка; загальна – стимулювання, підтримка, схвалення, активізація уваги), характер прояву елементів творчості, уяви;
- рівень сформованості графічно-композиційних і живописних навичок: користування матеріально-технічними засобами і техніками (правильність), якість уміння володіти рукою і підкоряти рух руки контролю ока (свідомість, точність, узгодженість рухів).

3. Ставлення до навчально-пізнавальної та практичної діяльності.

Ставлення оцінюється за:

- характером і силою (байдуже, недостатньо виразне позитивне, зацікавлене, виразне позитивне, творче);
- дієвістю (від споглядального (пасивного) до дійового);
- сталістю (від епізодичного до сталого).

Характеристики знань, пізнавальних і практичних вмінь та навичок, ставлення до навчально-пізнавальної та практичної (образотворчої) діяльності учнів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня покладаються в основу визначення рівнів навчальних досягнень з образотворчого мистецтва (I – початковий, II – середній, III – достатній) та критеріїв оцінювання навчальних досягнень **з відповідними оцінками** у балах (див. Табл. 1). Відповідно, для учнів з порушеннями інтелектуального розвитку помірного

ступеня визначено три рівні навчальних досягнень з образотворчого мистецтва (І – початковий, ІІ – середній, ІІІ – достатній) (див. Табл. 2).

Враховуючи мінімальну кількість годин на предмет образотворчого мистецтва у навчальному плані (1 година на тиждень), в основу критеріїв і норм оцінювання досягнень учнів 5-8-х класів з образотворчого мистецтва покладено таке співвідношення оцінювання структурних компонентів навчально-пізнавальної та практичної діяльності учнів, за якого пріоритетним є оцінка предметно-практичних умінь і навичок.

Загальна характеристика рівнів навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня

І рівень – початковий.

Учень під безпосереднім керівництвом учителя фрагментарно сприймає та стереотипно відтворює художній образ. В образотворчій діяльності базові вміння й навички розвинені слабо, допускає значні помилки у процесі передачі форми, кольору, об'єму, простору, руху, ритму, симетрії, просторових і тональних відношень, не використовує засоби художньої виразності. У творчих завданнях обирає для зображення найпростіші й добре знайомі образи. Має байдуже або слабо виразне позитивне ставлення до навчально-пізнавальної та образотворчої діяльності.

ІІ рівень – середній.

Учень здатний емоційно відчувати та усвідомлювати більшу частину художнього тематичного матеріалу, але художньо-естетичні знання неповні та недостатньо міцні. Матеріал розуміє, може виділити істотні ознаки, частково встановити логічні зв'язки. Виконує аналогічні художньо-образотворчі завдання, формально відтворює основні етапи їх виконання, здійснює контроль за своєю роботою. В окремих випадках потребує контролю та допомоги з боку вчителя. Має задовільний рівень правильності та свідомості графічно-композиційних і живописних навичок, володіє традиційними техніками живопису і малюнка. Самооцінка результатів образотворчої діяльності адекватна, мотивується одною істотною ознакою. Достатньо стале зацікавлене ставлення до навчально-пізнавальної та практичної діяльності.

ІІІ рівень – достатній.

Учень здатний емоційно відчувати та усвідомлювати художній тематичний матеріал у межах вимог навчальної програми. Здатний використовувати набуті знання і уміння для виконання художньо-образотворчих завдань з елементами творчості й уяви. Володіє прийомами розумової діяльності, самостійно робить висновки. Відносно нові завдання виконує за незначною допомогою вчителя. Контролює власну образотворчу діяльність відповідно до засвоєних структур побудови малюнка, виправляє помічені та вказані помилки, адекватно критично ставиться до оцінки власних робіт. Має

достатній рівень правильності та свідомості графічно-композиційних і живописних навичок, використовує виразні засоби у практичній роботі (колір, ритм, лінія, композиція тощо). Виявляє елементи новизни, прояви творчості та уяви. Самооцінка результатів образотворчої діяльності адекватна, мотивується декількома істотними ознаками. Стале, виразно позитивне ставлення до навчально-пізнавальної і практичної діяльності.

Таблиця 1

Рівень	Бали	Характеристика навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня
I - початк овий	1	Учень під безпосереднім керівництвом учителя фрагментарно сприймає художній образ. В образотворчій діяльності не володіє засобами художньої виразності для створення художнього образу. Допомогу сприймає не одразу, а після деталізованого пояснення. Проявляє байдуже ставлення до навчально-пізнавальної і практичної діяльності.
	2	Учень за допомогою вчителя фрагментарно сприймає та на частковому рівні відтворює деякі художні образи. В образотворчій діяльності демонструє окремі елементарні вміння й навички. Потребує постійної допомоги та стимулювання діяльності з боку вчителя. Ставлення до навчально-пізнавальної і практичної діяльності байдуже.
	3	Учень за допомогою вчителя фрагментарно сприймає та відтворює художній образ, однозначно його аналізує, у характеристиках виявляє обмежену полярність висловлювань (добрий-злий, красиво-некрасиво). В образотворчій діяльності демонструє елементарні вміння й навички, засоби художньої виразності не використовує. Потребує постійного стимулювання діяльності з боку вчителя. Має байдуже або слабко виразне позитивне ставлення до навчально-пізнавальної і практичної діяльності.

II – серед ній	4	Учень здатний емоційно відчувати та усвідомлювати більшу частину художнього тематичного матеріалу, але художньо-естетичні знання неповні та недостатньо міцні. Матеріал розуміє, може виділити істотні ознаки, частково встановити логічні зв'язки. Виконує аналогічні художньо-образотворчі завдання (за інструкцією), відтворює кілька основних етапів їх виконання та здійснює контроль за своєю роботою. В окремих випадках потребує допомоги з боку вчителя. Має задовільний рівень правильності та свідомості графічно-композиційних і живописних навичок, володіє традиційними техніками живопису і малюнка. Самооцінка результатів образотворчої діяльності адекватна, мотивується одною істотною ознакою. Достатньо стає зацікавлене ставлення до навчально-пізнавальної і практичної діяльності.
	5	Учень здатний емоційно відчувати та усвідомлювати більшу частину художнього тематичного матеріалу, але знання недостатньо міцні. Матеріал розуміє, може виділити істотні ознаки, частково встановити логічні зв'язки. Правильно виконує за інструкцією аналогічні художньо-образотворчі завдання, відтворює кілька основних етапів їх виконання та здійснює контроль за своєю роботою. В окремих випадках потребує допомоги з боку вчителя. Має задовільний рівень правильності та свідомості графічно-композиційних і живописних навичок. Самооцінка результатів образотворчої діяльності адекватна, мотивується одною істотною ознакою. Достатньо стає зацікавлене ставлення до навчально-пізнавальної і практичної діяльності.
	6	Учень здатний емоційно відчувати та усвідомлювати більшу частину художнього тематичного матеріалу, але знання недостатньо міцні. Матеріал розуміє, може виділити істотні ознаки, частково встановити причинно-наслідкові зв'язки. Правильно виконує аналогічні художньо-образотворчі завдання, відтворює кілька основних етапів їх виконання та здійснює контроль за своєю роботою. В окремих випадках потребує контролю та допомоги з боку вчителя. Має задовільний рівень правильності та свідомості графічно-композиційних і живописних навичок. Самооцінка результатів образотворчої діяльності адекватна, мотивується одною істотною ознакою. Достатньо стає зацікавлене ставлення до навчально-пізнавальної і практичної діяльності.

III-до статн ій	7	Учень здатний емоційно відчувати та усвідомлювати художній тематичний матеріал у межах вимог навчальної програми. Тематичний художній матеріал розуміє, може виділити істотні ознаки, встановити логічні зв'язки, але не завжди вміє відтворити окремі фрагменти художніх образів. Не завжди обґрунтовано робить висновки та узагальнення. Вміє використовувати набуті знання та уміння для виконання аналогічних художньо-образотворчих завдань. Вказані неточності виправляє самостійно. Відносно нові завдання у різних видах образотворчої діяльності виконує за допомогою вчителя. Контролює власну образотворчу діяльність відповідно до засвоєних структур побудови малюнка. Має достатній рівень правильності та свідомості графічно-композиційних і живописних навичок. Самооцінка результатів образотворчої діяльності адекватна, мотивується декількома істотними ознаками. Має виразне стійке позитивне ставлення до навчально-пізнавальної та практичної діяльності.
	8	Учень в основному повністю відтворює матеріал, визначений навчальною програмою. Тематичний художній матеріал сприймає цілісно, усвідомлює та емоційно відчуває. Виділяє істотні ознаки, встановлює логічні зв'язки, виявляє асоціативні зв'язки з життєвими явищами, мотивовано аргументує власне ціннісно-естетичне ставлення. Вміє самостійно й адекватно (з елементами творчості та уяви на етапі задуму і етапі його реалізації) використовувати в аналогічних умовах засоби художньої виразності у різних видах образотворчої діяльності. Контролює власну образотворчу діяльність відповідно до засвоєних структур зв'язної побудови малюнка, виправляє помічені та вказані помилки. Має достатньо високий рівень правильності та свідомості графічно-композиційних і живописних навичок. Самооцінка результатів образотворчої діяльності адекватна, мотивується декількома істотними ознаками. Має виразне стійке позитивне ставлення до навчально-пізнавальної і практичної діяльності.

	9	Учень здатний активно, цілеспрямовано та емоційно сприймати, відчувати та узагальнено усвідомлювати художній тематичний матеріал у межах вимог навчальної програми. Тематичний художній матеріал повністю розуміє, виділяє основну думку твору, істотні ознаки, встановлює причинно-наслідкові зв'язки, виявляє асоціативні зв'язки і порівняння з життєвими явищами (іншими видами мистецтв), мотивовано аргументує власне емоційно-ціннісне ставлення. Вміє самостійно й адекватно (з елементами новизни, творчості та уяви на етапі задуму і етапі його реалізації) використовувати відповідні засоби художньої виразності у різних видах образотворчої діяльності. Контролює власну образотворчу діяльність відповідно до засвоєних структур зв'язної побудови малюнка. Має достатньо високий рівень правильності та свідомості графічно-композиційних і живописних навичок. Самооцінка результатів образотворчої діяльності адекватна, мотивується декількома істотними ознаками. Має виразне стійке позитивне ставлення до навчально-пізнавальної і практичної діяльності.
--	---	--

Таблиця 2

Рівень	Характеристика навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня
I - початковий	Учень (учениця) за допомогою вчителя фрагментарно сприймає, аналізує художній тематичний матеріал (визначає форму, розмір, колір предметів та об'єктів зображення, просторові відношення тощо) та на частковому рівні поетапно за допомогою вчителя і демонстрації послідовності виконання графічних дій відтворює у процесі власної образотворчої діяльності деякі художні образи. Має базові навички роботи з художніми матеріалами та інструментами. Потребує постійного стимулювання діяльності з боку вчителя. Ставлення до навчально-пізнавальної та практичної діяльності байдуже.
II – середній	Учень (учениця) за допомогою вчителя здатний емоційно відчувати, вибірково аналізувати, відтворювати елементи художнього тематичного матеріалу, порівнювати власний малюнок з предметом та/або об'єктом зображення за зразком. Користується елементарними базовими техніками живопису і малюнка. Потребує стимулювання діяльності з боку вчителя. Самооцінка результатів образотворчої діяльності

	неадекватна. Має слабо виразне позитивне ставлення до практичної діяльності.
III – достатній	Учень (учениця) під керівництвом вчителя здатний емоційно відчувати, структурно сприймати та усвідомлювати основну частину художнього тематичного матеріалу. Правильно орієнтується у репродуктивному художньо-образотворчому завданні, планує послідовність його виконання, відтворює основні етапи малювання за допомогою різних нескладних художніх технік і матеріалів. Потребує контролю та допомоги з боку вчителя. Бере участь в обговоренні змісту і виразних засобів тематичного художнього матеріалу. Має слабо виразне позитивне ставлення до навчально-пізнавальної та практичної діяльності.
Сформованість життєвої компетентності	
– спілкується рідною, державною мовою; – комунікативно взаємодіє з дорослими з питань художньо-практичної діяльності (звернутися по допомогу зрозумілими для інших та доступними для себе способами); – здатний емоційно сприймати художні твори; – має уявлення про форму, розмір, колір предметів та об'єктів зображення; – має базові навички роботи з художніми матеріалами та інструментами; – дотримується інструкцій дорослого стосовно виконання практичних робіт; – здатний малювати за допомогою різних нескладних художніх технік і матеріалів.	

Види оцінювання та процедура перевірки

Система оцінювання навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку ґрунтується винятково на позитивному ставленні до кожного з них, незалежно від природних здібностей до образотворчої діяльності. Оцінюється не рівень недоліків, а рівень досягнень учня у порівнянні з його попередніми досягненнями, що забезпечує цілеспрямоване формування мотиваційного, когнітивного, ціннісного та діяльнісного компонентів ключових та предметних компетентностей.

Основними видами оцінювання є *тематичне* (відповідно до тем навчальної програми, за якою працює вчитель) та *підсумкове* (наприкінці семестру і навчального року). *Поточне оцінювання* на кожному уроці не є обов'язковим, хоча й може здійснюватися за бажанням учителя, при цьому **мають виконувати забезпечуватися** заохочувальна, стимулююча або діагностично-корекційна функції.

Основною одиницею оцінювання є навчальна тема. Принцип тематичності забезпечує систематичність оцінювання навчальних досягнень. Тематичному оцінюванню підлягають основні результати вивчення теми малювання з натури, тематичного малювання, декоративного малювання, бесіди про образотворче мистецтво. ~~Кожну оцінку вчитель повинен мотивувати, доводити до відома учня та оголошувати перед класом (групою), виділяючи при цьому стимулюючі фактори успіхів і шляхи подолання окремих недоліків.~~ **Це суперечить вимогам НУШ! Редакція:** Кожну оцінку вчитель повинен мотивувати, доводити до відома учня, виділяючи при цьому стимулюючі фактори успіхів і шляхи подолання окремих недоліків. Якщо знання та вміння учня повністю відповідають певному рівню, ставиться найвищий бал **цього** рівня, у разі наявності окремих недоліків – оцінка знижується відповідно до їх кількості на 1-2 бали.

Підсумкову оцінку (семестрову, річну), що виставляється учневі на підставі поточного і тематичного оцінювання, варто розглядати як оцінку, що відбиває кінцевий результат роботи учня протягом семестру (навчального року), а не середньо-арифметичний бал, виведений суто механічно. При цьому слід враховувати рівень та характер динаміки навчальних досягнень учнів з образотворчого мистецтва, але завжди на користь учня.

2.10. МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО

(5-8 класи)

Особливості оцінювання навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку, що виходять з мети навчання предмету «Музичне мистецтво», зумовлюють його багатофункціональність та єдність діагностичної, коригувальної, стимулюючо-мотиваційної, навчальної, виховної, розвивальної функцій.

Об'єктами оцінювання та перевірки досягнень є рівень сформованості основних освітніх компетенцій:

- загальнокультурної компетенції;
- предметної компетенції та компетенції особистісного самовдосконалення;
- комунікативної компетенції;
- інформаційної та навчально-пізнавальної компетенції;
- ціннісно-сенсової компетенції;
- загально-предметної та загально-культурної компетенції.

В основі системи оцінювання результатів навчання з даного предмета превалює позитивне ставлення до кожного учня, рівень його особистісних досягнень, а не рівень його недоліків і прорахунків. Індивідуальний та диференційований підходи до оцінювання теж мають надзвичайно важливе значення, адже спеціальні художні здібності (музичний слух, відчуття ритму, вокальні дані, образне сприймання, уява тощо) впливають на освітні результати учнів.

Комплексна перевірка та оцінка, яка інтегрує результати всіх структурних компонентів навчально-практичної та культурознавчої діяльності учнів, дають змогу вчителю об'єктивно та гуманно оцінити учнів з різними ступенями художніх здібностей і ставлення до навчання, активністю, ініціативністю.

Структурні компоненти навчально-практичної та культурознавчої діяльності:

Змістовий компонент - техніко-виконавські та художньо-образні знання, обсяг яких зазначений програмою з музичного мистецтва:

- загальне уявлення про музику, як вид мистецтва;
- види музичного мистецтва (народна музика, професійна музика. Взаємодія музики з іншими видами мистецтва - образотворче мистецтво, архітектура, література, театр, цирк тощо);
- елементарна обізнаність про музичні жанри (камерно-вокальна музика, жанри хорової музики, камерно-інструментальна музика, симфонічна музика).
- музика народів, котрі проживають на території України (білорусів, поляків, кримських татар, молдаван, росіян, болгар, угорців, румун та ін.), музика народів світу;

- образний зміст музики;
- музика XVI – XVIII століття, музика XIX – XX століття, сучасна музика;
- музичне мистецтво в нашому житті, новаторство в музичному мистецтві.

Операційно-організаційний компонент – дії, способи дій, вміння, навички, діяльність

- предметні (відповідно до змісту навчального предмету «Музичне мистецтво»);

- загальнонавчальні (аналізувати, планувати, організовувати, контролювати процес і результати виконання завдання, вміння користуватися підручником та іншим приладдям), розумові (порівнювати, класифікувати, узагальнювати);

- практичні навички та вміння – виконання дій та завдань музично-естетичного характеру.

Емоційно-мотиваційний компонент - ставлення до навчально-практичної діяльності.

Ставлення оцінюються за:

- характером і силою (байдуже, недостатньо виразне, позитивне, позитивно-зацікавлене, сильно виражене позитивне);
- дієвістю (від пасивного-споглядального до активно дієвого);
- сталістю (короткочасна, епізодична, достатньо стала, високий рівень стабільності).

Зазначені характеристики змістового, операційно-організаційного та емоційно-мотиваційного компонентів навчання дитини покладено в основу визначення рівнів навчальних досягнень в учнів з порушеннями інтелектуального розвитку з навчального предмета «Музичне мистецтво»: I – початковий, II – середній, III – достатній, та характеристики навчальних досягнень із зазначенням бального оцінювання (таблиця 1). Відповідно для учнів з помірним ступенем інтелектуального порушення – рівні: I – початковий, II – середній, III – достатній; характеристики навчальних досягнень і сформованості життєвої компетентності (таблиця 2).

Загальна характеристика рівнів навчальних досягнень учнів з

порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня

I рівень – початковий

Учень (учениця) сприймає музичні твори на частковому рівні, не має сформованого художньо-образного мислення, елементарних навичок та вмінь у практичній музичній діяльності. Ставлення до навчання байдуже або й негативне, потребує пильного контролю та допомоги вчителя.

II рівень – середній

Учень (учениця) здатний сприймати музичні твори, хоч і не розуміє їх художньо-образної сфери, знає елементи музичної термінології. Має здатність виконувати окремі музичні твори – пісні, котрі мають конкретну словесну умову, ставлення до навчання зацікавлене, стає.

III рівень – достатній

Учень (учениця) сприймає і виконує музичні твори, досить повно аналізує художньо образний зміст твору, хоч робить мало узагальнень; достатньо володіє спеціальною музичною термінологією. Ставлення до навчання стає, виразне, позитивне.

Таблиця 1

Рівень	Бали	Характеристика навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня
I - початк овий	1	Учень (учениця) частково та фрагментарно сприймає та виконує музичні твори, небагатослівно їх характеризує, демонструє слабо сформоване художньо-образне мислення, елементарні навички та вміння у практичній музичній діяльності.
	2	Учень (учениця) володіє незначною частиною тематичного матеріалу, має слабо сформований рівень сприйняття музичних творів, виявляє певні вміння й навички, володіє незначною частиною спеціальної музичної термінології, словниковий запас дозволяє викласти думку на елементарному рівні.
	3	Учень (учениця) здатний сприймати та виконувати окремі фрагменти музичних творів із конкретним образно-художнім змістом, знає незначну частину музичного матеріалу; володіє обмеженим термінологічним запасом.
II – серед ній	4	Учень (учениця) виявляє знання і розуміння основних тематичних положень, але не завжди вміє самостійно зробити порівняння, висновок щодо прослуханої чи виконаної музики.
	5	Учень (учениця) здатний сприймати й виконувати музичні твори, але робить не переконливі висновки, не послідовно викладає свої думки, допускає термінологічні помилки, не достатньо володіє спеціальною музичною термінологією.
	6	Учень (учениця) знає найважливіший тематичний музичний матеріал, але знання не стійкі, спостерігаються помітні позитивні зміни у музичній діяльності учнів, уміє сприймати і виконувати музичні твори.
III-до статн ій	7	Учень (учениця) уміє сприймати і виконувати музичні твори, аналізує художньо-образний зміст твору, але домінує конкретне мислення, йому бракує власних висновків, асоціацій, узагальнень; не завжди вміє поєднувати музичні твори та життєві явища.
	8	Учень (учениця) виявляє достатнє засвоєння тематичного музичного матеріалу, використовує без допомоги спеціальну музичну термінологію; самостійно систематизує та узагальнює музичний матеріал.

	9	Учень (учениця) має міцні знання програмового матеріалу, аналізує музичні твори, володіє спеціальною музичною термінологією; уміє обґрунтовано довести думку щодо музичних явищ.
--	---	--

Таблиця 2

Рівень	Характеристика навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня
I - початковий	Учень (учениця) сприймає музичні твори частково, фрагментарно. Виконує окремі дії музично-інтонаційного характеру лише за повної підтримки вчителя. Художньо-образне мислення не сформоване. Ставлення до навчання байдуже. Потребує значної постійної допомоги, повної підтримки та супроводу з боку вчителя.
II – середній	Учень (учениця) сприймає основну частину тематичного матеріалу, рівень сприйняття музичних творів слабкий. Демонструє елементарні навички та вміння практичної музичної діяльності. Знає значну частину музичного, тематичного матеріалу. Словниковий та термінологічний запас обмежений. Потребує схвалення, постійної допомоги, супроводу, контролю та стимулювання.
III – достатній	Учень (учениця) сприймає музичні твори на репродуктивному рівні, але не розуміє їх художньо-образної сфери. Має певні, обмежені знання музичної термінології. Виконує прості завдання музично-інтонаційного змісту за наслідуванням і словесною інструкцією. Ставлення до навчання ситуативне. Потребує контролю, стимулювання до діяльності.
Сформованість життєвої компетентності	
має уявлення про загальнолюдські, естетичні та художні цінності; намагається спілкуватися рідною, державною мовою; знає елементи музичної грамоти, правила акустики; застосовує набуті вокально-хорові навички; виконує прості завдання музично-інтонаційного змісту; виявляє власні художні інтереси; здатний організовувати власну художню творчу діяльність, свій час для пізнання, сприймання музичного мистецтва; співпрацює у команді (групі); бере участь у культурно-мистецьких проектах, відвідує заклади культури і мистецтва;	

Враховуючи сучасні вимоги та підходи до організації освітнього процесу, ідеї **розвиткового** навчання, загальнодидактичні принципи, реалізуючи їх шляхом розвитку емоційного, адекватного сприймання музики учнями з інтелектуальними порушеннями у процесі включення їх у різні види естетичної діяльності, потрібно добирати ігрові, креативні форми контролю. При цьому тематичне оцінювання залишається основним. Підсумкове оцінювання проводиться наприкінці навчального року, а поточне виконує стимулюючу функцію.

Гуманність і доброзичливість у спілкуванні з кожним учнем – наріжний камінь (підґрунтя) системи оцінювання навчальних досягнень учнів зазначеної категорії.

2.11. ТРУДОВЕ НАВЧАННЯ (5-10 класи)

Об'єктом оцінювання в процесі професійно-трудового навчання учнів 5-10 класів з порушеннями інтелектуального розвитку є структурні компоненти їх навчально-практичної діяльності, а саме:

1. Знання (техніко-технологічні), обсяг яких визначений програмою з трудового навчання для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку:

- знання про результат праці (вироби, їхні деталі та ін.);
- знання про предмет праці: матеріали (пластичні, паперові, природні, текстильні, конструктивні), заготовки, напівфабрикати та ін.;
- знання про засоби праці: інструменти, вимірювальні прилади (мірка, лінійка), допоміжні, та ін.;
- знання про трудові дії (розкачати, приліпити, приклеїти, накреслити, відрізати, пришити, розмітити, вирізати та ін.) та послідовність їх виконання.

Знання оцінюються за:

- а) повнотою,
- б) правильністю,
- в) усвідомленістю (розуміння та виділення головного; вербалізація (за можливістю) у вигляді відтворення (переказ) чи пояснення).

2. Практичні навички та вміння: виконання трудових дій та завдань.

Оцінці підлягають:

- 1) виконання трудових дій;
- 2) вміння організовувати робоче місце і підтримувати порядок на ньому під час занять;
- 3) вміння дотримуватись правил безпечної праці та санітарно-гігієнічних вимог.

Практичні навички та вміння оцінюються за:

- а) рівнем сформованості (виконує за зразком, поясненням, інструкцією, за аналогією, в нових ситуаціях);
- б) самостійністю виконання (контроль, допомога: *практична* – спільне виконання дії з учителем, показ дії; *вербальна* – повторний інструктаж, аналіз, пояснення завдання, запитання, підказка, вказівка.
- в) якістю виробу (виконаної роботи).

3. Ставлення до навчально-практичної діяльності.

Ставлення оцінюється за:

- а) характером (байдуже, недостатньо виразне позитивне, зацікавлене, виразне позитивне);
- б) дієвістю (від споглядального (пасивного) до дієвого);
- в) сталістю (від епізодичного до сталого).

Характеристики знань, навичок та вмінь, ставлення до навчально-практичної діяльності дитини покладаються в основу визначення рівнів досягнень з трудового навчання (І – початковий, ІІ – середній, ІІІ – достатній) та критеріїв оцінювання навчальних досягнень, відповідних їм оцінок у балах (див. таблицю 1). Відповідно, для учнів з ~~помірним ступенем інтелектуального порушення~~ **з інтелектуальними порушеннями помірного ступеня** – рівні (І – початковий, ІІ – середній, ІІІ – достатній) та характеристики навчальних досягнень (див. таблицю 2).

**Загальна характеристика рівнів навчальних досягнень
учнів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня**

І рівень – початковий.

Учень з допомогою вчителя розпізнає (показує) об'єкт вивчення. Трудове завдання важко розуміє навіть після спільного з учителем аналізу **змісту** завдання (зразка та ін.), його пояснення. Виконує трудові дії спільно з учителем. Ставлення до навчально-практичної діяльності байдуже. Потребує стимуляції, постійного контролю та значної допомоги щодо виконання трудового завдання, організації робочого місця, виконання санітарно-гігієнічних вимог та вимог техніки безпеки.

ІІ рівень – середній.

Учень відтворює в основному більшу частину навчального матеріалу. Матеріал розуміє, може визначити в ньому головне. Трудове завдання в основному розуміє. Виконує аналогічні трудові завдання та відтворює з допомогою спосіб його виконання. Трудові дії виконує в основному правильно. Виготовлений виріб (виконана робота) має достатній для використання за призначенням рівень якості. Ставлення до навчально-практичної діяльності не завжди стало зацікавлене. Діяльність учня не завжди цілеспрямована, потребує контролю та допомоги педагога щодо поетапності виконання завдання, організації робочого місця, дотримання санітарно-гігієнічних правил та техніки безпеки.

ІІІ рівень – достатній.

Учень відтворює матеріал, визначений навчальною програмою. Матеріал та трудове завдання розуміє. Виконує аналогічні трудові завдання. Відносно нові трудові завдання виконує з допомогою вчителя. Трудові дії виконує правильно. Виготовлений виріб має достатній рівень якості. Діяльність учня цілеспрямована, потребує часткової допомоги педагога щодо організації робочого місця, дотримання санітарно-гігієнічних вимог та правил техніки безпеки. Ставлення до навчально-практичної діяльності стало та позитивне.

Таблиця 1

Рівень	Бали	Характеристика навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня
I – початковий	1	Учень (учениця) за допомогою вчителя розпізнає об'єкт вивчення. Ставлення до навчально-практичної діяльності байдуже. Потребує стимуляції та постійної значної допомоги щодо виконання трудових дій, завдання, організації робочого місця, виконання санітарно-гігієнічних вимог та техніки безпеки.
	2	Учень (учениця) має уявлення про об'єкт вивчення і за допомогою вчителя розпізнає його. Спільно з учителем виконує окремі трудові дії. Ставлення до навчально-практичної діяльності байдуже. Потребує стимуляції та постійної значної допомоги щодо виконання трудових дій, завдання, організації робочого місця, дотримання санітарно-гігієнічних вимог та техніки безпеки.
	3	Учень (учениця) має уявлення про об'єкт вивчення і за допомогою вчителя фрагментарно відтворює його ознаки. Спільно з учителем виконує трудові дії, прості завдання. Має байдуже або слабковиражене позитивне ставлення до навчально-практичної діяльності. Потребує стимуляції та постійної значної допомоги щодо виконання трудових дій, завдання, організації робочого місця, дотримання санітарно-гігієнічних вимог та техніки безпеки.
II – середній	4	Учень (учениця) не завжди правильно відтворює більшу частину навчального матеріалу. Матеріал розуміє. За допомогою вчителя може визначити в ньому головне. Трудове завдання в основному розуміє. В основному цілому правильно виконує аналогічне трудове завдання, відтворює (переказує) спосіб його виконання. В основному правильно виконує окремі трудові дії. Виготовлений виріб (виконана робота) має достатню для використання за призначенням якість. Достатньо стає зацікавлене ставлення до навчально-практичної діяльності. Цілеспрямованість, поетапність виконання завдання, організація робочого місця, дотримання санітарно-гігієнічних правил та техніки безпеки в основному відповідають вимогам, в окремих випадках потребують контролю та допомоги.

	5	Учень (учениця) в основному правильно відтворює більшу частину навчального матеріалу. Матеріал розуміє, може визначити в ньому головне. Трудове завдання в основному розуміє. Правильно виконує аналогічне трудове завдання та відтворює спосіб його виконання. Окремі трудові дії виконує в основному правильно. Виготовлений виріб (виконана робота) має задовільну якість. Достатньо стало зацікавлене ставлення до навчально-практичної діяльності. Цілеспрямованість, поетапність виконання завдання, організація робочого місця, дотримання санітарно-гігієнічних правил та техніки безпеки в основному відповідають вимогам, в окремих випадках потребують контролю та допомоги.
	6	Учень (учениця) правильно відтворює більшу частину навчального матеріалу. Матеріал розуміє, може визначити в ньому головне, частково пояснити. Трудове завдання в основному розуміє. Правильно виконує аналогічне трудове завдання, відтворює (переказує) спосіб його виконання. Окремі трудові дії виконує в основному правильно, але повільно. Виготовлений виріб (виконана робота) має достатню якість. Достатньо стало зацікавлене ставлення до навчально-практичної діяльності. Цілеспрямованість, поетапність виконання завдання, організація робочого місця, дотримання санітарно-гігієнічних правил та техніки безпеки в основному відповідають вимогам, в окремих випадках потребують контролю та допомоги.
III -дост атній	7	Учень (учениця) не завжди точно відтворює матеріал, визначений навчальною програмою. Може визначити в ньому головне. Трудове завдання розуміє. Виконує аналогічні трудові завдання. Відносно нові трудові завдання виконує за допомогою вчителя. Правильно виконує окремі трудові дії. Виготовлений виріб (виконана робота), при наявності незначних відхилень, має достатньо високу якість. Цілеспрямованість, поетапність виконання трудового завдання, організація робочого місця, дотримання санітарно-гігієнічних правил та техніки безпеки відповідають вимогам. Виразне стійке позитивне ставлення до навчально-практичної діяльності.

	8	Учень (учениця) в основному правильно відтворює матеріал, визначений навчальною програмою. Може визначити в ньому головне. Трудове завдання розуміє. Виконує аналогічні трудові завдання. Відносно нові трудові завдання виконує за допомогою вчителя. Може відтворити (переказати) спосіб його виконання. Трудові дії виконує правильно. Виготовлений виріб (виконана робота) має достатньо високу якість. Цілеспрямованість, поетапність виконання трудового завдання, організація робочого місця, дотримання санітарно-гігієнічних правил та техніки безпеки відповідають вимогам. Виразне стійке позитивне ставлення до навчально-практичної діяльності.
	9	Учень (учениця) правильно відтворює матеріал, визначений навчальною програмою. Може визначити в ньому головне. Трудове завдання розуміє. Виконує аналогічні та відносно нові трудові завдання, пояснює спосіб їх виконання. Трудові дії виконує правильно. Виготовлений виріб (виконана робота) має високу якість. Цілеспрямованість, поетапність виконання трудового завдання, організація робочого місця, дотримання санітарно-гігієнічних правил та техніки безпеки відповідають вимогам. Виразне стійке позитивне ставлення до навчально-практичної діяльності.

Таблиця 2

Рівень	Характеристика навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня
I - початковий	Учень за допомогою вчителя розпізнає об'єкт вивчення. Ставлення до навчально-практичної діяльності байдуже. Потребує постійної значної допомоги щодо виконання трудових дій, завдання, організації робочого місця, виконання санітарно-гігієнічних вимог та техніки безпеки.
II – середній	Учень має уявлення про об'єкт вивчення і за допомогою вчителя фрагментарно відтворює його ознаки. Спільно з учителем виконує окремі трудові дії, прості завдання. Має байдуже або слабковиражене позитивне ставлення до навчально-практичної діяльності. Потребує стимулювання та постійної значної допомоги щодо виконання трудових дій, завдання, організації робочого місця, виконання санітарно-гігієнічних вимог та техніки безпеки.
III – достатній	Учень має уявлення про об'єкт вивчення і за допомогою вчителя відтворює його ознаки. Спільно з учителем виконує трудові дії, прості завдання.

	Має слабо виражене позитивне ставлення до навчально-практичної діяльності. Потребує стимуляції та постійної значної допомоги щодо виконання трудових дій, завдання, організації робочого місця, виконання санітарно-гігієнічних вимог та техніки безпеки.
Сформованість життєвої компетентності	
– дотримується інструкцій та правил безпеки та поведінки у майстерні, кабінеті з професійно-трудового навчання; – взаємодіє з дорослими та однолітками у процесі виготовлення виробу та трудового завдання (вміє звернутися по допомогу, повідомити про проблему у виготовленні виробу зрозумілим для інших способом). – має уявлення про основні прийоми обробки матеріалів; – відтворює предметно-практичні дії за аналогією; – має сформовані елементарні побутові навички; – має уявлення про самообслуговування, дотримується правил гігієни і безпечної поведінки у побуті; – має елементарні комунікативні навички.	

Видами оцінювання навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку є *поточне, тематичне* та *підсумкове*.

Система оцінювання навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку ґрунтується винятково на позитивному ставленні до кожного з них, незалежно від природних здібностей до образотворчої діяльності. Оцінюється не рівень недоліків, а рівень досягнень учня у порівнянні з його попередніми досягненнями, що забезпечує цілеспрямоване формування мотиваційного, когнітивного, ціннісного та діяльнісного компонентів ключових та предметних компетентностей.

Основними видами оцінювання є *тематичне* (відповідно до тем навчальної програми, за якою працює вчитель) та *підсумкове* (наприкінці семестру і навчального року). *Поточне оцінювання* на кожному уроці не є обов'язковим, хоча й може здійснюватися за бажанням учителя, при цьому має виконувати заохочувальну, стимулюючу або діагностико-коригуючу функції.

Підсумкову оцінку (семестрову, річну), що виставляється учневі на підставі поточного і тематичного оцінювання, варто розглядати як оцінку, що відбиває кінцевий результат роботи учня протягом семестру (навчального року). При цьому слід враховувати рівень та характер динаміки навчальних досягнень учнів з трудового навчання, мотивації до професійно-трудової діяльності.

2.12. ІНФОРМАТИКА

Особливості оцінювання навчальних досягнень учнів порушеннями інтелектуального розвитку з інформатики полягають у максимальному урахуванні можливостей їхнього психофізичного розвитку та особливостей опанування ними навчальним матеріалом. Враховано діапазон показників порушень розвитку пізнавальної діяльності цих учнів, що зумовлює рівень засвоєння навчального матеріалу та особливості сформованості життєвої компетентності.

Об'єктом оцінювання навчальних досягнень учнів з інформатики є **їх готовність і здатність учнів** застосовувати здобуті знання і сформовані навички у своїй практичній діяльності, рівень розвитку їх компетентностей, які інтегрують знання, вміння, навички, та емоційно-ціннісне ставлення до навколишньої дійсності. При оцінюванні навчально-пізнавальної діяльності учнів з порушеннями інтелектуального розвитку варто збалансовано оцінювати всі три компоненти, що відповідають складникам компетентності: діяльнісний (діяльність/уміння), знаннєвий (знання), ціннісний (ставлення). Навчальна програма розрахована на те, що при вивченні кожної теми формуються як технологічні навички/уміння, так і ціннісне ставлення до сучасних інформаційних технологій та їх впливу на суспільство та особистість.

Стосовно дітей з інтелектуальними порушеннями помірного ступеня, об'єктом оцінювання є позитивна динаміка особистісного розвитку кожної дитини по відношенню до її попередніх індивідуальних досягнень та рівня сформованості адаптаційних умінь.

До навчальних досягнень учнів з інформатики, які підлягають оцінюванню, належать:

Теоретична база знань: уявлення про інформацію, її властивості, інформаційні процеси; загальні принципи використання програмного забезпечення загального та конкретно-предметного призначення, основи алгоритмізації, принципи будови та дії комп'ютера, уявлення про можливості використання глобальної мережі Інтернет, пошук потрібних відомостей.

Практичні навички: навички роботи з пристроями введення-виведення даних, прикладним програмним забезпеченням загального і навчального призначення - програмами технічного обслуговування апаратної складової, операційними системами, програмами для архівування файлів, антивірусними програмами, редакторами текстів, графічними редакторами, засобами підготовки комп'ютерних презентацій, табличними процесорами, інформаційно-пошуковими системами, педагогічними програмними засобами для комп'ютерної підтримки навчання з різних предметів, програмами для

роботи з електронною поштою, пошуку потрібних відомостей в глобальній мережі Інтернет тощо.

Відповідно до ступеня оволодіння зазначеними знаннями і способами діяльності виокремлюються три рівні навчальних досягнень учнів з інформатики, що відображено в таблиці і побудовано таким чином, що досягнення певного рівня навчальних досягнень передбачає, що усі вказані для попередніх рівнів знання, уміння і навички опановані учнем.

Таблиця 1

Рівень	Бали	Характеристика навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня
I - початковий	1	Учень (учениця) виявляє незнання більшої частини програмного матеріалу. Дії переважно пасивного характеру. Ставлення до навчання байдуже. Не володіє навичками роботи з комп'ютером і програмами.
	2	Учень (учениця) має нечіткі уявлення про об'єкт вивчення, розуміє деякі його елементи, розпізнає окремі об'єкти предметної галузі. Потребує підтримки та супроводу з боку вчителя.
	3	Учень (учениця) фрагментарно відтворює незначну частину навчального матеріалу. Має елементарні, нестійкі навички роботи на комп'ютері. З допомогою вчителя виконує елементарні завдання. Знає і виконує правила техніки безпеки під час роботи з комп'ютерною технікою.
II – середній	4	Учень (учениця) може з допомогою вчителя та за зразком виконати просте навчальне завдання; має елементарні навички роботи на комп'ютері.
	5	Учень (учениця) знайомий з основними поняттями навчального матеріалу; здатний з допомогою вчителя відтворити значну частину навчального матеріалу з елементами логічних зв'язків. Здатний з помилками й неточностями самостійно повторити певні операції та дії.
	6	Учень (учениця) знайомий з основними поняттями навчального матеріалу; його відповідь правильна, але недостатньо осмислена; застосовує вивчений матеріал у знайомих ситуаціях, частково контролює власні дії; має навички виконання основних дій з опрацювання даних на комп'ютері.

III - достатній	7	Учень (учениця) може самостійно відтворити значну частину навчального матеріалу, вміє застосовувати вивчений матеріал у стандартних ситуаціях; з допомогою вчителя може пояснити основні процеси, що відбуваються під час роботи інформаційної системи; вміє виконувати навчальні завдання, передбачені програмою.
	8	Знання, вміння і навички учня (учениці) в основному відповідають вимогам державної програми. Учень (учениця) володіє достатніми знаннями, здатний використовувати їх у практичній діяльності, робити деякі висновки. При цьому може припускатися незначних помилок в аргументації думки, але самостійно їх виправляє тощо. Активно і самостійно працює за комп'ютером (з програмою).
	9	Учень (учениця) володіє повними узагальненими знаннями в обсязі та в межах вимог навчальної програми; вміє оцінювати результати власної практичної роботи. Вміє знаходити потрібну інформацію та доцільно використовує набуті знання і вміння у практичній діяльності; вміє використовувати нові інформаційні технології.

Для учнів з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня розроблено диференційовані рівні навчальних досягнень (I – початковий, II – середній, III – достатній), які характеризують особливості життєвої компетентності та обумовлюють їхню соціалізацію.

Таблиця 2

Рівень	Характеристика навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня
I - початковий	Учень (учениця) може розрізняти об'єкт вивчення, розуміє деякі його елементи, володіє елементарними уміннями на рівні копіювання зразка способу дій. Дії пасивного характеру. Потребує повної підтримки та супроводу з боку вчителя.
II – середній	За допомогою вчителя учень опановує незначну частину навчального матеріалу. Може повторити за зразком певні операції та дії. Має елементарні навички роботи на комп'ютері. Ставлення до навчання байдуже або недостатньо позитивне. Потребує постійного контролю і стимуляції з боку вчителя.

III – достатній	Учень (учениця) навчальний матеріал частково розуміє, з допомогою вчителя відтворює (не завжди точно). За наслідуванням, зразком і словесною інструкцією виконує просте навчальне завдання. Має елементарні навички роботи на комп'ютері (в програмі). Потребує стимулювання, постійної активізації, контролю. Знає і виконує правила техніки безпеки під час роботи з комп'ютерною технікою. Уміє зі значною допомогою вчителя організувати своє робоче місце.
Сформованість життєвої компетентності	
– дотримується інструкцій та правил безпеки у роботі з комп'ютером, кабінеті інформатики; – взаємодіє з дорослими та однолітками у виконанні завдань; – має уявлення про основні прийоми роботи з комп'ютерною технікою; – відтворює практичні дії за аналогією; – має сформовані елементарні навички роботи на комп'ютері (в програмі); – має уявлення про правила техніки безпеки під час роботи з комп'ютерною технікою; – організовує своє робоче місце; – має елементарні комунікативні навички.	

2.13. ОСНОВИ ЗДОРОВ'Я (5-10 класи)

Навчання з предмета «Основи здоров'я» має на меті опанування учнями знань про здоров'я людини, виховання свідомого ставлення до власного здоров'я, формування здорового способу життя, здоров'язбережувальних та здоров'яформувальних навичок, ортобіотичної, життєвої компетентностей, опанування навичками безпечної для особистого здоров'я та здоров'я оточуючих поведінки.

Пріоритетним напрямом предмета «Основи здоров'я» вважається набуття певних вмінь запобігати нещасним випадкам шляхом формування свідомого ставлення до особистого здоров'я та безпеки оточуючих.

Об'єктами оцінювання в учня у процесі вивчення предмету є передусім структурні компоненти його навчально-практичної (процес учіння) та здоров'язбережувальної діяльності, а саме:

1. Змістовий компонент – знання про здоров'я людини, здоровий спосіб життя, безпечну для здоров'я поведінку як об'єкт вивчення (уявлення, поняття, явище тощо, в т. ч. про правила, засоби перетворення об'єкта, про вимоги до результату; про складові та послідовність виконання завдання як одиниці навчальної діяльності тощо).

Змістовий компонент конкретизується відповідно до змісту навчання навчального предмета «Основи здоров'я», що вивчається у 5-10 класах.

При оцінці підлягають аналізу наступні характеристики знань:

- повнота (від фрагментарного відтворення навчального матеріалу до відтворення матеріалу у повному обсязі);
- правильність (від не завжди точного до правильного відтворення навчального матеріалу);
- усвідомленість (від розуміння в основному, переказу, до вміння пояснити, виокремити головне та другорядне);
- застосування знань: адекватність; самостійність в умовах різної міри новизни (за зразком, аналогічні, відносно нові); надання допомоги.

2. Операційно-організаційний компонент – дії, способи дій (вміння, навички), діяльність:

а) предметні (відповідно до змісту навчального предмету «Основи здоров'я»);

б) розумові (порівнювати, абстрагувати, класифікувати, узагальнювати тощо) та загальнонавчальні (аналізувати, планувати, організовувати, контролювати процес і результати виконання завдання, діяльності в цілому; вміння користуватися підручником та іншими доступними джерелами інформації);

в) практичні навички та вміння – виконання дій та завдань здоров'язбережувального характеру, готовності адекватно діяти у разі наближення чи виникнення небезпек, умінь і навичок свідомого прийняття рішень.

При оцінці підлягають аналізу наступні характеристики дій:

- правильність;
- швидкість (норми часу визначає вчитель).

Також слід враховувати особливості виконання завдань, а саме:

- розуміння завдання;
- рівень новизни умов завдання (за зразком, аналогічне, відносно нове);
- самостійність виконання (контроль, допомога: практична – спільне виконання дії з вчителем, показ дії; вербальна – повторний інструктаж, аналіз, пояснення завдання, запитання, підказка, вказівка; загальна – стимулювання, підтримка, схвалення, активізація уваги);
- усвідомленість способу виконання завдання (від переказу до пояснення);
- якість виконаної роботи;
- цілеспрямованість, поетапність виконання тощо.

3. Емоційно-мотиваційний компонент – ставлення до навчання. При оцінюванні підлягають аналізу наступні його характеристики:

- характер і сила (байдуже, недостатньо виразне позитивне, зацікавлене, виразне позитивне),
- дієвість (від споглядального (пасивного) до дієвого),
- сталість (від епізодичного до сталого).

Зазначені характеристики змістового, операційно-організаційного та емоційно-мотиваційного компонентів учіння дитини покладено в основу визначення рівнів навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку з навчального предмета «Основи здоров'я» (I – початковий, II – середній, III – достатній) та характеристики навчальних досягнень із зазначенням бального оцінювання (див. таблицю 1). Відповідно, для учнів з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня – рівні (I – початковий, II – середній, III – достатній), характеристики навчальних досягнень та сформованості життєвої компетентності (див. таблицю 2). Визначення таких рівнів зумовлено необхідністю оцінювання в учнів з порушеннями інтелектуального розвитку насамперед самостійного застосування набутих знань, умінь та компетенцій.

Загальна характеристика рівнів навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня

I рівень – початковий

Учень (учениця) має елементарні уявлення про об'єкт вивчення і за допомогою вчителя фрагментарно, не завжди точно відтворює його ознаки.

За словесною інструкцією та за зразком і допомогою вчителя виконує окремі дії здоров'язбережувального змісту. Ставлення до навчання байдуже або недостатньо позитивне. Потребує постійного контролю, значної допомоги та стимулювання з боку вчителя.

II рівень – середній

Учень (учениця) в основному правильно відтворює більшу частину навчального матеріалу. Матеріал розуміє, виокремлює головне, пояснює частково чи за допомогою вчителя. Демонструє достатньо стале зацікавлене ставлення до навчання. Під керівництвом вчителя застосовує

здоров'язбережувальні уміння і навички за аналогією. Не систематично дотримується основних правил здорового способу життя. Потребує допомоги в окремих випадках.

III рівень - достатній

Учень (учениця) правильно відтворює матеріал, визначений навчальною програмою. Матеріал розуміє, виокремлює головне і другорядне, пояснює його на прикладах з підручника та власного досвіду.

За вимогою застосовує здоров'язбережувальні уміння і навички в аналогічних та відносно нових умовах. Здатний відносно самостійно і правильно вирішувати аналогічні та відносно нові завдання здоров'язбережувального змісту. Дотримується правил здорового способу життя, сприймає інформацію щодо здоров'я і безпеки. Демонструє стає, виразно-позитивне ставлення до навчально-практичної діяльності. Потребує підтримки та схвалення в окремих випадках.

Таблиця 1

Рівень	Бали	Характеристика навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня
I - початк овий	1	Учень (учениця) має фрагментарні уявлення про предмет вивчення. За повної підтримки вчителя частково виконує окремі дії здоров'язбережувального характеру. Дії переважно пасивного характеру. Ставлення до навчання байдуже. Потребує повної підтримки та супроводу з боку вчителя.
	2	Учень (учениця) за допомогою учителя частково розпізнає об'єкт вивчення. Виконує окремі дії здоров'язбережувального змісту на рівні копіювання зразка способу дії. Потребує постійного контролю та стимулювання. Ставлення до навчання байдуже. Поведінка ситуативна.
	3	Учень (учениця) має елементарні уявлення про об'єкт вивчення і за допомогою вчителя фрагментарно, не завжди точно відтворює його ознаки. За словесною інструкцією та за зразком і допомогою вчителя виконує окремі дії здоров'язбережувального змісту. Ставлення до навчання байдуже або недостатньо позитивне. Потребує постійного контролю, значної допомоги та стимулювання з боку вчителя.

II – середній	4	Учень (учениця) відтворює (не завжди правильно) значну частину навчального матеріалу. Матеріал здебільшого розуміє. За вказівкою вчителя здатний, але не завжди правильно, виконати окремі дії, прості завдання, відтворити (елементарно переказати) спосіб виконання завдання. Виявляє ознаки позитивного ставлення до здоров'я та власної безпеки в окремих ситуаціях. Епізодично виконує окремі правила здорового способу життя. Потребує ситуативної допомоги, контролю та стимулювання з боку вчителя.
	5	Учень (учениця) в основному правильно відтворює значну частину навчального матеріалу. За допомогою вчителя визначає головне, аналізує практичні ситуації, передбачені програмою. Виконує основні дії здоров'язбережувальних навичок. Виявляє позитивне ставлення до здоров'я та власної безпеки. За допомоги вчителя застосовує здоров'язбережувальні уміння і навички у стандартних ситуаціях. Демонструє зацікавлене ставлення до навчання. Потребує стимулювання вчителя за ситуацією.
	6	Учень (учениця) в основному правильно відтворює більшу частину навчального матеріалу. Матеріал розуміє, виокремлює головне, пояснює частково чи за допомогою вчителя. Демонструє достатньо стале зацікавлене ставлення до навчання. Під керівництвом вчителя застосовує здоров'язбережувальні уміння і навички за аналогією. Несистематично дотримується основних правил здорового способу життя. Потребує допомоги в окремих випадках.
III-до статн ій	7	Учень (учениця) не завжди точно відтворює знання в програмовому обсязі, елементарно пояснює сутність уявлень і понять здоров'язбережувального змісту; за допомогою вчителя аналізує ситуації, передбачені програмою. Під контролем вчителя самостійно виконує дії та завдання в аналогічних умовах. За еноную спрямуванням учителя здатний оцінити стан власного здоров'я і власну поведінку в ситуаціях, передбачених програмою; дотримується основних правил здорового способу життя. Демонструє стале, виразно-позитивне ставлення до навчально-практичної діяльності. Потребує підтримки та схвалення, часткової допомоги.

	8	Учень (учениця) в основному правильно відтворює матеріал, визначений навчальною програмою. Пояснює, виокремлює в ньому головне (суттєве) та другорядне (несуттєве). За незначною допомогою вчителя аналізує нестандартні ситуації та розповідає про шляхи виходу з них. Самостійно застосовує здоров'язбережувальні уміння і навички у стандартних ситуаціях. Виявляє позитивні наміри щодо власного здоров'я і власної поведінки в ситуаціях, передбачених програмою; дотримується правил здорового способу життя, застосовує навички профілактики захворювань і домедичної само- та взаємодопомоги. Демонструє стале, виразно-позитивне ставлення до навчально-практичної діяльності. Потребує підтримки та ехвалення стимулювання.
	9	Учень (учениця) правильно відтворює матеріал, визначений навчальною програмою. Матеріал розуміє, виокремлює головне і другорядне, пояснює його на прикладах з підручника та власного досвіду. За вимогою застосовує здоров'язбережувальні уміння і навички в аналогічних та відносно нових умовах. Здатний відносно самостійно і правильно вирішувати аналогічні та відносно нові завдання здоров'язбережувального змісту. Дотримується правил здорового способу життя, сприймає інформацію щодо здоров'я і безпеки. Демонструє стале, виразно-позитивне ставлення до навчально-практичної діяльності, свідому громадянську позицію та загальні знання про моделі безпеки під час виникнення побутових, природних, техногенних надзвичайних ситуацій. Потребує підтримки та ехвалення стимулювання в окремих випадках.

Таблиця 2

Рівень	Характеристика навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня
I - початковий	Учень (учениця) має фрагментарні уявлення про предмет вивчення. За повної підтримки вчителя частково виконує окремі дії здоров'язбережувального характеру. Дії переважно пасивного характеру. Ставлення до навчання байдуже. Потребує значної постійної допомоги, повної підтримки та супроводу з боку вчителя.

II – середній	Учень (учениця) за допомогою учителя частково розпізнає об'єкт вивчення. Виконує окремі дії здоров'язбережувального змісту на рівні копіювання зразка способу дії. Ставлення до навчання недостатньо позитивне. Поведінка ситуативна. Потребує схвалення, постійної допомоги, супроводу, контролю та стимулювання.
III – достатній	Учень (учениця) має уявлення про об'єкт вивчення. З використанням наочності відтворює (не завжди точно) основні змістові елементи навчального матеріалу. Матеріал в основному розуміє, але пояснити, виокремити в ньому суттєве та другорядне не може. За наслідуванням і словесною інструкцією епізодично виконує прості завдання здоров'язбережувального змісту. Ставлення до навчання ситуативне. Потребує постійної допомоги, активізації стимулювання та контролю.
Сформованість життєвої компетентності	
– спілкується рідною, державною мовою; – дотримується інструкцій дорослого стосовно поведінки у школі, класі, на вулиці, вдома під час надзвичайних подій, що загрожують безпеці; – комунікативно взаємодіє з дорослими з питань власної життєдіяльності (звернутися по допомогу, повідомити про проблеми здоров'я, про власні потреби зрозумілими для інших та доступними для себе способами), має уявлення про основні вікові особливості індивідуального розвитку підлітків; – має уявлення про основні вікові особливості індивідуального розвитку підлітків; – відтворює елементарні дії по догляду за шкірою; – називає ознаки статевого дозрівання; – має уявлення про елементарні поняття гігієни статевих стосунків і безпечної поведінки; – частково вирішує завдання безпечної для здоров'я взаємодії з дорослими та однолітками під час небезпечних ситуацій; – дотримується інструкцій дорослого стосовно протидії негативному соціальному впливу; – епізодично виконує практичні дії, що формують способи захисту та піклування про себе та власне здоров'я.	

Оцінювання навчальних досягнень учнів здійснюється на основі врахування рівня сформованості здоров'язбережувальної компетентності (дієвість знань, умінь і навичок, вмотивованість до здорового і безпечного способу життя та його дотримання) та передбачає:

- 1) оцінювання у межах матеріалу, визначеного навчальною програмою «Основи здоров'я»;
- 2) оцінювання у межах можливостей засвоєння учнями програмового матеріалу, зумовлених особливостями їхнього психофізичного розвитку;
- 3) оцінювання відповідних розвитку учнів якісних характеристик навчальних досягнень;
- 4) оцінювання за принципом **позитивізму** **опори на позитивне**, тобто врахування рівня досягнень учня, а не його невдач.

Видами оцінювання навчальних досягнень учнів з **розумовою відсталістю порушеннями інтелектуального розвитку** є *поточне, тематичне та підсумкове*.

Оцінка з основ здоров'я має бути інструментом підтримки і заохочення на досягнення позитивних змін у знаннях, уміннях, мотиваціях і реальній поведінці. Тому необхідно позитивно оцінювати кожний крок учня (учениці), спрямований на:

- 1) підвищення рівня знань про здоров'я і безпеку життєдіяльності, здоровий спосіб життя, уміння використовувати здобуті знання для власної безпеки, зміцнення здоров'я;
- 2) набуття умінь і навичок, що сприяють підвищенню рівня фізичної, соціальної, духовної та психічної складових здоров'я;
- 3) позитивне ставлення до здоров'я, дотримання правил здорового і безпечного способу життя, взаємодії **у 3 соціумом**.

2.14. ФІЗИКА І ХІМІЯ У ПОБУТІ (7-9 класи)

При оцінюванні навчальних досягнень та життєвої компетентності з предмету «Фізика і хімія в побуті» враховуються:

1. **Знання/компетентність** (емпіричні факти, елементарні поняття та уявлення) про найзагальніші закони природи, про зміни, які в ній відбуваються і чим вони зумовлені, про різноманітні фізичні явища, їх класифікацію і відображення в повсякденному житті.

Знання оцінюють за:

- правильністю;
- повнотою: повні, неповні, фрагментарні;
- усвідомленістю: розуміння, виокремлення головного і другорядного, послідовність виконання завдань, логічність обґрунтування пояснень, формулювання висновків.

2. Практичні вміння та навички:

- здійснювати спостереження за змінами в природному середовищі;
- проводити елементарні досліди, передбачені навчальною програмою;
- вміти користуватись приладами та вимірювальними засобами;
- працювати з підручником (текст, ілюстрація, план, схема);
- вести записи в зошиті (тема, визначення, послідовність, результати дослідів і спостережень, практичних і лабораторних робіт);
- дотримуватися правил і культури поведінки під час практичних і лабораторних робіт, в природному середовищі.

Практичні навички та вміння оцінюються:

а) за рівнем сформованості практичних умінь та навичок учня: виконує за зразком, поясненням, за аналогією, в нових ситуаціях і умовах, далеких від шкільних.

б) за ступенем самостійності навчально-практичної діяльності учня: спільно з вчителем, під керівництвом, з частковою допомогою вчителя, самостійно.

3. **Ставлення до навчально-практичної діяльності** курсу «Фізики і хімії в побуті», показниками якого є :

- характер (байдуже, епізодично позитивно виражене, позитивне, зацікавлене, виразно позитивне);
- дієвість (від пасивно-споглядального до активно-дійового);
- сталість (від епізодичного до сталого);

Характеристики знань, навичок та вмінь, емоційно-мотиваційного ставлення до навчально-практичної діяльності дитини покладаються в основу визначення рівнів навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального

розвитку (I - початковий, II - середній, III – достатній) та критеріїв їх оцінювання, відповідних їм оцінок у балах (див. таблицю 1) та, відповідно, для учнів з ~~помірним ступенем інтелектуального порушення~~ **інтелектуальними порушеннями помірного ступеня** – рівні (I – початковий, II – середній, III – достатній) (див. таблицю 2).

**Загальна характеристика рівнів навчальних досягнень
учнів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня**

I рівень – початковий

Учень (учениця) за безпосередньої допомоги вчителя звертає увагу на певні фізичні тіла та явища. За посиленої допомоги вчителя може показати предмет, що вивчається, вибрати його серед інших предметів.

Допомогу сприймає не одразу, а після кількаразового детального пояснення і повторення. Ставлення до навчання байдуже.

Потребує постійної допомоги і контролю з боку вчителя та посиленого спонування до навчальної діяльності.

II рівень – середній

Учень (учениця) в основному здатний відтворити більшу частину навчального матеріалу, але допускає окремі неточності. За допомогою вчителя відповідь супроводжує прикладами з підручника; частково може пояснити та визначити деякі суттєві ознаки об'єктів вивчення, фізичних явищ, порівнює їх, але не пов'язує їх єдиними закономірностями. Матеріал в основному розуміє.

За нагадуванням вчителя здійснює записи у зошиті, виконує за зразком практичні завдання, хоча результати їх не зовсім точні або оформлені неохайно. В окремих випадках потребує контролю та допомоги з боку вчителя.

Виявляє позитивне, достатньо стає ставлення до навчання.

III рівень – достатній

Учень (учениця) відтворює навчальний матеріал, правильно відповідає на запитання у межах програмового матеріалу. Виявляє свідоме засвоєння навчального матеріалу; встановлює найпростіші закономірності природних явищ і фізичних процесів; самостійно або за незначної допомоги вчителя виконує досліди, практичні роботи, спостереження, завдання з підручника, зошита.

Нові завдання виконує з незначною допомогою вчителя, ~~переказує~~ **розповідає про** спосіб його виконання. За опорними запитаннями робить аналіз та узагальнення вивченого матеріалу. Здійснює посильну допомогу однокласникам на уроці.

Має виразне стійке позитивне ставлення до навчання. Виявляє інтерес до різних фізико-хімічних явищ та закономірностей. Потребує вибіркового контролю вчителя.

Таблиця 1

Рівень	Бали	Характеристика навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня
I - початк овий	1	Учень (учениця) виявляє байдуже ставлення до навчання, потребує постійного стимулювання діяльності з боку вчителя. Фрагментарно впізнає/показує/називає об'єкти дослідження. Допомогу вчителя використовує після неодноразового детального пояснення.
	2	Учень (учениця) виявляє байдуже ставлення до навчання, потребує постійного стимулювання діяльності з боку вчителя. Фрагментарно впізнає/показує/називає предмети досліджень. Спільно з вчителем механічно виконує окремі дії, не розуміючи їх суті. Потребує постійної допомоги й контролю.
	3	Учень (учениця) за безпосередньої допомоги вчителя звертає увагу на об'єкти, що вивчаються. Виявляє короткотривалу зацікавленість під час демонстрації певних дослідів, але взаємозв'язку з темою, що вивчається, не простежує. Потребує кількаразового детального пояснення і повторення з боку вчителя.
II– серед ній	4	Учень (учениця) відтворює (з помилками) до половини обсягу матеріалу у межах вимог навчальної програми. За вербальною допомогою вчителя частково пояснює, виділяє окремі суттєві ознаки предметів і об'єктів дослідження. Виконує досліди, практичні і лабораторні роботи, допускаючи певну кількість помилок. Спостерігає за демонстраційними явищами, виконує завдання в зошиті з частковою допомогою, користується підручником. Виявляє переважно позитивне ставлення до навчання, праці, роботи в колективі.

	5	Учень (учениця) в основному правильно відтворює до половини обсягу навчального матеріалу, але допускає неточності. За опорними питаннями вчителя може описати фізичні явища та процеси, виділити їх суттєві ознаки, частково застосувати набуті знання в побутовій сфері. З незначною допомогою і за зразком проводить досліди, практичні завдання, користується підручником, виконує завдання в зошиті, малюнки, креслення, хоча не завжди охайно і правильно їх оформлює. Виявляє позитивне ставлення до навчання, спостережень, роботи в колективі.
	6	Учень (учениця) в основному правильно відтворює більшу частину навчального матеріалу. Запропоновані завдання розуміє, за опорними питаннями вчителя доповнює і уточнює свою відповідь, може описати об'єкт чи явище дослідження, виокремити істотні ознаки, частково встановити причинно-наслідкові зв'язки. За словесною інструкцією вчителя виконує прості завдання, застосовує набуті знання в позашкільній діяльності. З незначною допомогою і за зразком виконує досліди, практичні завдання. Користується підручником, зошитом, допускаючи незначні помилки в оформленні записів і малюнків, креслень. Виявляє позитивне ставлення до навчання, спостережень, роботи в колективі.
III-до статн ій	7	Учень (учениця) здатний в основному правильно відтворює матеріал, передбачений навчальною програмою. Запропоновані завдання розуміє, майже не помиляється у виконанні практичних і лабораторних робіт. Може встановити причинно-наслідкові зв'язки. Виконує завдання з підручника, в зошиті, застосовує набуті знання в побутовій сфері. Виявляє позитивне, зацікавлене ставлення до навчання, спостережень, роботи в колективі.
	8	Учень (учениця) правильно, в основному повно відтворює матеріал, визначений навчальною програмою. Виявляє свідоме засвоєння отриманих знань, умінь, навичок. Майже не помиляється в описі тих чи інших фізичних явищ та хімічних процесів. За зразком точно виконує досліди, практичні та лабораторні роботи, самостійно користується підручником, зошитом, опорними схемами. Допомогає іншим учням при виникненні труднощів під час виконання певних практичних робіт. Переносить використовує набуті знання в побуті. Виявляє стійкий інтерес до навколишнього середовища, процесу навчання, роботі в колективі.

	9	Учень (учениця) правильно, в основному повно відтворює матеріал, визначений навчальною програмою. За зразком точно виконує досліди, практичні та лабораторні роботи, самостійно користується підручником, зошитом, опорними схемами. Не помиляється в описі тих чи інших фізичних явищ та хімічних процесів, відтворенні конкретних відомостей. Допомагає іншим учням при виникненні труднощів під час виконання певних практичних робіт. Нереносить використовує набуті знання в побуті. Виявляє свідоме ставлення до вивчення програмового матеріалу, цікавиться подібним матеріалом з інших інформаційних джерел, намагається самостійно експериментувати за межами навчального закладу і ділиться власними спостереженнями. Виявляє стійкий інтерес до навколишнього середовища, процесу навчання, роботи в колективі.
--	---	---

Таблиця 2

Рівень	Характеристика навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня
I - початковий	Учень (учениця) фрагментарно впізнає/називає/показує предмети вивчення на уроках фізики і хімії у побуті. Допомога учню супроводжується неодноразовими детальними поясненнями і повтореннями. Ставлення до вивчення предмету байдуже.
II – середній	Учень (учениця) за постійною допомогою вчителя відтворює незначну частину навчального матеріалу. Під керівництвом вчителя може виконати прості завдання, досліди. Потребує постійного залучення мимовільної уваги для проведення спостережень, дослідів, практичних і лабораторних робіт. Інтерес до навчання, фізичних і хімічних явищ епізодичний.
III – достатній	Учень (учениця) відтворює (не завжди точно) до половини обсягу навчального матеріалу. Потребує допомоги вчителя у проведенні спостережень, дослідів, практичних і лабораторних робіт, виконанні завдань в зошиті, виборі відповідного наочного матеріалу. Виявляє позитивне ставлення до навчання.
Сформованість життєвої компетентності	

- має елементарні уявлення про фізичні явища та їх значення у життєдіяльності людини;
- поділяє фізичні тіла на три класи: тверді, рідкі та газоподібні;
- розуміє існування маси тіла; залежність дії сили тяжіння від маси тіла;
- вміє вимірювати масу різних тіл за допомогою терезів;
- розуміє, що тіла однакової маси, виготовлені з різних речовин, мають різні об'єми;
- визначає такі властивості тіл, як пластичність і крихкість; використання цих властивості в побуті, будівництві; відзначає руйнування твердих крихких тіл при дії на них певної сили (з допомогою вчителя);
- характеризує тепловий стан тіл їх температурою; вміє вимірювати температуру тіл термометрами;
- знає основні електроприлади, які використовуються в побуті;
- знає і дотримується правил техніки безпеки при користуванні електроенергією;
- має уявлення про класифікацію синтетичних миючих засобів; пояснює застосування господарського, туалетного, медичного мила;
- використовує і називає препарати для полегшення і поліпшення догляду за кухонним посудом, раковиною, ванною;
- називає засоби догляду за меблями, за підлогою;
- поділяє засоби догляду на тверді і рідинні;
- знає, як і де зберігати засоби догляду за меблями, підлогою та засоби для чищення.

Критерії оцінювання навчальних досягнень за рівнями і балами конкретизуються для кожного етапу навчання відповідно до навчальної програми.

Перевірка знань учнів здійснюється різними способами. Найпоширенішими на уроках є усне опитування, виконання письмових, практичних і лабораторних робіт.

Усне опитування дозволяє перевірити точність і правильність засвоєння програмового матеріалу попередніх і поточних уроків. Вчитель враховує повноту знань, ступінь усвідомленості матеріалу, вміння використовувати набуті знання в побутовій сфері. Оцінюється вміння учня ілюструвати відповіді прикладами з підручника, з власного життя, ділитися спостереженнями, а також здатність формулювати висновки з проведених дослідів тощо.

Письмова перевірка передбачає виявлення рівня засвоєння знань та здатність відтворювати набуті знання в потрібній послідовності, фіксувати результати спостережень, самостійно формулювати висновки з проведених

практичних і лабораторних робіт. Робота в зошиті відображає сформованість умінь і навичок, присутність чи відсутність причинно-наслідкових зв'язків під час опису послідовності виконання тих чи інших завдань. Вимоги щодо оформлення записів в зошитах з предмету «фізика і хімія у побуті» аналогічні оформленню зошитів з інших предметів. Зошит систематично перевіряється.

Практичні і лабораторні роботи дають змогу перевіряти вміння учнів використовувати набуті знання на практиці, застосовувати дослідницькі та експериментальні прийоми роботи, а також виявляють повноту сприймання і відтворення матеріалу, що вивчався.

Опитування може бути індивідуальним і груповим, фронтальним і у вигляді тестових завдань. Може здійснюватись шляхом **проведення** вікторин, різноманітних змагань, імпрровізацій, ігрових ситуацій.

У процесі навчання контроль та оцінювання можуть бути: поточним, тематичним, підсумковим.

Поточний контроль здійснюється під час оволодіння учнями змістом теми уроку. Основна його функція – навчально-коригуюча. Поточна перевірка може проходити у формі усного опитування дітей, в ігровій формі. Такий контроль, як правило, супроводжується вербальним оцінюванням вчителя.

Тематичний контроль передбачає перевірку та оцінювання навчальних досягнень з певного розділу шляхом написання міні-диктантів з вивчених фізичних понять і термінів, самостійних робіт, індивідуальних завдань та усного опитування.

Підсумковий контроль дає змогу перевіряти й оцінювати навчальні досягнення учнів в оволодінні змістом курсу «Фізика і хімія у побуті» відповідно до програми на кінець семестру, навчального року. У процесі підсумкового контролю перевіряється здатність учнів відтворювати систему фізичних понять, уявлень, явищ, виявляти властивості, закономірності, причинно-наслідкові зв'язки і залежності між об'єктами досліджень, навички й уміння, передбачені навчальною програмою.

Підсумкове оцінювання здійснюється з урахуванням поточних і тематичних навчальних досягнень учнів з предмету «Фізика і хімія у побуті».

2.15. ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА

(5-10 класи)

Оцінювання навчальних досягнень з фізичної культури учнів 5-10 класів з порушеннями інтелектуального розвитку визначає ступінь формування їх здоров'язбережувальної компетентності та передбачає врахування особистих здобутків дітей протягом семестру / навчального року.

Ступінь фізичної підготовленості учня зумовлює рівень навчальних досягнень (початковий, середній, достатній), якість виконання рухової дії та оволодіння теоретичними знаннями – оцінку в балах.

Результати навчальної діяльності учнів основної і підготовчої груп оцінюються за 9-бальною шкалою. Учні, віднесені за станом здоров'я до підготовчої групи, виконують програму основної з обмеженням навантажень, з поступовим освоєнням вправ, за винятком індивідуально протипоказаних фізичних вправ і ~~приймання~~ **загальних** навчальних нормативів. Учні, віднесені за станом здоров'я до спеціальної медичної групи, займаються за спеціально розробленою навчальною програмою. Оцінювання навчальних досягнень цих учнів здійснюється за параметрами «зараховано» чи «не зараховано». Школярі з інтелектуальними порушеннями помірного ступеня оцінюються вербально, «зараховано» чи «не зараховано», визначається рівень навчальних досягнень учня.

При оцінюванні навчальних досягнень учнів із інтелектуальними порушеннями (легкого та помірного ступенів) враховуються:

- індивідуальні особливості засвоєння змісту навчального матеріалу;
- рівень розвитку рухових якостей, практичних умінь і навичок, технічних показників виконання рухової дії (дій);
- систематичність відвідування уроків;
- активність на уроках з фізичної культури;
- активність у режимних фізкультурно-оздоровчих заходах і у позакласних формах занять фізичною культурою та спортом;
- рівень виконання контрольних завдань, навчальних нормативів, вимог чи тестів (підібраних індивідуально, відповідно до психофізичних можливостей учня);
- рівень засвоєння теоретичної підготовки.

Об'єктом оцінювання навчальних досягнень з фізичної культури учнів є структурні компоненти їх навчально-практичної діяльності:

1) *знання* (обсяг визначається навчальною програмою з фізичної культури); вміння застосовувати ці знання на практиці;

2) *рухові навички, вміння* (обсяг визначається навчальною програмою з фізичної культури); вміння застосовувати їх у практичній діяльності;

3) *рівень пізнавальної активності; розвиток пізнавальної діяльності.*

Знання та їх застосування на практиці оцінюються за:

- повнота / фрагментарність;
- рівень усвідомлення (розуміння, виокремлення головного та другорядного тощо);
- правильність / неправильність.

Практичні навички, вміння оцінюються за рівнем їх сформованості та вмінням застосовувати їх у практичній діяльності та особистісним прогресом учня у показниках фізичної підготовленості:

- виконання стале / епізодичне;
- правильність техніки виконання (так / ні);
- сформованість рухових навичок (сформовано / не сформовано).

При оцінюванні рівня пізнавальної активності учнів береться до уваги їх ставлення до навчально-практичної діяльності:

- байдуже / позитивне;
- стале / епізодичне;
- систематичність відвідування уроків (так / ні);
- підготовленість до уроку (так / ні);
- дотримання правил поведінки, гігієни та техніки безпеки на уроці, при проведенні режимних фізкультурно-оздоровчих заходів і позакласних форм занять фізичною культурою та спортом (так / ні); поведінка (задовільна / не задовільна).

- активність на уроці, при проведенні режимних фізкультурно-оздоровчих заходів і позакласних форм занять фізичною культурою та спортом (активний / пасивний);

- рівень дисциплінованості, старанності на уроці, при проведенні режимних фізкультурно-оздоровчих заходів і позакласних форм занять фізичною культурою та спортом (так / ні);

- рівень здатності до співпраці в колективі.

Структурні компоненти навчально-практичної діяльності ~~учнів~~ ~~інтелектуальними порушеннями~~ – основа визначення *рівнів навчальних досягнень учнів із інтелектуальними порушеннями* **порушеннями інтелектуального розвитку** легкого ступеня (I – початковий, II – середній, III – достатній) та учнів із ~~інтелектуальними порушеннями~~ **порушеннями інтелектуального розвитку** помірного ступеня (I – початковий, II – середній, III – достатній).

Види оцінювання навчальних досягнень учнів з **порушеннями інтелектуального розвитку** ~~інтелектуальними порушеннями~~: поточне, тематичне та підсумкове.

З метою адаптації організму дітей до фізичних навантажень на уроках фізичної культури ~~приймання~~ **врахування** нормативів та ~~їхнє~~ оцінювання не здійснюється в період з 1 вересня по 1 жовтня.

При оцінюванні навчальних досягнень з фізичної культури учнів із ~~інтелектуальними порушеннями~~ **порушеннями інтелектуального розвитку** (легкого та помірного ступенів) потрібно відзначити важливість індивідуального та диференційованого підходу, індивідуального контролю та регулювання фізичного та психоемоційного навантаження, дотримання індивідуальних ~~лікарських~~ **медичних** протипоказань. Важливим є забезпечення ~~лікарсько-~~**медико-**педагогічного спостереження: як контроль **за** виконанням рухових дій, так і контроль та оперативне регулювання фізичного навантаження дітей ~~згідно~~ **учнів відповідно до** їх індивідуальних можливостей, що набуває особливого значення при роботі з учнями підготовчої і спеціальної медичних груп.

Загальна характеристика рівнів навчальних досягнень учнів з інтелектуальними порушеннями легкого ступеня

I рівень – початковий.

Учень (учениця) має фрагментарні знання, які не застосовує в практичній діяльності. Конкретні рухові завдання, незважаючи на неодноразові пояснення вчителя, розуміє частково. З допомогою вчителя фрагментарно, неточно відтворює окремі рухові дії, виконує окремі елементи фізичних вправ. Виявляє пасивність на уроці та при проведенні режимних фізкультурно-оздоровчих заходів і позакласних форм занять фізичною культурою та спортом. Зі значною допомогою педагога, періодично узгоджує свої дії з діями інших учнів. Потребує постійного контролю, постійної допомоги та стимулювання з боку педагога як під час підготовки до уроку, так і при проведенні уроку та після нього. За допомогою вчителя дотримується правил поведінки, гігієни та техніки безпеки на уроці фізкультури, при проведенні режимних фізкультурно-оздоровчих заходів і позакласних ~~форм~~ занять фізичною культурою та спортом. Ставлення до навчання байдуже.

II рівень – середній.

Учень (учениця) відтворює більшу частину навчального матеріалу. Здатний періодично застосовувати набуті знання в практичній діяльності, зрідка застосовувати знання в аналогічних умовах. Завдання уроку, після пояснення вчителя, розуміє майже повністю; за допомогою педагога може виокремити головне, другорядне. Потребує допомоги в передбачених навчальною програмою випадках і в окремих, не передбачених навчальною програмою випадках, та стимулювання діяльності вчителем. Вміє узгоджувати свої дії з діями інших учнів (з допомогою чи під контролем учителя). З допомогою чи під контролем педагога спроможний до співпраці в колективі. Під контролем

учителя дотримується правил поведінки, гігієни та техніки безпеки на уроці фізкультури та при проведенні режимних фізкультурно-оздоровчих заходів і позакласних форм занять фізичною культурою та спортом. Ставлення до навчання слабковиявно позитивне, недостатньо дійове та стає.

III рівень – достатній.

Учень (учениця) виконує повністю матеріал, визначений навчальною програмою. Здатний застосувати знання в практичній діяльності. Завдання уроку, після пояснення вчителя, розуміє повністю; може виокремити головне і другорядне. Виявляє активність на уроці, при проведенні режимних фізкультурно-оздоровчих заходів і позакласних форм занять фізичною культурою та спортом. Застосовує знання, вміння й навички в аналогічних та, з допомогою педагога, в частково змінених умовах. Здатний правильно виконувати задані фізичні вправи (під контролем учителя). Потребує допомоги в передбачених навчальною програмою випадках і, періодично, стимулювання діяльності вчителем. Спроможний до співпраці в колективі (під контролем учителя). Дотримується правил поведінки, гігієни та техніки безпеки на уроці фізкультури та при проведенні режимних фізкультурно-оздоровчих заходів і позакласних форм занять фізичною культурою та спортом. Ставлення до навчання стає позитивне чи слабковиявно позитивне, дійове.

Таблиця 1

Рівень	Бали	Характеристика навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку легкого ступеня
I - початк овий	1	Учень (учениця) виявляє звичку до занять фізичною культурою (зі значною допомогою вчителя). Здійснює підготовку до уроку фізичної культури (з допомогою чи зі значною допомогою вчителя). Володіє теоретичними знаннями, передбаченими навчальною програмою (зі значною допомогою вчителя). Дотримується правил поведінки, гігієни та техніки безпеки на уроці, при проведенні режимних фізкультурно-оздоровчих заходів і позакласних форм занять фізичною культурою та спортом (зі значною допомогою вчителя). Виконує фізичні вправи, передбачені навчальною програмою, меншою мірою; періодично – зі значними відхиленнями від встановлених вимог техніки виконання вправ.

	2	Учень (учениця) виявляє звичку до занять фізичною культурою (з допомогою чи зі значною допомогою вчителя). Здійснює підготовку до уроку фізичної культури (з допомогою вчителя). Володіє теоретичними знаннями, передбаченими навчальною програмою (з допомогою чи зі значною допомогою вчителя). Дотримується правил поведінки, гігієни та техніки безпеки на уроці, при проведенні режимних фізкультурно-оздоровчих заходів і позакласних форм занять фізичною культурою та спортом (з допомогою чи зі значною допомогою вчителя). Виконує фізичні вправи, передбачені навчальною програмою, частково; періодично – зі значними відхиленнями від встановлених вимог техніки виконання вправ.
	3	Учень (учениця) виявляє звичку до занять фізичною культурою (з допомогою вчителя). Здійснює підготовку до уроку фізичної культури (за вказівкою чи з допомогою вчителя). Володіє теоретичними знаннями, передбаченими навчальною програмою (з допомогою вчителя). Дотримується правил поведінки, гігієни та техніки безпеки на уроці, при проведенні режимних фізкультурно-оздоровчих заходів і позакласних форм занять фізичною культурою та спортом (з допомогою вчителя). Виконує фізичні вправи, передбачені навчальною програмою, частково; періодично – з незначними відхиленнями від встановлених вимог техніки виконання вправ.
П–середній	4	Учень (учениця) виявляє інтерес та звичку до занять фізичною культурою (за вказівкою чи під контролем учителя). Здійснює підготовку до уроку фізичної культури (за підказкою чи під контролем учителя). Володіє теоретичними знаннями, передбаченими навчальною програмою (за підказкою чи з незначною допомогою вчителя). Дотримується правил поведінки, гігієни та техніки безпеки на уроці, при проведенні режимних фізкультурно-оздоровчих заходів і позакласних форм занять фізичною культурою та спортом (за підказкою чи під контролем учителя). Виконує фізичні вправи, передбачені навчальною програмою, дотримуючись правильної техніки виконання вправ (з допомогою вчителя).

	5	Учень (учениця) виявляє інтерес та звичку до занять фізичною культурою (за підказкою чи під контролем учителя). Здійснює підготовку до уроку фізичної культури (з можливим нагадуванням чи під наглядом учителя). Володіє теоретичними знаннями, передбаченими навчальною програмою (за підказкою вчителя). Дотримується правил поведінки, гігієни та техніки безпеки на уроці, при проведенні режимних фізкультурно-оздоровчих заходів і позакласних форм занять фізичною культурою та спортом (з можливим нагадуванням чи під контролем учителя). Виконує фізичні вправи, передбачені навчальною програмою, дотримуючись правильної техніки виконання (з незначною допомогою чи з допомогою вчителя).
	6	Учень (учениця) виявляє інтерес та звичку до занять фізичною культурою культури (з можливим нагадуванням чи під наглядом учителя). Здійснює підготовку до уроку фізичної культури (під контролем учителя). Володіє теоретичними знаннями, передбаченими навчальною програмою (з можливим нагадуванням учителя). Дотримується правил поведінки, гігієни та техніки безпеки на уроці, при проведенні режимних фізкультурно-оздоровчих заходів і позакласних форм занять фізичною культурою та спортом (під контролем учителя). Виконує фізичні вправи, передбачені навчальною програмою, дотримуючись правильної техніки виконання (з незначною допомогою вчителя).
III - доста тній	7	Учень (учениця) виявляє інтерес та звичку до занять фізичною культурою (під контролем учителя). Здійснює підготовку до уроку фізичної культури (під наглядом учителя). Володіє теоретичними знаннями, передбаченими навчальною програмою (з можливим нагадуванням чи під контролем учителя). Дотримується правил поведінки, гігієни та техніки безпеки на уроці, при проведенні режимних фізкультурно-оздоровчих заходів і позакласних форм занять фізичною культурою та спортом (під контролем чи під наглядом учителя). Виконує фізичні вправи, передбачені навчальною програмою, дотримуючись правильної техніки виконання вправ (під контролем учителя).

	8	Учень (учениця) виявляє інтерес та звичку до занять фізичною культурою (під наглядом учителя). Здійснює підготовку до уроку фізичної культури (під спостереженням учителя). Володіє теоретичними знаннями, передбаченими навчальною програмою (під контролем учителя). Дотримується правил поведінки, гігієни та техніки безпеки на уроці, при проведенні режимних фізкультурно-оздоровчих заходів і позакласних форм занять фізичною культурою та спортом (під спостереженням чи під наглядом учителя). Виконує фізичні вправи, передбачені навчальною програмою, дотримуючись правильної техніки виконання вправ (з можливим нагадуванням чи під наглядом учителя).
	9	Учень (учениця) виявляє інтерес та звичку до занять фізичною культурою (під спостереженням учителя). Здійснює підготовку до уроку фізичної культури самостійно. Володіє теоретичними знаннями, передбаченими навчальною програмою (під наглядом учителя). Дотримується правил поведінки, гігієни та техніки безпеки на уроці, при проведенні режимних фізкультурно-оздоровчих заходів і позакласних форм занять фізичною культурою та спортом (під спостереженням учителя). Виконує фізичні вправи, передбачені навчальною програмою, дотримуючись правильної техніки виконання вправ (під наглядом учителя).

Таблиця 2

Рівень	Характеристика навчальних досягнень учнів з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня
I - початковий	Учень (учениця) має фрагментарні знання на елементарному рівні засвоєння, які не застосовує в практичній діяльності. Конкретні рухові завдання, незважаючи на багаторазові детальні пояснення вчителя, не розуміє чи розуміє частково. Зі значною допомогою вчителя фрагментарно, неточно виконує окремі елементи заданих фізичних вправ. Виявляє пасивність на уроці, при проведенні режимних фізкультурно-оздоровчих заходів і позакласних форм занять фізичною культурою та спортом. Потребує постійної значної допомоги в підготовці до уроку та у дотриманні санітарно-гігієнічних норм і техніки безпеки. Потребує постійної значної допомоги як у передбачених, так і у непередбачених навчальною програмою випадках. Потребує постійного контролю, постійного стимулювання діяльності з боку вчителя під час проведення

	уроку, при проведенні режимних фізкультурно-оздоровчих заходів і позакласних форм занять фізичною культурою та спортом. Ставлення до навчання байдуже.
II – середній	Учень (учениця) має фрагментарні знання на елементарному рівні засвоєння, які не застосовує в практичній діяльності. Не здатний застосувати знання в аналогічних умовах. Конкретні рухові завдання уроку, незважаючи на неодноразові пояснення вчителя, розуміє частково, виокремити головне не може. Здатний зі значною допомогою педагога виконувати окремі фізичні вправи, елементи рухових дій, окремі елементарні завдання уроку. Відтворює до половини обсягу навчального матеріалу (з допомогою педагога). Потребує постійної, часто значної допомоги (і в непередбачених навчальною програмою випадках), постійного контролю, допомоги та стимулювання ігрової та навчальної діяльності вчителем. Відтворює половину обсягу навчального матеріалу (з допомогою педагога). За допомогою вчителя дотримується правил поведінки, гігієни та техніки безпеки на уроці фізкультури та при проведенні режимних фізкультурно-оздоровчих заходів і позакласних форм занять фізичною культурою та спортом. Ставлення до навчання байдуже, епізодично слабковирадно позитивне
III – достатній	Учень (учениця) має фрагментарні знання на елементарному рівні засвоєння, деякі з них періодично, зі значною допомогою педагога, застосовує в практичній діяльності. Здатний іноді застосувати знання в аналогічних умовах (зі значною допомогою педагога). Під контролем учителя дотримується правил поведінки, гігієни та техніки безпеки на уроці фізкультури та при проведенні режимних фізкультурно-оздоровчих заходів і позакласних форм занять фізичною культурою та спортом. Конкретні рухові завдання уроку, незважаючи на неодноразові пояснення вчителя, розуміє не повністю, виокремити головне не може. Здатний з допомогою педагога виконати окремі елементарні фізичні вправи, елементарні завдання уроку. Відтворює більшу половину обсягу навчального матеріалу (з допомогою педагога). Потребує постійної, періодично – значної, допомоги педагога в окремих, не передбачених навчальною програмою випадках, постійного контролю та постійного стимулювання діяльності вчителем.

	Ставлення до навчання байдуже, періодично слабковиясно позитивне, недостатньо дійове та стале.
Сформованість життєвої компетентності	
– орієнтується в спортивному залі, в роздягальні та на спортивному майданчику (з допомогою педагога); – дотримується правил безпеки, поведінки та гігієни при проведенні уроку фізичної культури, при проведенні режимних фізкультурно-оздоровчих заходів і позакласних форм занять фізичною культурою та спортом (з допомогою педагога); – сприймає звернене мовлення вчителя (за допомогою чи під контролем учителя); – використовує засвоєний словник у межах зрозумілого мовленнєвого матеріалу (з допомогою чи зі значною допомогою педагога); – відповідає (усно, за допомогою жестів) на короткі запитання за темою уроку (з допомогою вчителя); – володіє теоретичними знаннями, передбаченими навчальною програмою (з допомогою чи зі значною допомогою вчителя); – має елементарне уявлення про здоровий спосіб життя; травматизм і його запобігання; профілактику переохолодження, відмороження; допомогу при переохолодженні, відмороженні (з допомогою педагога); – має елементарне уявлення про правильну поставу, її значення для здоров'я людини; профілактику порушень постави; значення фізичних вправ для профілактики порушень постави (з допомогою чи зі значною допомогою педагога); – має елементарне уявлення про основні частини тіла, задіяні при виконанні конкретної вправи (з допомогою чи під контролем учителя); – сприймає використане наочне приладдя (кіно-, відеозапис, фотографії, піктограми, плакати, таблички тощо) (з допомогою чи під контролем учителя); – виконує команди та рекомендації учителя (під контролем учителя); – узгоджує свої дії з діями інших учнів (з допомогою чи під контролем учителя).	